ئایا جەماوەر بیر دەکاتەوە؟.. وەرگێڕان و ئامادەکردنی لە عەرەبییەوە: گەران عەبدوڵا

جەماوەر لەبەی عەقڵەوە ناژیت، بەڵکو لە بەی ئەفسانەکانەوە دژی و بە بەکارهێنانی بیرگە هێنناسووڵەت، بەڵکو بە هەست و سۆز دەجووڵێتەوە. بەم وشانە، گوستاق لەبۆن – Gustave Le Bon- مشخێکی لە ناو تاریکیدا هێکرد بە ئاشکراکردنی بوونەوەرێکی ترسناک کە ناوی جەماوەرە.
ئەوانە مرۆڤی سەربەخۆ نین، بەڵکو کەمێکی تووڵن کە عەقڵیان لەژێر هەژمونی غەریزە سادەکاندایە و لەبەی هەست و سۆزەوە حەماس دەیانگرێت. ئەوان گوێ بە بیرگە نادەن، بەڵکو زۆر زوو بەوا بە درەکان دەنن. هەر ئەفسانەیەک دەکەوێتە سەر زمانیان، دەبێتە حەقیقەتێکی خۆناوی کە عەقڵ زەحمەتە سحری ئەو ئەفسانەیە لایان خاڵیبکاتەوە. ئەمە زامێکی کراوەی مرۆڤایەتییە. عەقڵ لە تاکەکەسدا سەرچاوە دەگرێت، بەڵام لە کەمێدا دەمرێت. بۆیە ئەوە فۆیلەسووف نییە، بەڵکو ساحیرە کە رابەرایەتی جەماوەرەکە دەکات. دەنگی عەقڵ نا، بەڵکو دەنگی دەهێڵەکان دەبیستن.

بەم شێوەیە لەبۆن تێگەیشت کە مژوو بە بیرگە نانووسراوە، بەڵکو بە سروودەکان و ئاڵاکان نووسراوە. جەماوەرەکان بەرەو رووناکی نا، بەڵکو بەرەو سووتاندن بەردەکرێن، کەچی وا دەزانن ئەو هەراو هەریاو شاتە ئەستێرەی رزگاریکەریانە.
کاتێک لە قوڵایی ئەوی گوستاق لەبۆن ئاشکرای کردووە تەدەگەین، کە چۆن جەماوەرەکان گوێ بە عەقڵ نادەن، جگە لەوەی وەک کەسێکی برسی چۆن گوێ بە وانەیەک دەدات کە سەبارەت بە خواردنە، بە دیدێکی لەو دەڵێک کە بە شتێکی تر هاوار دەکات. ئەوانە پێویستیان بە سەرخۆشییە، نەک بە بیرگە، بە نیشانەیەکی دروشماوە، نەک بە حەقیقەتێکی کە. بەم شێوەیە ئەفسانەکان دروست دەبن، وەک ئەفیونێکی کەمایەتی بە ژەمکانی جۆش و خرۆشەوە دەدرێتە ئەوان و ئەوانیش وەک کەسێکی تینوو کە ئاوی پیس دەخواتەوە، بەبێ گومانە پیسییەکەی کە لە خوێنکانیاندا دەگێڕت، دەیخنەوە.

لەژیک لە دەستی جەماوەردا وەک کاغەزێک وایە لە بەرامبەر ئاگرێک دەسووتێت و دەبێتە خۆڵەمێش. بۆیە جەماوەرەکان هەرگیز بە وتارێکی

عەقڵانی نەبراوەتە مەیدانەکان، بەڵکو بە وتارەکی سەرگەردان کە سروشتی سادەکان دەهەژێنێت. حەقیقەت لە لای ئەوان بە پەوڕی بێگەرد ناپەورێت، بەڵکو بە توانایەتی ئەو کەسەی کە دەتوانێت ئەوان لە هەست و سەزدا نقووم بکات.
جەماوەرەکان بەدوای بێگەوەڕ نین، بەڵکو بەدوای ئەفسانەیەکەوەن کە مانایەکی کۆرانیان پێدەبەخشێت. هەرچی ئەوان دەیانوەێت، چیرۆکەکە کە خۆنیان دەهەژێنێت، دروشمەک کە وەک بتەکی نوێ بەرز دەکرێتەوە، درێژەک کە دووبارە دەبێتەوە تا دەبێتە دینەک. عەقڵ لە لای ئەوان غەریبەکی دەرکراوەو بەردباران دەکرێت ئۆگەر واز لە ڕووتکردنەوەیان نەهێنێت.
بەیە گەستاڤ لەبەن وتی: جەماوەرەکان هەر بەخەیان بتەکانیان دروست دەکەن و دەیپەرستن، بەڵام پەرستنەک تا مردن.
ئەوەی تراژیدیای مرۆڤە لە کەمەدا. حەقیقەتە کەهیچ مانایەکی نییە ئۆگەر بە خۆنی هەست و سەز نەخوڤقێنرابێت. فەیلەسووف بێگەکانی لە زەویەکی وشک و بەبەر دەچێنێت، بەڵام دەستەمۆکار ئەفسانەکەی بەرەو ئاسمان هەڵدەدات، کە دەبێتە ئاگرەک و لە سینەیاندا دەگەڵێت. بەم شەوەیە مرۆڤەکان بەرەو سەربین بەرەدەکرێن، لەوکاتەی پیانوایە بەرەو بەهەشت دەڕۆن.
ئەو ئارگیومێنتەکانین کە ئاراستەکان دەستنیشان دەکەن، بەڵکو زەبری لەدانی دەهێنەکانە، ئاماکانە کە بە خوێنی ئەوان دەشکێتەوە. جەماوەرەکان وەک منداڵی تووڕەوان کە حەقیقەتیان ناوێت، بەڵکو چیرۆکەک کە سەرسامیان بکات، تەنانەت ئۆگەر ژەهراویشبێت. ئەوان بەدوای جادووگەر دەکەون نەوەک فەیلەسووف، چونکە جادوگەر سەرخۆشیان پێدەبەخشێت، بەڵام فەیلەسووف ئاوێنەیەکیان پێدەدات کە حەقیقەتی خەیانی تێیدا دەبینن.

بەیە لەبەن جەختی لەسەر ئەوەکردەوە کە جەماوەرەکان بە لەزیک ڕەکناخرێن، بەڵکو بە خەیاڵە ڕەنگاوەرەنگەکان سەرکردایەتی دەکرێن، چونکە عەقڵ لە لای ئەوان هیچ نییە لە بەرامبەر وێنەیەک کە دڵگریەت یان دروشمەک کە هاوار دەکات.
ئۆگەر ویستت ئەوان کۆنترۆڵ بکەیت، حەقیقەتیان پێشکەش مەکە، بەڵکو ئەفسانەیەک پێشکەش بکە کە خۆنیان دەجمێنێ، وا بکە باوەڕ بکەن کە رزگاری لە پشت ئاماکەیە و مردن ڕێگەیەکە بە نەمریی کەمڵایەتی. ئەوسا دەبینی چۆن لەدەورت دەئاڵێن و قوربانی دەدەن. ئەمە قسەوەتی حەقیقەتە، کە عەقڵ چەکی تاکەکانە، بەڵام هەست و سەز سوپای جەماوەرەکانە و هیچ سوپایەک بە عەقڵ شکستی پێناهێنێت.

جەماوەرەکان، نایانەوێت کەسێک بڵێن بیر بکاتەوە، بەڵکو کەسێکیان دەوێت خۆن ببینێت بڵێن. بۆیە کاتێک سەقرات لە مەیدانی ئاسینا وەستا و بەگژکانی وەک جوتیارێک چەن تەدەچێنێت ئاوای چاند کەچی جەماوەرەکان تەنها رقیان دوریبەوە. بەگژ لە لای ئەوان تاڵ بوو وەک دەرمانێک کە منداڵەکان رەتیان کردووە بیخۆن، بۆیە ئەفسانەیان هەڵبەستزارد بۆرامبەر عەقڵ، هەست و سۆزیان هەڵبەستزارد بۆرامبەر گفتوگۆ. هەر بۆیە پاڵیان پەوەنا بۆرەو مەرگ وەک چەن قوربانییەک بۆرەو سەربڕین دەبرێت. کاتێک سەقرات ژەهرەکەی خواردەوە ئەوان چەپڵەیان لێدا. بەم شێوەیە عەقڵ هەمیشە قابیلی کوشتنە لایەن جەماوەرە خیاڵپەرستەکانەوە. دیمەنی مەرگی سەقرات رووداوێکی جیا نەبوو لەو یاسایەی کە هەمیشە دووبارەدەبێتەوە، هەر کاتێک دەنگی عەقڵ دەردەکەوێت و بە پێچەوانەی عەقڵی باوی جەماوەر هەنگاو دەنێت هەر زوو بۆردباران دەکرێت تا مردن.

جەماوەرەکان ناتوانن ئاوێنەیەک هەڵبگرن کە نەفامیان پێ نیشان بدات، بۆیە بە پێکەنینەکی شێتانەو هاوارێکی کوڕانەوە ئەو ئاوێنەیە دەشکێنن. ئەم ئەو دەڤیەیە کاتێک لەبەن دەیدرکێنێت: بەگژ دەبرێتە پای سەدارە بەنام ئەفسانە لەسەر تەختی شاهانە دادەنرێت. ئەنجامەکە ئەویە کە مەژوو بە پێنووسی فێلەسووفەکان نانووسرێتەوە، بەڵکو بە خوێنی ئەوانەی بە ناوی حەقیقەتەوە لە خاچ دەدرێن دەنووسرێتەوە. لە هەر مەلحەمێکی گەورەدا، رووی جەماوەرەکان وەک بوونەوەرێکی تووڕە دەردەکەوێت کە قارەمانەکانی لە خوێن دروست دەکات، نەک لە بیرکردنەوە. کاتێک ئاسینا سەقراتی لەخاچدا، لە هەمان کاتدا ئەفسانەکانی سەبارەت بە شکۆ و خوداکان سەرسامی کردبوو. فێلەسووفەکیان نەکوشت چونکە کەسێکی لاوازە، بەڵکو بەهەکاری ئەوەی بە حەقیقەتەوە رووبەووی نەفامیان بووەوە. حەقیقەت هەر لە سەرەتاوە دوژمنی جەماوەرەکان بووە، ئەوان ناتوانن رونەکی هەڵبگرن، بەڵکو بەدوای ئاگر دەکەون، تەنانەت ئاگر بەسەی ئاگرەکە ئەوان بکاتە خۆڵەمێش. بەم شێوەیە سەرنوشتی مرۆڤایەتی هەمیشە بە سروودەکان رەگەیان پێدراوە، نە بە بەگژکان، بە دەهۆڵەکان، نەوەک بە عەقڵ.
هەموو داستانەکان شایەتن کە چەن خۆڵەکە شکێیان داوە بە قارەمانکانی، لە کاتێکدا هیچ بەگژێکیشیان بەدەستەوەنەبووە. جەماوەرەکان پێویستیان بە وێنەیەکی حەماسییە، بە خوێنێک کە دەرژێت، بە نیشانەیەک کە وەک بتێک بەرز دەکرێتەوە بە پەرستن وەک ئەوەی مەژوو هەمووی لایەن عەقڵی بیرمەندانەوە نەبێت، بەڵکو لایەن زامکانی جەماوەرکانەوە کە بە ئەفسانەکان دەسووتێن،

بەرەو دەبرێت.

لە سەدەی بیستەمدا، جەماوەرەکان سەلماندیان کە ئەوەی لەبەن وتی تەنها تیۆرییەک نەبوو، بەڵکو نەفرەتکی مێژوویی بوو. ملیۆنان کەس نەکەوتنە دوای عەقڵ، بەڵکو دوای ئەفسانەیەک کەوتن کە جلوبەرگی رزگاریان لەبەرکرابوو. لە چین، کتێبی سووری ماو تسێ تونگ بەگژیەکی عەقڵانی نەبوو، بەڵام کرابووە ئینجیلێکی کۆمەڵایەتی نوێ بۆ جەماوەرەکان. وەک ئیماندارێک چەن دوعاکانیان دووبارەو دەبارەدەکەنەوە ئاوسەندیان دووبارەکردەوە تا لە شەشکدا غەرق بوون کە منداڵەکانی خەیانی خوارد.
لە کامبۆدیا، پۆڵ پۆت جەماوەرەکانی بەرەو دۆزەخێکی سەر زەمینی برد بە ناوی ئەفسانەی گوندنشینی پاکیزەیی کە تێیدا ڕۆشنبیران و خوێندکارانی کوشت، چونکە جەماوەرەکان بەگژیەکیان بە داهاتوویان نەدەویست، بەڵکو هاوارەکیان ویست کە لە بیرکردنەوە ئازادیان بکات. ستەمکارەکان دەستاتیان لەسەر بنەمای تاکڕەوی دروستکرد و جەماوەرەکانیان کردە کائینێک کە وێنەی سەرکردەکەی وەک خودایەکی نوێ بپەرستێت. بەم شێوەیە جەماوەرەکان کۆنەش بە وەهمێک دەبات و لە پەناو ئەفسانەیەکدا بە کوشتدەرێت، لە کاتێکدا عەقڵ لە ژێر پێیدا دەپلیشێتەوە.

جەماوەرەکانی ڕۆژهەڵات کەمتر لە هاوتاکانیان لە ڕۆژئاوا دەندەتر نەبوون. ئەوان ئاڵا دینی و سیاسییەکانیان وەک بتەکان پەرستووە و هەشمەندیان وەلاناوە. کاتێک بانگەوازدەکرێن بە ناسینەوەی خەیان و ژیان بە تەمەتی کفر تەکفیر دەکرێی، بەڵام کاتێک دروشمێک کە سروشتی سادەییان دەهەژێنێت، بەرزی دەکەنەوە بە پلەی خودایی.
بەم شێوەیە تراژیدیای سەقرات بە جلوبەرگێکی نوێ و لەزەمەنێکی تردا دووبارە دەبێتەوە، ئەمجارە دادوەرەکان جیاواز لە دادوەرەکانی ئەسینا مێژریان لەسەرناوە یان بەجل و بەرگی سەربازییەوە. جەماوەرەکانی ڕۆژهەڵات بە وتارە حەماسکان و فەتوا ڕێکدەخرێن، نەوەک بە بەگژ. بە هاواری اللە اکبر یان بژی سەرۆک بەسەرکردنەوە بەرەو مەرگ پێشبڕکێدەکەن، چونکە ئەفسانە یەقینەکیان پێدەبەخشێت کە لە بیرکردنەوە ئاسانترە. ئەوان عەقڵ بە دەستی خەیان دەکوژن و چەپڵە بە مەرگی خەیان لێدەدەن.
ئەمە ئەوەیە کە وشەکانی گەستاڤ لەبەن دەکاتە نەفرەتکی هەتاهەتایی: بەگژکان کەمەگژ دڕووستناکەن، بەڵام هەست و سۆز نەتەوەیەکی تەواو لە کوردکان دروست دەکات.
دوای ئەوەی بینیمان چەن تراژیدیای جەماوەرەکان لە ڕۆژهەڵات و

رۆژاوا دووبارە دەبێتەوە، دەتوانین وشکانی گەستاق لەبان لە رگەی ئاوەی تیریکانی زانستی کۆمەڵایەتی نیشانیاندا، تێبگەین. جاماوەرکان کاتێک دروست دەبن، عەقڵی تاکەکەسی خۆیان لەدەست دەدەن و دەبنە بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی کە ئیتر بیرناکەنەوە و هەر مل دانەن بۆ ڕاوپێش. ئەمیە دورکهایم – Émile Durkheim- ئەمەی ناو نا "ویژدانی بەکۆمەڵ"، بەڵام ویژدانێک زیاتر لە تەنکی نابینا دەچێت کە تاکەکەس لەژێر چڕخەکانی دەکاتە خۆڕەش. لێرەدا عەقڵ هەڵدەوشێتەوە و ئاوەی دەمنێتەوە ڕاحەکی کۆمەڵایەتی سووتێنەر کە بەگژ ناسەت، بەڵکو تەنها هەست و سۆز دەناسەت. ئەم ئاوەیە کە جاماوەرکان لە چاوی زانایانی کۆمەڵایەتیدا وەک کۆمەڵێک کە بە وزەیکی سەرەتایی بارگاوی کراوە دەبینرێت. ئەوان شتەکان هەڵناسەنگێنن بەڵکو پەلاماری دەدەن، حەقیقەت دروست ناکەن، بەڵکو ئەفسانەکان دروست دەکەن کە کێنترۆڵیان دەکات. فەیلەسووفەکان دەکوژرێن، پەغەمبەرەکان بەدرە دەخرێنەوە، کەچی ستەمکارێک دەکرێتە خودا، چونکە جاماوەرکان هەمیشە ئەفسانە هەڵدەبژێرن و بەگژ دەخەنە ژێر پەیانەوە.
ئاو ویژدانە کۆمەڵایەتییەی کە دورکهایم وەسفی کرد، هەرگیز ڕاحەکی پاک نەبوو، بەڵکو جانەوەرێکی تووڕەیو لە خوێنی قوربانییەکانی خۆی دەخواتەوە.
لە شۆشی فڕانسیدا، مەقسەد ئەنجامی عەقڵ و خۆنی فەلسەفە نەبوو کە خۆنی بە ئازادیەوە دەبینی، بەڵکو ئەنجامی جاماوەرکان بوو کە بوونە کۆمەڵکی تووڕە کە بە ئازادی هاوار دەکەن و لە هەمان کاتدا مەیدانەکان لە خوێندا غەرق دەکەن. دروشمەکە لە کتێبکاندا عەقڵانی بوو، بەڵام لە شەقامەکاندا بووە ڕووسمکی خوێناوی، کە ئەفسانە بەهێزتر بوو لە بەگژ وە هەست و سۆز دەندەتر بوو لە هەر عەقڵێک. بەم شێوەیە دیمەنەکان بە درێژایی مێژوو دووبارە دەبنەوە: جاماوەرکان شتەکان بە پێوەری عەقڵ ناپێون، بەڵکو بە پێوەری سروشتی سادە و خوێن.

پاشاکان نەبراونەتە پای مردن چونکە گەل گفتوگۆی بەگژکانیان دەکات، بەڵکو لەبەر ئاوەی جاماوەرکان پێویستیان بە ئەفسانەیکی نوێ بووە، قوربانییەکی کۆمەڵایەتی کە خەیانی پێ پاک بکەنەوە. وەک گەستاق لەبان دەڵێ: (حەقیقەت دەسەڵاتی نییە، بەڵکو تەنها ئەفسانە دەسەڵاتی هەیە) بەیە سەربینەکان دەبنە ڕووسم و خوێن دەبێتە تەنها وانەیک کە جاماوەرکان تێیدەگەن.

زانستی دەروونناسی ئاشکرای دەکات کە جاماوەرکان بەشکنین لە

هەشمەندەکان، بەڵکو بەشکەن لە فەناکردنی. کاتێک تاکەکەس لە ناویاندا دەتوێتەوە، ئیرادەی خۆی لەدەستدەدات، وەک ئەسیرێک وایە کە چەکەکەی دەداتە دەست نەیارەکانی.
فرۆید لە زانستی دەروونناسی جەماوەرکاندا دەڵێ: (کاتێک تاکەکەس دەچێتە ناو کۆمەڵ، لە ئاستی هەشمەندی خۆی دادەبەزێنێت بۆ پلەیەکی سەرەتایی، کە زیاتر ئامادەیە بۆ گوڵەڵی و زیاتر خۆدەداتە دەست خەیاڵ.) بەم شێوەیە جەماوەرکان دەبنە بوونەوەرێکی یەکگرتوو کە هیچ هەشمەندییەکی نییە جگە لە سروشتی سادە و هیچ ئاسایەکی نییە جگە لە بایەکداهاتن. ئاوڕی هاوکێشە دەروونییەکان بە خوێنکی ساردەوە دەیخوێنە روو، لە راستیدا تراژیدیایەکی خوێناوی: جەماوەرکان هەشمەندکی چەند لایەنە نییە، بەڵکو عەقڵکی یەک لایەنەیە، عەقڵێک کە لە بیرکردنەوەیەکی ئازاد بەبەش کراوە، بە ئاوڕی ببڕتە هاوار بۆ خوداکان.
لەم چوارچێوەیەدا، بەگوێ شوێنک نادەزڕتەوە بە خۆی، چونکە پێویستی بە عەقڵ جیاوازکانە، بەڵام جەماوەرکان هەموو عەقڵ تاکەکەسییەکان لە مەنجەڵکدا دەکوڵێنێت. ئەمە ئاوڕێکە گەستاف لەبۆن جەختی لەسەر کردەوە کە حەقیقەت لای جەماوەرکان هیچ دەسەڵاتکی نییە، بەڵکو تەنها ئەفسانە دەسەڵاتی هەیە، چونکە ئاوڕ غەریزە سروشتییە سادەکییەتی.
ئەگەر بۆ چاوی زانستی دەروونناسی سەیر کەین، دەبینین کاتێک تاکەکەس لە ناو کۆمەڵدا ون دەبێت و ئاگادارە لە ونبوونکەی خۆی، لە ناو جەماوەرکەدا دەتوێتەوە، عەقڵی خۆی لەدەست دەدات، دەڵێی کەسایەتییەکەی خۆی کوشتووە تاکو داگیرکارێکی تری سەیر و نامۆتر، سەرەتاییتر و توندوتیژتر لە ناخیدا لەدایک ببێت. بە ئاوڕی بوونەوەرێکی تر لە ناویدا لەدایک ببێت، بوونەوەرێک کە سەیرترە، سەرەتاییترە و توندوتیژترە. مەگەڵ وەک نەخۆشێک دەبینێت، قسە دەکات و دەجووڵێت، بەڵام بەبێ هۆشی تاکەکەسی، بەبێ ویژدان، بەبێ بەرپرسیارێتی. لەڕادا مەیدانەکان دەبنە نەخۆشخانەیەکی کراوە بە شێتی، بەڵام بەبێ دکتۆر و بەبێ چارەسەر.

ژان جاک ڕۆسۆ لە کتێبی (گرێبەستی کۆمەڵایەتی)دا نووسیوێتی: "مرۆڤ بە ئازادی لەدایک دەبێت، لەگەڵ ئاوەشدا لە هەموو شوێنک بە زنجیر بەستراوەتەوە". ئاو زنجیرانە تەنیا هی ستەمکاران نییە، بەڵکو هی جەماوەر خۆیەتی. کاتێک تاک تەسلیمی ئاوان دەبێت، خەبەخشانە ئازادی خۆی لەدەست دەدات و دەبێتە کۆیلەی دەنگی قەرەباغی.. ئازادی لە لای ڕوسۆ لەژێرپێی هەڵچون و سەزدا دەنژرێت، چونکە جەماوەرکە تاکەکەس دەکاتە سەبەرێکی بەبێ

روخسار.

سەرن کیرکگارد- Søren Kierkegaard- لە کتێبکەیدا "نەخشی تا مردن" بە پێداگریەوە نووسیتی: "قەڕەباغی فشێ." لەڕدا ئاشکرا دەبێت کە جەماوەرکان تەنها مەترسییەکی سیاسی نین، بەکو کەمئەندامییەکی بوونیین. درێ کاتێک لە هەزاران دەموو بەرز دەبێتەو و دووبارە دەبێتەو، کەمێ کاتێک ئەفسانەکان دووبارەدەکاتەو، بەم شێوەیە درێ زیاتر لە خودی حەقیقەت دەبێتە واقیعی و عەقڵ دەبێتە دەنگێکی تەنیا لە ناو هاواری کەمێک کە تەنها خەیاڵ دەناسێت. ئەم لێژیکی لەبەنە: قەڕەباغەکە خێی بە هەشمەندی راست ناکاتەو، بەکو بە هەر هاوارێکی نوێ گیرەدەی نەخشی زیاتر دەبێت.

ئەفڵاتون لە کتێبکەیدا "کەمار" یەکێک بوو لە یەکەم کەسکان کە لە مەترسی جەماوەرکان تێگەیشت، کاتێک وتی: "دیموکراسی بە ستەمی جەماوەرکان کەتایی دێت." بە لای ئەوەو، کاتێک دەسەڵات بدرێتە خەڵکی گشتی، کەشتییەکە نە بە دەستی عەقڵانییەکان، بەکو بە دەستی کەشتیوانە سەرخۆشکان بەڕێوە دەبرێت کە بەرزتر لە دەنگی کاپتەنکە هاوار دەکەن. جەماوەرکان لە چاوی ئەفڵاتوندا شێپەڵکی شێواوە کە بە ئازادی خێی داپۆشیوە و لە زگی ئەوەو ستەمکار لەدایک دەبێت، چونکە ئاژاوەگێ تەنها ئەو کەسە دەناسێت کە وەڵام بە ئارەزووکانی دەداتەو.

ئەلێکسی دوتۆکفیل – Alexis de Tocqueville- لە کتێبکەیدا "دیموکراسی لە ئەمریکا" ئاماژەی بە ستەمکی نوێ کرد کە نە بە دار، بەکو لە ڕێی فشاری زەرینەوە بەکار دەهێرێت. نووسیتی: جەماوەرکان بە دەنگی بەدەنگکردن و رایکی یەکگرتوو دەسپێنن کە لە هەر ستەمکی تاکەکەسی دەندانەترە. بەم شێوەیە تەدگین کە ئەوەی گەستاق لەبەن نووسیتی دوای چەند سەدەیەک سەلمێنراوە: جەماوەرکان عەقڵک نین حەقیقەت دروست بکەن، بەکو زریانکن حەقیقەت هەدەلووشن. عەقڵ لە لای ئەوان دەنگکی تەنیایە کە زریانی هەست و سۆز غەرقی دەکات تا دەمرێت.

تاسیتوس – Tacitus- نووسیتی: "جەماوەرکان بە خڕایی دەسەڵات دەدەن و بە خڕاتر وەریدەگرنەوە، بەبە هەکار خشتیان دەوێیت و رقیان لێتەدەبێتەو." ئەو دیزانیە کە جەماوەرکان نە بە دادپەروەری و نە بە عەقڵ بەڕێوە دەبرێن، بەکو بە هەوەسە گەاوکان کە وەک بایکی ژەهراویە. ئەمشو سەرکردەیەک بەرز

دەکەنەوە بە پلەی خوداکان و سبەی دەیدەنە بەر شەلاق. ئەم گەلانە نیشانەی ئازادی نیە، بەڵکو نیشانەی شەتیە. ئەوە بەڵگەیە کە کەمەکە پەندی لە ئەزمونەکانی تری وەرنەگرتووە و وەک زریانێکی کوێر هەر شتێک لەبەردەمیدا بێت هەیدەلوشێت.

حوکمیش لە ڕۆژهەڵاتدا جیاواز نەبوو. کینکو یوشیدا – Yoshida Kenkō- لە کتێبەکەیدا "تەڵامانەکان لە تەنیاییدا"، نووسیتی: "کەسێک کە لە بەهای ناجێگیری کات تێبگات، دەبێتە سەرکی کاتێک." ئاگەر لەم حیکمەتەوە خوەندنەوە بە جاماوەرکان بکەین، دەبینین کە ئەوان دوژمنی لە ناوچوونن، بەدوای بتەکاندا دەگەڕێن کە پێیان وایە هەتاهەتایە، بەڵام کاتێک ئەفسانەیەک دەپەرستن، دەبێتە نەفرەت، کاتێک سوجدەی بەدەبەن، لەی بەزار دەبن و دەیشکێنن. ئەوان حیکمەتی کاتی ڕەت دەکەنەوە، بەیە خەیان بە خەیاڵەوە دەبەستن، پاشان بە دەستکانی خەیان دەیشکێنن وەک منداڵێک کە یارییەکەی دەشکێنێت. بەم شێوەیە پێشبینی گەستاق لەبەن دەردەکەوێت: جاماوەرکان لەسەر بەڵگە بەیار نادەن، بەڵکو لەسەر هەست و سۆز. مەژوو بە دەستی جاماوەرکان دەنووسرێت کە زیاتر خەیاڵکانیان دەپەرستن وەک ئەوەی بەدوای حەقیقەتکانیاندا بگەڕێن. تەواوی مەژوو شانەیەکە بە شەتی جاماوەرکان، پڕەکانی نەک بە حبر، بەڵکو بە خوەن نووسراون، نەخشەکانی نەک بە عەقڵ، بەڵکو بە هاوارکان کێشراون.

سەیری سەدکان بکە کە بە جەنگکانی خاچپەرستی سووتان. ملیۆنان کەس نەک بە بەبونی بەڵگە، بەڵکو بە هەڵگرتنی خەیاڵێکی پیرۆز دەرچوون. نە بە عەقڵکانیان، بەڵکو بە هەست و سۆزکی کوێرانە جوەاون و لەدوای خەیان شارە وێرانەکان و لاشە کوژراوەکانیان جەهەشتووە، لە کاتکدا وایان دەزانی کە دەرگای بەهەشتیان بە دەکرێتەوە.
ئەوەی لە ئەزمونی دوێنەدا ژیا، پارێزراو نیە لە شەتی سبەینێ، بەڵکو دیسانەوە دەگەڕێتەوە بە هەمان بازنە. بەیە توکفیل لە "دیموکراسی لە ئەمریکا"دا نووسیتی: "**ستەمی زەرینە مەترسیدارترە لە ستەمی پاشاکان.**" پاشا لەش دەکوژێت، بەڵام جاماوەرکان ڕوح دەکوژن، چونکە تاکەکەس ناچار دەکەن کە لە ناویاندا بتوێتەوە و عەقڵ دەکەنە تاوانێک کە بە دەرکردن و مردنی سمبەلی سزا دەدرێت. چونکە جاماوەرکان بە یادەوەرین، نا هەشیارن، هەر وانەیەک کە بە خوەن نووسرابێت، بە هاواری دواتری سەدەبێتەوە. ئەفسانەیەک کە ئەمشەو دەکوژرێت، سبەینێ بە جلوبەرگکی نوە دەگەڕێتەوە. مادام

تاکتیکس لە کەمپەینەکانیاندا دەتوانێت، نەخشەیەکی دووبارە دابڕێژێتەوە و دەنگی لە زریانی هەست و سۆزکاندا وون دەبێت. عەقڵ پێویستی بە بەدەنگی هەیە تا مرۆڤ گوێی لە بگرێت، بەڵام جەماوەرکان زریانێکن تەنها رێ بە هاوار دەدەن. بەم شێوەیە دەردەکەوێت کە مێژووە هەڵەکی راست نییە بەرەو پێشکەوتن، بەڵکو کەوانێکی شکاوەو هەمیشە بەرەو وێرانی دەچەمێتەوە. بەڵگەکان لە ژێر هەژمونی جەماوەردا دەووخێن و ئەفسانە لە هەموو گۆڕەپانێکدا وەک شاژنی تاجدار دەمێنێتەوە. ئەمە دەندەیی ئەو شتەیە کە گوستاف لە بۆن بینیویەتی: جەماوەر بە عەقڵ داهاتوو نانووسێت، بەڵکو بە هەمان ئەو چەقێیەی کە ئێستای خێی دەبڕێت و ئابردوو دادەتاشێتەوە.

وەرگێڕان و ئامادەکردنی لە عەرەبییەوە: گەران عەبدوڵا

_____

سەرچاوە: چەناڵی یوتوبی تراجیدیا

تارمایی شۆشی کۆمەڵایەتی بەسەر ئۆجینەداکانی بەرژوازیدا.. موئەید ئەحمەد

تێبینیی لەسەر کۆنگرەی سلێمانی (هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەڵایەتی لە جیهانی عەرەبی)دا!

لە شاری سلێمانی – هەرێمی کوردستان لە عێراق، لە نێوان ٢٧-٣٠ی ئابی (٢٠٢٥)، کۆنگرەیەکی حیزب و بزووتنەوە چەپڕەوەکانی [هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەڵایەتی لە جیهانی عەرەبی]دا (SDA-AW) بەڕێوەچوو. ئەم کۆنگرەیە ئەو سەرنجەی ڕانەکێشا کە شایەنی باس بێت، چونکە لە ڕووی شێوەی جیاواز نەبوو لەو کۆنگرانەی کە یەکێتی نیشتمانی کوردستان (یەکێتی) لە دوو دەیەی ڕابردووەوە بڕیاندوونە دەخات بە دامەزراوە بەرژوازییە جیهانییەکان و حزبەکانیان و

سەنتەری فکریی نیولیبرالیی کانیان لەم شاردا. کۆنگرەکە بە سپۆنسەری (یەکگرتی) لەکخرا، و (بافڵ جەلال تالەبانی)، سەرکی (یەکگرتی)، بە سەرکی ئەم هاوپەیمانییە هەڵبژردرا.
بەڵوچوونی ئەم کۆنگریە لە سلەمانی، لە کاتکدایە کە چەپکی فەرمانڕەوایەتی میلیشیایینە و دیکتاتریانەی هەر دوو حیزبی دەسەڵاتدار، پارتی دیموکراتی کوردستان (پارتی) و (یەکگرتی)، بە خرایییەکی زیاتر و بەردەوام، توندتر دەبتەوە بەسەر جەماوەردا لە هەرەمی کوردستان، و ئەم کۆنگریە لە کاتکدایە کشوهەوای میلیتاریزم و شۆڕشگێڕی یەکلاییکردنەوەی خوناوی حسابات نەوان هەزە چەکدارە میلیشیاییکانی (یەکگرتی) و نیارە سیاسییەکانی، لەناو خودی سیستەمی حوکمانیدا، هەشتاش سەبری خی بەسەر ئەم شاردا کشاوە، هەروەها لە کاتکیشدایە کە کرکاران و فەرمانبەران و مامستایان بەهەی پنەدانی مووچەکانیان لە سە مانگی هاویندا، لە دەخکی ئابووری خراپدا دەژین، نەک هەر ئەم بەکو لە کشوهەوای سەرکوتکردنی زیاتری خپشاندانی مووچەخەران و ئەو خپشاندانانەشدایە کە خەکی پێی هەڵدەستن بە مافە واکانیان. هەموو ئەمانە بە شێوەیکی گشتی بەگیەکی حاشاهەڵنەگرن لەسەر ئەوەی کە ئەم کۆنگریە چەندە چەواشکارانەیە کاتک بەشداربووانی باس لە ئازادییە سیاسییەکان و دادپەروەری کۆمەایەتی و گوتاری لەم چەشنە دەکن.
ئەو حزبانەی لەو کۆنگرەیەدا بەشدار بوون، خیان بە خاوەنی ناوباز و کارنامەی "دیموکراتی کۆمەایەتی" دەزانن و بانگشەی ئەوە دەکن کە ئەمەوای لەکردوون هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەایەتی لە جیهانی عەرەبیدا(SDA-AW) پکبهنن و بەم شێوەیە ناوی لەبنن. دیارە ئەم ناوە لە ناوی (سۆشیال دیموکراتی)یەوە وەرگیراوە دوای سینەوەی وشەی سۆشیال و گەینی بە وشەی "کۆمەایەتی"، تا بگونجە هەم لەگەڵ کارنامە سیاسییەکیان، و هەم لەگەڵ ئەوەی کە لە کشوهەوای ئستای بەرژوازی جیهانیدا باوە؛ واتە ئەو ناوگا و ناوە نوییانەی کە بەکاریان دەهنت لە هەوە و کششکانیدا بە پکخستنی (احتواء) بزووتنەوە سۆشیالیستی و شۆڕشگێڕییەکان.
ئەم کۆنگرەیەی (SDA-AW) لە سلەمانی، شت گەلکی زیر لە خدگرت لە مژوو و ئەوەی کە لە جیهانی سەرمایداری دەروبەرماندا ڕوویداوە و ڕوودەدات، هەر لە سەرکوتکردنی خباتی کرکاران و زەحمەتکشان و جەماوەری ژنانی چەوساوە و لاوانی شۆڕشگێڕ بە دژی سەرمایداری جیهانی بگرە، تا ڕادەی حیزبە سۆشیال دیموکراتە ڕەفەرمخوازەکان لە مژوودا، لە پکخستنی خباتی شۆڕشگێڕانەی جەماوەری کرکار و زەحمەتکش، تا خیانەتکردن لە شۆڕشی سۆشیالیستی

جیهانی و هاوپەیمانی لۆگۆ بەرژوازی نەتەوەیی لە وڵاتەکانیاندا، لە دەیەی دووەمی سەدەی ڕابردوو، بەتایبەتی لە کاتی جەنگی جیهانی یەکەمدا. هەروەها، تارمایی ڕاپەڕینە شۆشگێڕییەکانی ساڵی (٢٠١١) لە میسر و تونس و وڵاتانی دیکەی ناوەڕاست بەسەر ئەم کەنگرەیەوەیە. ئەم سەرهەڵدانەی ئەوەمان بیرمان دەهێنێتەوە کە بەسەر (جەمال عیرفان) و هاوەڵیانی هات کاتێک لە (١٢)ی کانوونی یەکەمی (١٩٢٢) لە شاری سلێمانی لایەن دەسەڵاتدارانی عەشایەری کوردییەوە تیرەر کران بەهەی بیرکەوە سۆشیالیستییەکانیانەوە و وەک هەندێک دەڵێن بەهەی پەرەپێدانی بیرکەکانی بەلشەڤیکەوە.
بە ڕوونکردنەوەی زیاتر لەم بارەیەوە، پەیوستە ئاماژە بە هەندێک زانیاری مێژوویی بدەین سەبارەت بە ئاسەی ئەم هاوپەیمانییە و پەیوەندیشی بە ئاسە و کارنامە و پڕاکتیکی حیزبە سۆشیال دیموکراتە جیهانییەکان و حیزبەکانی تریەوە.
(هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەڵایەتی لە جیهانی عەرەبیدا) (SDA-AW) بەشێکە لە (هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز) [Progressive Alliance (PA))]، کە ئێستا زیاتر لە (١٥٠) حیزب و ڕێکخراوی تێدایە، لەوانەش حیزبە سۆشیال دیموکراتەکانی ئەوروپا و حیزب و ڕێکخراوە جەراوجۆرەکانی تری وڵاتانی جیهان، کە (یەکێتی)ش ئێندامە تێیدا، وەک لەم لینکەی خوارەوەدا دیارە.(١)
(PA) لە شاری لایپزیگی ئەڵمانیا لە (٢٢)ی ئایاری (٢٠١٣) بە بەشداری (٧٠) حیزب و ڕێکخراو و بە دەستپێشخەری حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا (SPD) دامەزرا، ئەمەش پاش کشانەوەی ئەم حیزبە لە سۆشیالیست ئینتەرناسیونال (SI)، دوای ڕووداننی ڕاپەڕینە شۆشگێڕییەکانی میسر و تونس لە ساڵی (٢٠١١) کە کەتایی بە حوکمی دوو حیزبی دەسەڵاتدار لە تونس و میسر هێنا کە ئێندام بوون لە (SI)دا.(٢)
بەمجۆرە هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA) وەک جگرەوەیەک بە سۆشیالیست ئینتەرناسیونال (SI) دامەزرا کە لە ئێندامەتی خێدا حیزبی دەسەڵاتداری تونس؛ (کۆمەڵی دەستووری دیموکراتی) بە سەرکایەتی زەین العابدین بن عەلی، و لە میسر؛ (حیزبی نیشتمانی دیموکراتی) بە سەرکایەتی (حوسنی موبارەک)ی لێخگرتبوو.
سۆشیالیست ئینتەرناسیونال (SI) تا ئێستاش بە هاوتەریب لەگەڵ هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA) بوونی هەیە و بەپێی وێبسایتی فەرمی خێی، ژمارەیەکی زۆر کە زیاتر لە (٨٠) حیزب دەبێت، لەوانەش (یەکێتی)، ئێندامی تەواون لێنوێدا.(٣)
هەرچی هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەڵایەتی لە جیهانی عەرەبی (SDA-AW)یشە، درێژکراوەی (فۆرمی دیموکراتی کۆمەڵایەتی) یە کە لە

ساڵی (٢٠١٥) لە تونس دامەزرا و پاشان ناوی گۆڕا بۆ (SDA-AW) کاتێک لە ئێلولی (٢٠٢٤) پەیوەست بوو بە هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA)ەوە.

لەم ووتارەدا، پەیوەندییەکی پتەو هەیە لە نێوان ووداوەکانی شەشکانی میسر و تونس و ئەم فاکتەرەی کە لە ساڵی (٢٠١٥) لە تونس بەم ناوەوە پێکهات. هەروەها، دەرکەوتنی (PA)، وەک لەسەرەوە ئاماژەمان پێدا، پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە شەشکانی میسر و تونسەوە هەیە، چونکە ئێتر ئەوە بابەتێکی ڕیسواکارانە و سەرچاوەی مەترسی دەبوو بۆ حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەڵمانیا و حیزبە هاوشێوەکان و بۆ ئەرکەکانیان لە پێکخستنی بزووتنەوە شەشگەیی سۆشیالیستییەکان لە ئەورووپا، ئەگەر بمانایەتەوە لە چوارچێوەی "ئینتەرناسیۆنالێکدا کە تا دوێنێ حیزبگەلێکی دەسەڵاتداری لەخۆگرتبوو کە لەلایەن شەشکانی میسر و تونسەوە لە سەرەتای ساڵی (٢٠١١)دا، ڕووخێنران.

کورتەیەک لەبارەی پێشهاتەکانی دوای هەرەسهێنانی "ئینتەرناسیۆنالی دووەم"

ڕەنگە ئەمە سەیر بێت، بەڵام ڕاستییەکە کە ئەم کەنگرییە لە سەلەمانی پەیوەندییەکی ناڕاستەوخۆی هەیە بە مەژوویەکەوە کە دەگەڕێتەوە بۆ زیاتر لە (١١٠) ساڵ لەمەوبەر، و بەتایبەتی بە هەرەسهێنانی "کەنگرەی سۆشیالیستی ئینتەرناسیۆنال"، کە بە "ئینتەرناسیۆنالی دووەم" ناسراوە، وە دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دابەشبوونە گەورەیەی (الانشقاق الکبیر) کە لەناو ڕیزەکانی بزووتنەوەی سۆشیالیستی ئەورووپادا ڕوویدا لەسەر بنەمای هەڵوێست بەرامبەر بە جەنگی جیهانی یەکەم (١٩١٤-١٩١٨)، و بەم پێیەش پەیوەندی بەو دابەشبوونە و بەو هەوانەی ئەو حزبانەوە هەیە کە ناسراون بە سۆشیال دیموکراتی ڕیفەرمخواز لەناو بزووتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستیدا لەسەر ئاستی چالاکییە جیهانییەکەیان.

هەرەسهێنانی ئینتەرناسیۆنالی دووەم، یان وەک لینین دەڵێت "مایەپووچی ئینتەرناسیۆنالی دووەم" لە کاتی ئەو جەنگەدا، بەهۆی هەڵوەستی نەتەوەپەرستی شۆڤێنی زۆربەی حیزبە سەرکییە ڕیفەرمخوازەکانی پێکهێنەرییەوە بوو، بە پێچەوانەی هەڵوەستی ئینتەرناسیۆنالیستی سۆشیالیستی شەشگەوە، بەرامبەر بە جەنگ. واتە بەهەی هاوێزیان بوو لەگەڵ بەرژوازی دەسەڵاتدار لە وڵاتەکانیان و گرتنەبەری سیاسەتی بەردەوامیدان بوو بە جەنگ بە هەموو ئەو کارساتانەی کە لێی کەوتەوە، بە بەردەوامبوونی تاوانەکانی کوشتار دژی کرێکاران و زەحمەتکێشان و جەماوەر بەگشتی

لە وڵاتانی شۆکەردا. لە ئەنجامدا، گرتنبەری سیاسەتی "بەرگری لە نیشتمان" لە جەنگێکی ئیمپریالیستی تاوانکارانەی سەرمایەدا کە هەگیرسا و بەردەوام بوو لەپەناو دابەشکردنەوەی تاسانی سەرمایەداری ئیمپریالیستی لەسەر ئاستی جیهانیدا.
لە بەرامبەر ئەم گەانکارییانە لەناو بزووتنەوەی سۆشیالیستی ئەوروپای ئەو کاتەدا، سۆشیالیزمی شۆشگەی ئینتەرناسیونال بەدەنگ نەبوو، بەکو هووبووی سیاسەتی ئەم حیزبە یەفەرمخوازانە و هەوەست و پراکتیکانیان بووەوە کە شۆڤنیزم و هەڵپەرستی و "خیانەت" زاە بوو بەسەریاندا لە دژی سۆشیالیزم و شۆشی سۆشیالیستی.
حیزبە سۆشیالیستە شۆشگەی ئینتەرناسیونالیەکان و سەرکردەکانیان وەک لینین و تزا لوکسەمبەرگ و تڕتسکی بەردەوام بوون لەسەر هەبازی سیاسی شۆشگەی مارکسی بەرامبەر بە جەنگ، و ئەو قەیرانە شۆشگەانەیەی کە لەکەوتبووەوە لە ئەوروپا، هەبازێک کە پێشتر هەر لەلایەن ئەم بەڵکەی حیزبە سۆشیالیستە شۆشگەانەوە پەسەند کرابوو لە کۆنگرەکانی حیزبە سۆشیال دیموکراتەکانی ئەوروپادا؛ کە بریتی بوو لە دژایەتیکردنی جەنگ و خەبات بۆ هەگیرسانی، و خەبات بۆ گەینەی بە جەنگێکی شۆشگەانە، واتە بۆ شۆشێکی پرۆلیتاری سۆشیالیستی دژی چینی بۆرژوازی دەسەاتدار لە حاەتی هووداندا و بەردەوامبوونی جەنگدا و هەر حزبێش لە وڵاتی خۆیدا. بەشداریکان و پرۆلیتاریا لە هووسیا سەرکەوتوو بوون لە بەدیهێنانی ئەم شۆشە پرۆلیتاریە و دەسەاتی سیاسییان گرتە دەست، بەام بزووتنەوەی پرۆلیتاری سۆشیالیستی لە وڵاتانی تری ئەوروپا بە چەندین هۆکار نەیانتوانی ئەمە بەدیبهێنن.
ژمارەی حزبە سۆشیالیستە شۆشگە و ئینتەرناسیونالیەکان زۆر زیادی کرد، ئەویش بەهۆی ئەو گەانکارییانە و ئەو دابەشبوونانەی کە لەناو هێزەکانی حیزبە سۆشیال دیموکراتیەکانی ئەوروپادا هووبدا، کە بووە هۆی دروستبوونی حیزبە سۆشیالیستە شۆشگەکان کە هەبازێکی شۆشگەی ئینتەرناسیونالیان گرتبووەبەر و ناوی خۆیان نا حزبی کۆمۆنیست، ئەمەش دوای ئەوەی حزبی کرێکارانی سۆشیال دیموکراتی هووسی (باڵی بەلشەڤیک) ناوی خۆی گەیی بە حیزبی کۆمۆنیستی هووسی لە ساڵی (١٩١٨)دا.
سەردەمی قەیرانێکی شۆشگەی گەورە لە ئەوروپا دوای ئەم گەانکارییانە دەستی پێکردبوو، و ئاگری هەگیرسانی شۆشێکی سۆشیالیستی جیهانی لە کارنامەی مێژووبا بوو و لە ئاسەدا دیار بوو. لەناو ئەم بارودۆخانەدا، ئینتەرناسیونالی سێیەم کە بە ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیستی ناسراوە، لە مۆسکۆ لە ساڵی (١٩١٩)

دامەزرا.
بە مەرگی لینین لە ساڵی (١٩٢٤) و هاتنە سەرکاری ستالینیزم و پاشکشەی شۆڕشگێڕی لە ئەورووپا، ئەم ئینتەرناسیونالە لەو و ناوبانگی پشووی لەدەستدا، و سەرەڕای ئەوەی کە گەلاوێژ بە ئامرازێک بە دەستی ستالین و تاقمە دەسەڵاتدارەکەی یەکێتی سۆڤیەت بە خزمەتکردنی بەرژەوەندییە سیاسییە نەتەوەییەکانیان، بەڵام هەر بەردەوام بوو تا ساڵی (١٩٤٣) کاتێک ستالین هەوەشاندنەوەکەی ڕاگەیاند لە چوارچێوەی هاوپەیمانییەکەیدا لەگەڵ هێزەکانی وڵاتانی ئیمپریالیستی ڕۆژاوا لە کاتی جەنگی جیهانی دووەمدا.
هاوکات لەگەڵ دەرکەوتنی حیزبە کۆمۆنیستەکان و دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی سێیەم، حیزبە سۆشیال دیموکراتە ڕەفەرمخوازەکانیش لەناو ئەم گەلانکاریانەدا دەستیانداید هەوڵەکانیان بە ژیاندەوەی ئینتەرناسیونالی دووەم بکەنەوە هەمان هێڵباز و هێڵی سیاسی کۆن کە بووە هۆی هەڵوەشانەوەی سێیەم. بەمجۆرە بۆشایەک لە حیزبەکانیان لە شوباتی (١٩١٩) لە بەرنی سویسرا کۆبوونەوە بۆ پێکهێنانی ئینتەرناسیونالی دووەمی دووبارە دامەزرێنراوە، یان ئەوەی کە بە "ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستی کرێکاری" ناسراوە.
دوای ماوەیەک، نوێنەرانی ئەوەی کە ناسراوە بە ڕووتی میانڕەو لە بزووتنەوەی سۆشیال دیموکراتی ئەورووپا، لە شاری ڤیێنا لە نەمسا کۆبوونەوە بۆ پێکهێنانی (یەکێتی حزبە سۆشیالیستە کرێکارییە نەونەتەوەییەکان) واتا "ئینتەرناسیونالی ڤیێنا" لە شوباتی (١٩٢١) کە حیزبە کۆمۆنیستەکان بە گاڵتەجاڕی ناویان لێنابوو "ئینتەرناسیونالی دووەم و نیو". دواتر و لە کۆتاییدا، ئینتەرناسیونالی دووەمی دامەزرێنراوە و "ئینتەرناسیونالی ڤیێنا" لە کۆبوونەوەی هامبورگ لە ئەڵمانیا لە ساڵی (١٩٢٣) یەکیان گرت بۆ پێکهێنانی ئەوەی کە دواتر بە سۆشیالیست ئینتەرناسیونال (Socialist International) ناسرا و تا ساڵی (١٩٤٧) بەردەوام بوو لە کارکردن و هەر لەو ساڵەشدا هەوەشاندنەوەی ڕاگەیەندرا.
دوای ئەوە جەکخراوەکی نوێ بە هەمان ناو، واتە سۆشیالیست ئینتەرناسیونال (SI)، لە کۆنگرەی لەندەن دامەزرا، وەک میراتگری جەکخراوەیی و فکری ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستی پشوو. (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) لە ساڵی (٢٠٠٣)ەوە تا ئێستا ئەندامە لەم جەکخراوەدا هاوکات لەگەڵ ئەندامێتییەکەیدا لە هاوپەیمانی پشکەوتنخوازدا (PA).(٤)
هەرچی ئینتەرناسیونالی چوارەمە، بە دەستپێشخەری لیۆن تڕۆتسکی، لە سێپتەمبەری (١٩٣٨) دامەزرا لەلایەن جەکخراوە چالاکەکانەوە لە

چەندین وڵات، داکۆ هێزی تیۆری و سیاسی و ڕێکخراوەیی و تێزەکانی تڕۆتسکیان گرتبووەبەر سەبارەت بە کۆمەڵگەک پرسی سەرکی لە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و کرێکاریدا، لەوانە پێناسەیەکی تایبەت بە دەوڵەت لە یەکێتی سۆڤیەت وەک "دەوڵەتێکی کرێکاری شێواو" لەژێر سەرکردایەتی ستالین، و چەندین تێز و بیرۆکەی بنەڕەتی تر.

ئینتەرناسیۆنالی چوارەم لە دەخێکی جیهانی نوێدا سەریهەڵدا کە هەوبەدەوی چەندین ئاستەنگی ڕێکخراوەیی و سیاسی و فکری، و هاوەدوناتی بەردەوام بووەوە لەلایەن دەزگا سەرکوتکەرەکانی ستالینەوە لە زۆرێک لە وڵاتان. دوای تێرۆرکردنی تڕۆتسکیش لە مەکسیک لە (٢١)ی ئابی (١٩٤٠)، لەلایەن سیخوڕێکی ستالینەوە، یەکەم دابەشبوون لە ڕیزەکانیاندا لە هەمان ساڵدا هاوبەدا، بەڵام گەورەترین دابەشبوون لەناو ڕیزەکانی ئینتەرناسیۆنالی چوارەم لە ساڵی (١٩٥٣) هاوبەدا سەبارەت بە هەڵسەنگاندنی ستالینیزم، و کارکردن لەناو حیزبە جەماوەرییەکان و چەند پرسێکی تر.(٥)

ئەمە، جگە لە دەرکەوتنی چەند ڕەوت و ڕێکخراوی لایەنگر لە هەڵی تڕۆتسکی، بەڵام لە چوارچێوەی ئینتەرناسیۆنالی چوارەمدا ڕێکنەخرابوون، و گەشەیان کرد بەتایبەت لە ساڵی (١٩٤٨) بەدواوە، وەک حیزبی کرێکارانی سۆشیالیست (SWP) بە سەرکردایەتی تێنی کلیف، و ڕەوتی میلیتانت (Militant Tendency) بە سەرکردایەتی تێد گرانت.

لە ئێستادا هەوڵەکان لەئارادان بۆ بنیاتنانی ئینتەرناسیۆنالێکی سۆشیالیستی شۆڕشگێڕ لەسەر ئاستی جیهانی، و هەر ئیستا حیزبە کۆمۆنیستە شۆڕشگێڕەکان لە چەندین وڵاتی جیهان دامەزراون کە لە بنەڕەتدا لەو ڕێکخراوانە پێکهاتوون کە سەر بە (ڕەوتی مارکسی ئینتەرناسیۆنال) (International Marxist Tendency (IMT)] بوون، و لەم ڕاستایشدا کۆنگرەی دامەزراندنی (ئینتەرناسیۆنالی کۆمۆنیستی شۆڕشگێڕ) یان لە حوزەیرانی (٢٠٢٤)دا بەست و یەکەمین کۆنگرەی جیهانی ئینتەرناسیۆنالی کۆمۆنیستی شۆڕشگێڕیش لە ئابی (٢٠٢٥) بەڕێوەچوو.(٦)

پێویستی بنیاتنانی ئینتەرناسیۆنالێکی کۆمۆنیستی شۆڕشگێڕ لەسەر ئاستی ناوچەیی و جیهانی، لە ئێستادا بە یەکێک لە ئەرکە لەپێشینەکانی کۆمۆنیستەکان دادەنرێت، سەرەڕای هەر ئاستەنگییەکی تیۆری و سیاسی و ڕێکخراوەیی جەراوجەر کە هەوبەدەوی ئەنجامدانی ئەم ئەرکە دەبنەوە. بەمپێیش لەکەینەوە و گفتوگۆکردن لەم بارەیەوە مەسەلەیەکی زۆر گرنگە بۆ بزووتنەوەی کۆمۆنیستی.

(PA) و (SDA-AW) لە کوێی نەخشەی ململانێی چینایەتی جیهانی و هەرەمیدا وەستاون؟

ئەو بابەتەی کە لەردا دەمەوێت باسی بکەم، هەستەنگاندنی بزووتنەوەی سۆشیالیستی جیهانی و وردەکاریی دابەشبوونەکانی ناو ئیزمەکانی نییە، یان وردەکارییەکانی چارنووسی ئەو کەسووناوە جیهانییانەی بزووتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستی و ململانیی هێزە سیاسی و فکرییە جیاوازەکانیان نییە، هەروەها هەستەنگاندنی ئەزموونی ئینتەرناسیونالی سێیەمیش نییە دوای مەرگی لینین و ئەو تاوانانەی کە حیزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەت، لەسەر دەستی ستالین و شوێنکەوتووانی، ئەنجامیان دا، و ئەو گورزانەش کە سەرواندیانە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و هێوندی شۆڕشی سۆشیالیستی جیهانی.
ئەوەی دەمەوێت لەم بەشەی وتارەکەمدا ڕوونی بکەمەوە، ئەوەیە کە چ شتێک هێزی ئەو حزبانەی (هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز) [Progressive Alliance (PA)] ، و دیارە هێزی ئەو حیزبانەش لە (هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمۆنیستی جیهانی عەرەبی SDA-AW)دا دەبەستێتەوە بە نەخشەی ململانی چینایەتی نێوان بۆرژوازی و پرۆلیتاریای هاوچەرخی جیهانی، لە ناوچەی هێژەمۆنیاتی ناوەڕاست و باکووری ئەفریقا و هەروەها لە هەرێمی کوردستانیش کە ئەم کەنگرێ تێیدا بەشوێچوو.
هەر وەک بینیمان، مێژووی هەریەک لە سۆشیالیست ئینتەرناسیونالی (SI) و هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA) دگۆڕێتەوە بە هێوتی هەڵپەرست و نێتەوپەرستی شۆڤێنی لەناو بزووتنەوەی کرێکاری و سۆشیالیستی جیهانی و هێوستی دژ بە بۆرژوەندییەکانی کرێکاران و زەحمەتکێشان و دژ بە گۆشکردنی شۆڕشی سۆشیالیستی جیهانی لە کاتی جەنگی جیهانی یەکەمدا. بەڵام، سەرەڕای ئەم پەیوەندییە مێژووییە هاوبەشە، هەردوو (PA) و (SDA-AW) پەیوەندییەکی تریان هەیە بە مێژوویەکی نزیکتر لە ململانێی چینایەتی، کە ململانێی چینایەتی هاوچەرخ و هەوڵەکانی سۆشیال دیموکراتی ئەوروپایە کە ئامانجی بەهەزکردن و پەکخستنی شۆڕشە هاوچەرخەکانە، ئەمەش دوای ئەزموون وەرگرتنیان لە ڕاپەڕینە شۆڕشگێڕییەکانی تونس و میسر و ڕووخاندنی دوو حیزبی دیکتاتۆر کە ئەندام بوون لە هەمان کۆمەڵەی (SI) کە ئەم حزبە سۆشیال دیموکراتانەی لەخۆگرتبوو.
بە بەدیهێنانی ئەو کارنامە هاوچەرخە، هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA) پێکهێنرا، ئەمەش لە هێگەی ڕووخساڕجوانکردن و دوورکەوتنەوە لە هەندێک دەسەڵاتداری دیکتاتۆری ئاشکرا و گۆڕینی ناوەکێ بە شێوەیەک کە وشەی سۆشیالیزمی تێدا نەبێت بە مەبەستی بەدیهێنانی ئەو ئەرکە سەرکییەی خەی کە بریتییە لەوەی شۆڕشگێڕی بخاتە ژێر کۆنفی خەیاوە و لەباری بەرێت. هەروەها حزب و هێکخراوەکانی (هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمۆنیستی جیهانی عەرەبی SDA-AW)دا بەپێی هەمان ئاستە و کارنامەی سیاسی بۆرژوازی هێفڕمخواز و لە

ووی گەلانکاریی شۆشگێڕیکانی تونس و میسردا پێکهێنران و ناوی خۆیان نا "دیموکراتی کۆمەڵایەتی"، و بەشوێکی سروشتی لەگەڵ تۆندبوونەوەی ململانێی چینایەتیدا، هەوڵی ئیفلیجکردن و پێکخستنی شۆشکان دەدەن.

مەژووی سۆشیال ئینتەرناسیونالەکان (SI) پێیوەندە بە ئاڵاستەیەکی دژ بە ئاڵاستەی مەژووی گۆشکردنی شۆشی سۆشیالیستی جیهانی لە ئەوروپا و پێیوەندیشە بە ئاڵاستەیەکی دژ بە ئۆگری یەکگرتن و لەکهەڵپێکان بە کاروانی ئەم شۆشە جیهانییە و خەبات بە ڕزگاربوون لە چنگی دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان لە لایەن خەباتە جەماوەرییەکانی وڵاتانێک کە ئەو کاتە بە وڵاتانی تەژهەڵات ناسرابوون.

هەریەک لە (PA) و (SDA-AW) بەدەر لە تایبەتمەندیی هەر یەکێک لە حزبەکانیان، لە ڕاستیدا بە سنووردارکردنی کاریگەریی ڕاپەڕینە جەماوەرییە شۆشگێڕیەکان لە جیهانی عەرەبیدا سەریان هەڵداوە، وگوزارش لە هەوڵەکانی بەرژوازی دەکەن بە ڕاگرتنی ناکۆکییەکانی کۆمەڵگەی سەرمایەداری هاوچەرخ لە چوارچێوەیەکدا کە بنەماکانی سیستەمەکە نەووخێنێت. واتە، هەریەک لە (SI)، و (PA) و تەکخراوە ناوچەکەشیان (SDA-AW)، جگە لە ناوەڕۆکی چینایەتی بەرژوازی هاوبەشیان، سیمای سیاسی هاوبەشیشیان هەیە لە پێیوەند بە ئەرکەکانیانەوە کە پێکخستنی شۆشە؛ واتە شۆشی سۆشیالیستی لە ئەوروپا و ڕاپەڕینە شۆشگێڕیەکانی میسر و تونس. و بەم پێیەش، ئەوان ئامرازگەلێکی سیاسی و تەکخراوەیی بەرژوازی تەفەرمخوازن بە کەمکردنەوەی گورزەکانی شۆشکان و بە پاراستنی سیستەمی بەرژوازی.

ململانێی چینایەتی و شۆشی کۆمەڵایەتی لە جیهانی ئێستادا

ئەمڕۆ لە جیهانێکی سەرمایەداریدا دژین کە بە ئەندازە لە ڕووی ئابووریەوە بەیەکەوە بەستراوەتەوە، بە شێوەیەک نەک تەنها سەرمایە ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی لە هەموو شوێنیکی زەویدا کۆنترۆڵ کردووە، بەڵکو ململانێی چینایەتی نەوان دوو جەمسەری ئەم پێیوەندییەش، واتە ململانێی نەوان کار و سەرمایە، نەوان بەرژوازی و پرۆلیتاریا لە هەر وڵاتێکی جیهاندا، زیاتر لە جاران بووەتە جیهانی، و بەم پێیەش سیاسەت، کە شتێک نییە جگە لە پێیوەندی نەوان چینە کۆمەڵایەتییەکان، بە شێوەیەکی بەرچاو جیهانی بووەتەوە. هەروەها، ململانێی چینایەتی وەک بزوێنەری مەژووی کۆمەڵگەکان، پێکهێنانی ئینتەرناسیونالێکی پرۆلیتاری سۆشیالیستی شۆشگێڕی کردەتە ئەرکێکی گرنگ کە ناکرێ دوابخرێ، ئەمەش سەرەڕای زاڵبوون و کاریگەری هێزە بەرژوازییەکان لەسەر هۆوەندی بارودۆخی سیاسی لە

وەتانی جەراوجەردا و لەسەر ئاستی جیهانی و ناوچەیی.
بە پێچەوانەی ئەوەی کە دیاردەکان پێمان دەڵێن، ململانێی نێوان ئەم دوو چینە بەردەوام کاریگەری خۆی جەدەلەت بەسەر هەموو کردەیەکی سیاسی و پلانێکی سیاسی و ململانێ سیاسی و فکرییەکانی ناوەتەوە بەرژوازییەکاندا، وە سروشتی حزبەکان و بەرنامە و پراکتیکە سیاسییەکانیان و کابووندەوە و هاوپەیمانییە جیهانی و ناوچەییەکانیان و سروشتی چەندان شتگەلی تریش، دیاری دەکات بە شێوەیەک کە ناتوانرێت بە هیچ جۆرێک باس لە جیابوونەوەیان لەم ململانێ چینایەتییە بکرێت.
ئەمە و، جەنگەکان و ململانێیە جیەسیاسی و ستراتیژی و جیئابووریەکان لە نێوان دەوڵەتکاندا، وەک قەوارەی سیاسی نەتەوەیی سەرمایە و لەناو سیستەمی سیاسی بەرژوازی جیهانی هاوچەرخدا، و لە نێوان دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان و جەسارە ناوچەییەکان و دەوڵەتکانی تردا، جەنگ و ململانێی نوێنەرانی سەرمایە و دەوڵەتکانیانن بە دابەشکردنی بازاڕی جیهانی لە نێوانیاندا. ئەو جەنگانە، جەنگی بەرژوازی دەسەڵاتدارن لە هەر دەوڵەتکدا کە سیاسەتە دژەکییەکان و جەنگکانیان ئاستوخەم پێوەندییان بە دووبارە بەرهەمهێنانەوەی کۆنترۆڵ و سەروەری چینایەتییانەوە هەیە لەناو کۆمەڵگادا، و بەم پێیش پێوەندییەکی ئاستوخەیان بە ململانێی چینایەتی نێوان پرۆلیتاریا و بەرژوازییەوە هەیە لەناو وەتەکانیشیاندا.
لەم (٤٥) ساڵەی ئابردووەدا، جیهانی سەرمایەداری بە شێوەیەکی بەرچاو گۆڕاوە بەهۆی جیهانگیریی زیاتری جووڵە و کۆکابوونی سەرمایە و کردنەوەی بازاڕە جیهانییەکان لەبەردەمیدا، تا کاتێک لە ساڵی (٢٠٠٨)دا تووشی قەیرانی سەرمایەداری بوو، هاوکاتیش، بەهۆی سیاسەتە ئابووریە نیۆلیبراڵییەکانی سەرمایەوە بەدرێژایی ئەم چەند دەیەیە کە تا ئێستاش بەردەوامە. بەڵام ئەم جیهانگیرییە ئابووریە و ئەم سیاسەتە نیۆلیبراڵییانە، بە گشتی لە پێکهاتەی خۆیاندا، هەڵگری شۆنپەنجەی ئەم شێوە چینایەتییە بوون لە نێوان کار و سەرمایەدا، و سەرمایە جیهانێکی نەخوڵقاندووە جگە لەوەی کە خۆی تێدا بەدیبهێنێت، کە ئەمەش بە واتای توندوتیژکردنەوەی هەرچی زیاتری ئەو دژایەتییە چینایەتییە دێت کە سەرمایە لە دووتوێی خۆیدا و لە جووڵە و کۆکەیی بەردەوامیدا فەراهەمی دەهێنێت.
وەڵێخستنی نیۆلیبراڵیزمی ئابووری وەڵامێک بوو لەلایەن بەرژوا ئیمپریالیستی ئۆژاوا و بە قەیرانی سەرمایەداری، بەڵام ئەم وەڵامە شتێک نەبوو جگە لە شێوەکی چینایەتی و سیاسەتێکی ئابووری و هەرشێکی فکری و کلتووری بە کردنەوەی مۆدا و لابردنی هەموو ئەو

بەربەستانی کە ڕێگر بوون لە بەردەم جووڵە و کۆکبوونی سەرمایە، و زاڵبوون بەسەر قەیرانی کۆکبوونیدا. ئەمەش پێویستی بەلابردنی بەربەستاکان و زیادبوونی قازانجکانی سەرمایە بوو بە شێوازی جەراوجەر و لە هەمووشی گرنگتر، پیویستی بە بەرپاکردنی شۆڕشێکی چینایەتی بوو دژ بە چینی کرێکاری جیهانی و دژ بە یەکێتیی کرێکاریەکان و سەندیکا و ئۆرگانەکانی خەباتکاری بەکۆمەڵی ئەم چینە جیهانییە، شۆڕشێک کە ئامانجی ئەو بوو قورسایی قەیرانەکەی بخاتە سەر شانی ئەم چینە جیهانییە، بە ئاکامکێشیەوە لە هەژارکردنی زیاتری و چەوسانەوەی چەتری، هەروەها بە کەمکردنەوەی بەردەوامی ڕۆژانەی دەوڵەت لە دابینکردنی خزمەتگوزاریی کۆمەڵایەتی و تەندروستی و پەروەردەیی گشتیەکان بڵیان.
پلاتفۆرمی بەرژوازی جیهانی، هەرشێکی چەوپێڵ بە سەر هەر قۆناغێکی بەرخۆدان و داسەپاندنی دەسەڵاتدارێتییەکایەتی بەسەر گشت ئەوانەدا کە بە هەزی کاریان دەژین، لەگەڵ وڵاتانی هەموو ئەو شتانەی کە پێوەندییان بە خۆشگوزەرانییانەوە هەیە. کۆکبوونی هەرچی زیاتری سەرمایە بە شێوەیکی ئەفسانەیی لە دەستی کەمایەتییەکدا لە یەک جەمسەردا، و نەهامەتی هەرچی زیاتر لە جەمسەرەکەی تردا بە زربەی دانیشتوانی گەی زەوی بووەتە فاکتی ئەمڕۆی جیهان و هەر لەم ڕاستایشدا دەوڵەتە بەرژوازییەکان لە هەموو جیهاندا بە شێوەیکی ئاشکرا بوونەتە ئامرازی ستەمی سەرمایە بەرامبەر پرۆلیتاریا.
هیچ سیاسەت و کارێکی سیاسی گرنگی ئەوتە نییە کە بە شێوەیک لە شێوەکان پەیوەندی بەم واقیعە ئابووری و کۆمەڵایەتییە جیهانییە و ناکۆکییەکانی و ململانێی چینایەتیی بەردەوام لە پێکهاتەکەیدا نەبێت، یان ڕەنگدانەوەی کاریگەریی یەکێک لەو دوو بژاردەیە نەبێت کە بە شێوەیکی کردەیی هاتوونەتە بەردەم مرۆڤایەتی لە جەنگی جیهانی یەکەمی ئیمپریالیستیەوە، کە ئەوانیش بریتین لە: یان سەرکەوتنی شۆڕشی سۆشیالیستی جیهانی و ئینتەرناسیونالی سۆشیالیستی شۆڕشگێڕ و ڕووخاندنی سەرمایە و بنیاتنانی کۆمەڵگا لەسەر بنەمای خۆشگوزەرانی مرۆڤ و ڕزگاربوونی لە ستەمی چینایەتی و سەرکوتی سیاسی و جەنگکان و پاشکۆی مەعنەوی، یان بەردەوامیدان بە بادەستی سەرمایە و تاوان و جەنگکانی، و بە یەک وشە، وەک ڕۆزا لوکسەمبورگ دەڵێت: (سۆشیالیزم یان بەربەریەت).
قۆناغبووندەوەی ململانێی جیۆپۆلیتیکی و ئابووری و جیۆستراتیجی لە نێوان دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان و دەوڵەتە بەرژوازییە ناوچەییەکاندا لەسەر بنەمای قەیرانی سیستەمی سەرمایەداری هاوچەرخ و زیادبوونی میلیتاریزم و پشبەکێی چەکداربوون، و جەنگکانی ئێستا، لە ئۆکرانیا و کەمەکوژی لە غەززە و جەنگی ئیسرائیل و

ئەمریکا لە هێزەهاتی ناوەڕاست و جەنگ لە نێوان ئیسرائیل و ژمی سیاسی ئیسلامی لە ئێران و بەرزبوونەوەی بەردەوامی نیفاشیزم لە وڵاتانی ئیمپریالیستی دژئاوا، هەموویان شایەتحاڵی بەرزبوونەوەی ئەم کەنەپەرستییە سیاسییە و ئەم میلیتاریزمەی هێزە بەرژوەوەندیە جیهانییەکان و دەوڵەت و حزب و هێزە چەکدارەکانیانن.
قورسایی وێرانکاری هەموو ئەمانەش شکاوەتەوە بەسەر خەباتی پرۆلیتاریای جیهانی لە هەموو وڵاتێکدا و بەربەستی گەورەی لەبەردەم خەباتی ئینتەرناسیونالی شۆڕشگێڕی و کۆمۆنیستی دادەنێن و ئیزی خەباتیان پەرش و بڵاو دەکەن، نەک تەنها لەسەر ئاستی ناوچەیی و جیهانی، بەڵکو لە ناوخۆی وڵاتەکانیشدا.
بەڵام ئەم ململانێی چینایەتییە لە نێوان جەماوەری زەحمەتکێش و سەرمایەدا یەک ساتیش لە هیچ شوێنێکی جیهاندا نەوەستاوە، و سەرکوتکردن و جەنگەکان و ململانێ جیۆپۆلیتیکییەکان بەربەستی گەورە لەبەردەمی دادەنێن، بەڵام ناتوانن کۆتایی پێبهێنن، چونکە ململانێی چینایەتی بە سادەیی بڕێکە لە ژیانی خودی سەرمایە و ناکۆکییە ناوخۆییەکانی و ململانێی جەمسەرە دژبەیەکەکانی.
هەوڵ و تەقەلای هێزە کۆمۆنیستی و سیاسییە جەراوجۆرەکان بە بەدەستهێنانی چاکسازی لەم بوارەیان ئەو بوارەی ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و کلتووریدا، لەوانەش خەباتی ژنان و چاکسازخوازەکان لەناو بزووتنەوەی کرێکاری و بزووتنەوەی ژنان و بزووتنەوەی لاواندا، بڕێکن لە داینامیکیی ململانێ لەناو سیستەمی سەرمایەداری هاوچەرخدا و جگەوەگەی خۆیان هەیە، بەڵام خودی بەدەستهێنانی ئەو چاکسازییانە پێوەندییەکی تۆندوتۆڵی بە ململانێیەکی چینایەتییەوە هەیە کە لە ئارادایە لە نێوان پرۆلیتاریا و بەرژوەوەندیدا و دەتوانن، لە ڕووی ئاست و ئاراستەی سیاسی و پراکتیکییەوە، ببنە بڕێک لە خەباتی پرۆلیتاریا بەرەو بەدەستهێنانی ئامانجی کۆتایی بە کۆتاییهێنان بە سیستەمی چینایەتی، واتە بەدیهاتنی شۆڕشی سۆشیالیستی ئینتەرناسیونالی، یان پشتگیری لە جەمسەرەکەی تر، واتا پشتگیری لە سەرمایە و لە مانەوەی دەسەڵاتی بکەن بەسەر مرۆڤایەتیدا، و لەم پێگەیەوە هەوڵبدەن بە بەدەستهێنانی هەندێک چاکسازی لە چوارچێوەی سیستەمی زاڵی سەرمایەدا، کە لەو حاڵەتشدا وەک ئەزموونی ئینتەرناسیونالی دووەم نیشانیدا، دەگەڕێن بە ئامرازێکی بەرژوازی بە خنکاندنی شۆڕشی پرۆلیتاری.
هەردوو هاوپەیمانی پێشکەوتنخواز (PA) و هاوپەیمانی دیموکراتی کۆمەڵایەتی لە جیهانی عەرەبی (SDA-AW)دا، هەر وەک لە پێکهاتەی حزبەکان و بەرنامەکانیاندا دەردەکەوێت، کەبەندێکی (مَجَمع)

بەرژوازیی هەزە نەتەوەیی و نیمچە چاکسازخوازەکانن لە وەاتە جیاوازەکاندا، کە دروستبوون بە هەڵکشتنی کاروباری سیستەمی سیاسی بەرژوازی، و هەڵکەوتن لەسەر ئەوەی کە بەرژەوەندییە حزبی و نەتەوەییەکانی هەر لایەنێک دابین بکرێت، بەبێ بەرنامەیەوە، ئەرکێکی تری جددییان هەیە کە بریتییە لە هەوڵدان بۆ کەنتەڵکردنی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و شۆڕشگێڕانی پرۆلیتاریا لەسەر ئاستی جیهانی و هەرێمی، لەوانەش لە جیهانی عەرەبی و هەرێمی کوردستان، کە ئەمەش دەبێت ئەمە لە بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیدا هەردەم پەردەی لەسەر هەڵبماڵین .

موئەیەد ئەحمەد
٢ی ئەیلول/سێپتەمبەری ٢٠٢٥

(1) Parties & Organisations – Progressive Alliance
(2) The Socialist International, 1951–, and the Progressive Alliance, 2013– (Chapter 15) – The Cambridge History of Socialism
(3) Progressive politics For a fairer world – Socialist International
4)) جدالات وكتابات الاشتراكيين الثوريين في فترة الحرب العالمية الأولى وما بعدها تتناول التطورات التي ذكرتها أعلاه.
(5) الأممية الرابعة – ويكيبيديا
انعقاد المؤتمر العالمي الأول للأممية الشيوعية الثورية في خضم اضطرابات عالمية – ماركسي(6)

فەلسەفەی مردن لە دەمی هاملەت دا.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

من ناموە باس لەگرنگی تراژیدیاکانی شکسپیر بکەم لەئەدەبی جیهانیدا، چونکە دیارە ئەو شانۆگەریانەی شکسپیر لە پشتەوەی ئەو نمایشە دیارانەی جیهانن، کە لەلایەن هەموو گەلانی جیهان بە بایەخەوە پێشوازی کراون، لەوانەش تراژیدیای (هاملەت) کە

ناودارتریت نمایشی شانۆیی شکسپیر لەمێژووی مرۆڤایەتی دا، بەتایبەت لە رۆژی هەر چوار شانۆگەریيە تراژیدیاکانی تری شکسپیر (ئۆتیللۆ، لیر پاشا، ماکبەس)
هاملەت بووە بەگەورەترین و ناودارترین کاراکتەر لەسەراپای جیهاندا، کاراکتەرێك بوو بە هەمایەکی جیهانی و کەسکی پارچە پارچەکراو لەجیانەکی لەواو لەو لە گومان و دو دڵی،لەنێوان راستی و وەهم .
من مەبەستمە بپرژمە سەر بەهێزترین دیمەنەکی ئەو شانۆگەریە کە بە دیمەنی (گۆڕستان ـ یان دیمەنی کەللە سەر) ناسراوە لەدەقی شانۆگەریەکەو کەوتۆتە بەشی پێنجەم ـ دیمەنی یەکەم لەکۆتاییەکانی ئەو شانۆگەرییە.
لەو دیمەنەدا شکسپیر لەسەر زمانی (هاملەت) و دایلۆگەکانی، دیۆنە فەلسەفەو ئایدیای ڕوونی خۆی دەربارەی مردن و ژیان و چارەنووسی کۆتایی بوونەوەرەکان دەر بڕێ و بڕوونی پەمان بڕێ سەرجەم مرۆڤایەتی بگشتی و بە جودایی تەکەا لەئێنجامدا یەك چارەنووسیان هەیە، ئەویش ئەویە هەر هەموو دەبن بەهەسکو پریسکەکی ئیزیو لەژێر خاکدا.
لە دیمەنی (کەللە سەر) دا هاملەت کاتێ کەللە سەرکە بەدەستەوە دەگرێ و مانەلۆژەکی لە
گۆڕدا ساز دەکات :
ئەها ئەوە کەللەسەری (لیەرك)ی قەشمەبازێ..کە لە گۆڕ خێدا با یاریەکانی هەمووانی دەهێنایە پێکەنین ..
بە منانی ئاشنای یەکتر بووین و زۆر گەرم لە گۆڕدا دەکرد، چەندین جار منی دەخستە سەر شانی خۆی...
تۆی کەللە سەر (یوریك) ی ؟
ئەها بە بیرتە چۆن پێکەنینەکانت لە سەراپای کەشکی پاشایەتی دەنگی دەدایەوە؟
چۆن پاشات دەخستە پێکەنین و خەمەکانیت ئادەمانی؟
پێم بڵێ ئێستا تۆ لەبەر کوێ چوویت؟ چۆن ئاوا بووییت بەئێسکو پروسکەکی ئیزیو؟
هاملەت گاڵتە بە خۆ بەزل زانینی مرۆڤەکان دەکات و پێیان دەڵێ:
ئەوە هەر هەمووتان لەمردندا یەکسانن، پاشا، وەزیر, قەشمەباز...هەتا ئێسکەندەرو یۆلیەس قەیسەرو ئەوانی تر، هەر هەمووتان دەبنە تەپۆڵکەیەك و دەنگە کونە دیوارەکتان پڕ پڕ بکرێتەوە، یان بکرێنە تەپی منانان و یاریتان پێ بکەن ...
ئا ئاوا لەئێنجامدا نازناوو ناوداریەتی و جوانی و پێکەنین و هەزو دەسەڵاداریەتی، دەبەت تەزو خۆڵ.

شکسپیر لەو دیمەنەدا فەلسەفەیەکی وجودی دەخاتە ڕوو، هەمان فەلسەفەی کتێبە ئاسمانیەکان دەدرکێنە دەربارەی بوون و کۆتاییەکانی بوون .
بە کورتی پێت دەڵێ : ژیان کۆتایی دێت، مردن چارەنوسکی حەتمیە، ئەوەی دەمێنێتەوە تەنها و تەنها شوێنەوارە نەك جەستە.

حەیدەر عەبدولڕەحمان

ئیسرائیل و ئێران لە شەڕکی بەردەوامدا!.. عوسمانی حاجی مارف

ئەو هەرشەی شاندی دانوستانکاری بزوتنەوەی حەماسی لە دۆحە کردە ئامانج، پێشینەیەکی مەترسیدار و سەرپێچیەکی مەترسیداری خستە بەرچاو، ناتانیاهو دەیەت هیچ کەسێک ناتوانێت ڕێگربێت لەوەی ئیسرائیل لە دوژمنەکانی بدات. ئەمەش هەموو ئەو هەوڵانە دەبەزێنێت کە دراون بە ڕاگرتنی دەستدرێژی و هەڕەشەگرتنی گەمارۆی سەر غەززە و ڕێگەدان بە چونەژوورەوەی یارمەتیەکان بە ڕزگارکردنی منداڵان و ژنان لە شەڕی برسیکردن، کە دیمەنەکانی خەڵکی ئازادیخوازی جیهانی لە تەواوی کیشوەرەکاندا تووشی شۆک کردووە.
ئیسرائیل تائێستا نەیتوانیوە بارمتەکان لە ژێردەستی حەماس دەربهێنێت، بە ئەم مەبەستەش نێک نایەوێت و ناتوانێت وێنەی خۆی بگۆڕێت، بەڵکو تادێت نامرۆڤانەتر و ناشرینتر و دوژمنکارانەتر مامەڵەی خەڵکی بەتاوان و منداڵانی غەززە دەکات، لە هەموو گۆشەیەکی جیهاندا وێنایەکی تەواو قێزەونی خۆی ناساندووە و نیشانداوە.
ئەوەی شایانی باسە و ئاشکرایە پێناچێت ئیسرائیل لە ئەنجامی شەڕی ئەم دواییەی بەرامبەر ئێران ڕازی بێت، تا ئێستا جەخت لەسەر ئەوە دەکات کە ئێران وەک هەڕەشە و مەترسیەک بەرامبەر بەخۆی پێناسە دەکاتەوە، بەیە بە هەموو ئاراستەکان و لە هەموو ئاستەکاندا هەوڵئەدات و هەنگاو بنێت بە نەهێشتنی ئەم هەڕەشەیە و ڕێگریکردن لە پەیوەندیکردنی ئێران بە یانەی دووەتە ئەتەمیەکانەوە.

ئیسرائیل هەوڵەدات شوێنی ئێران لە باڵادەستی بەسەر ناوچەکەدا بگرێتەوە و قسەی کۆتایی لە ناوچەکەدا تەنها قسەی خۆی بێت! کۆتایی بە هەر دەورەکی ئێران و هاوپەیمانەکانی لە ناوچەکەدا بهێنێت.
بەڵام ئایا ئیسرائیل توانای ئەوەی هەیە شەڕێکی نوێ لە دژی ئێران ئەنجام بدات؟ ئایا ئیدارەی ئەمریکا بە سەرکایەتی ترەمپ شوێن تەواوی ئامانجەکانی نەتانیاهۆ دەکەوێت؟ ئایا ئۆژاوا بە سەرکایەتی ئەمریکا ئاگاداری مەترسیەکانی گەمارۆیە بەردەوامەکانی هاوسەنگی هێزی جەمسەرە جیهانیەکان نییە؟ لەکاتێکدا دوای زیاتر لە دوو ساڵ لە وێرانکاری و تێکدان و شەڕی قەکردن، نەتانیاهۆ نەیتوانیوە بگات بەو ئامانجەی ئاماژەی سپی بە حەماس هەڵبکات.
ئێستا لەکاتێکدا کە ئیسرائیل لەنێو هەرشە پڕرشوبڵاوکانی بە سەر غەززەدا نوقم بووە، ئایا دەتوانێت هەرشەکانی بە سەر ئێران دەستپێبکاتەوە؟، سەرەڕای ئەوەی درۆترین شەڕی لە مێژووی خۆیدا دژی غەززە ئەنجامداوە و دەستە تاوانکاریەکەی بە سەر دانیشتوانی لوبنان، سوریا، ئێران و یەمەن درۆژ بووەتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوشدا بەیارمەتی و پشتیوانی ئەمریکاش نەیتوانیوە بەرهەمی شەڕەنگێزیەکەی بچنێتەوە و لە باری عەمەلیەوە کۆتاییەک بە ئەم هەرشانە دیاری بکات و ئارامی بە ئیسرائیل بدەست بهێنێت، جگە لەوەی بە پێداگری لەسەر کۆتایی بە حەماس هەرچی لەدەست بێت دەیکات، گەر تەواوی دانیشتوانی فەلەستینیش ببنە قوربانی.
ئەمریکا و ئیسرائیل هەموو جارێکی مومکینیان گرتەبەر بە زیانگەیاندن بە ئێران و لاوازکردنی، لەم دواییانەدا تێبینیمان کرد کە چەن باکەی پایتەختی ئازەربایجان بووەتە شوێنی مەبەست و شوێنکی پەسەندکراو بە دانوستانکان کە هەموویان خزمەت بە ئیسرائیل دەکەن و دژایەتی ئێران و هاوپەیمانەکانین. ئازەربایجان بووەتە شوێنکی پەسەندکراو بە ئەمریکا و ئیسرائیل لەسەر ئاستی ستراتیژی و هەواگری و دیپلۆماسی، پڕۆژە نوێیەکانی کەریدەر و جگاوبان کە ئیدارەی ئەمریکا سەرپەرشتی دەکات، ئامانجی دوور مەودایان هەیە، نەک هەر هەوڵی لاوازکردنی ئێرانن بەڵکو کار دەکەن لەسەر پوچەڵکردنەوەی سەرهەڵدانی ئەو بڵۆکانەی ئێرانیان خستەتە ناو بازنەی خیانەوە، کە مەبەست لە روسیا و چینە.
کاری ئەمریکا لەسەر ئاستی زەنگەزور* لە خاکی ئەرمەنستان بەردەوامە، بە ئامانجی جێگیرکردن لە پێوەندیکردنی ئێرانە لەگەڵ ڕووسیادا لەجێگەی ئەرمینیاوە. کارەکی چڕوپڕ بە چالاککردنی ئاستەوی ٥٠ کیلۆمەتری لە پارێزگای سونیانی ئەرمەنستان بەردەوامە. ئەوەی جێگای سەرنجە، نەردەی ئەمریکا لە سوریا و باکیزی ئەمریکا لە

ئەنقەرە، باس لە بکردانی کریدارەکە دەکەن کە بە ماوەی ۹۹ ساڵ. ووتەوی زەنگەزور بدیلەکە بە ووتەوی ئاراس کە پشبینی دەکرێت خاکی ئازربایجان لەگەڵ خاکی ئێرانەوە بە ناوچەی نەخچیقانەوە ببەستێتەوە، ترەمپ سەرکەوتوو بوو لە پکخستنی ووتەوی ئاراس بە سەرپەرشتیکردنی وەکوتنکی نوان ئازربایجان و ئەرمینیا، ئەمریکا بەم کارە هوودەدات خێی لە باشووری قەفقازدا جگیر بکاتەوە. هەروەها ووتەوکە کنترڵی هەمەلایەنەی ئەمریکا بەسەر ناوچەکە و دەستاگەیشتنی بە ئاسیای ناوەند دەستبەر دەکات، لەلایەکیترەوە هەز و تواناکانی روسیا لەو ناوچەیە سنووردار و لاواز دەکات.

هەموو ئەم هەنگاوانە ئامانجیان گەمارەدانی ئێران و قووکردنەوەی ئازارە جیۆپلەتیکیەکەیە، ئەمریکا بە دووبارە کشانەوە و داشتنەوەی نەخشەکان بپێی دیدگای ئەمریکا و ئیسرائیل هەوڵی هەوشاندنەوەی دەسەات و نفوزی ئێران دەدەن بە تواوی لە ناوچەکەدا. بەام ئەو مانەی نمایشکرا لە لوتکەی ئەم دواییەی شنگەهایدا، کرانەوە و دژکوتنک بوو، سەرتای لەدایکبوونی جەمسەرێکی نوە لە دووبارە داشتنەوەی ئەو هاوسەنگیە جیهانیە ادەگەیەنە، کە لەدوای هەوشاندنەوەی یەکەتی سۆڤیەت و بلۆکی ڕۆژهەات دامە، کە وەها نیشان ئەدەن بشۆیەکی بەردەوام بەرەوپش دچێت و کایەیەکی نوە و بدیل بە بازرگانی و چالاکی دراوی دادەزرێنن، دوور لە کنترڵی ئژاوا بە سەرکایەتی ئەمریکا، کە جیهانی پکردووە لە سزا و گومرگ، تەنانەت هاوپەیمانەکانیشی لە کاریگەریەکانیان زگاریان نبووە.

لوتکەی شنگەهای کە هەوڵی کابەری گروپی هشت* دەدات، هاوسزی خێی لەگەڵ ئێران ڕاگەیاند و بووتە بازاڕێکی گشەسەندوو بە بەرهەمە نوتیەکانی ئێران، کە بەهێی سزا توندەکانی ئیدارەی ئەمریکاوە بارگرانیان لەسەر بووە. ترێکای ئەوروپی خێی ئامادە دەکات بە چالاککردنەوەی سزاکانی "سناپبای". [illegible] بە هەڕەشەی چالاککردنی میکانیزمی سناپبای لەسەر ئێران، نوتی بەسەر ئاگرەکەدا ەشتووە.

جگە لەو هەلومەرجە مترسیدارەی کە هەرسە وەاتی ئەورووپایی فەرنسا، بەریتانیا و ئەمانیا، پنایان بە پەرسەندنی دەخەکە بردووە، بتایبەتی دوای هەرشی ئەمریکا بە سەر دامەزراوە ئەتەمیەکانی ئێران، ئێران ەبازی وەاتانی ئەورووپایی بە شیاوی یاسایی و ئەخلاقی نازانێت بە پنابردنبەر بیاری گەانەوە بە سەر

گەمارۆکان.
ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی، کە لە شەڕی پاشەپشتیکردنی غەزە دەرگیربوون، درک بەوە دەکەن کە لە بارودۆخی ئێستادا زیاتر پێویستیان بە دیپلۆماسی هەیە، بە دووبارە بنیاتنانەوەی ئەو توانایانەی کە لەناوچون. لەاستیدا وڵاتانی ئەورووپا بە هەڕەشەکردن لە ئێران بە سەپاندنەوەی سزاکان، لایەنگری ئیدارەی ئەمریکا و ئیسرائیلیان هەبزاردووە و بونەتە بەشێک لە کێشەکە. بەو مانایەی دوای شەڕی داونزە ڕۆژەی ئیسرائیل و ئێران، بە هەر ئاڕاوگۆڕێک لە ناوچەکە پێشهاتبەت و کاریگەری دانابەت، دوای وەستانی شەڕەکە ململانێکان و کێشەکان بە زیادەوە وەک خەی ماون و مەترسی دوبارە بونەوەی شەڕ ئاگرەکە گەر ئیسرائیل لە هەرشەکانی بە سەر غەزە نەتوانێ بە قازانجی ئیسرائیل کۆتایی پێ بهێنێت!.
ئێران و هەروەها ئەمریکا و ئیسرائیل، درک بەوە دەکەن کە شەڕەکە بە هەموو فەرم و شێوازەکانی خەی بەکراوەیی ماوەتەوە، بەڵام ئەوە ئایندەی شەڕی غەزەیە ڕوشنایی دەخاتە سەر چارەنوسی هەڵگیرسانەوەی شەڕ بەدژی ئێران. سەرکەوتن لە پاکتاوکردنی غەزە دەیانگەڕێنێتەوە بە کاری دیبلۆماسی، شکست لە هەرش بە سەرغەزە، ئیسرائیل کێش دەکاتەوە بە لەدان لە ئێران.
لە هەماهنگیدا ئەمریکا و ئیسرائیل دەرگیرن لە بەرامبەر کەبونەوەی نەتەوە یەکگرتوەکاندا، کە لەم مانگەدا زەربەی ڕەهای ووڵاتەکانی ئەندام دەنگیان دا بە بەیارنامەیەك بە جیهجێکردنی بڕیارەوەی چارەسەری دوو دەوڵەت. بەوجۆرە دەردەکەوە کە ئاراستەیەکی بەهێزی جیهانی هەیە بە بەرگیرکردن لە پێکهێنانی دەوڵەتی فەلەستین. بەمانایەک هەنگاوەکانی پاکتاوکردنی غەزەو و وەستانەوەی ئاستەوخۆی ئەمریکاو ئیسرائیل بەرامبەر بە دەوڵەتی فەلەستین، ناجێگیری سیاسی و گرژیەکان لە ناوچەکە ئاڵۆزتر دەکات، ئاستی ململانێکان مەترسیدارتر دەبەت، بەیە ئاراستەی هەرشکردنە سەر ئێران بە ئاسانی پێک نایەت و بە ئاسانیش کۆتایی نایەت.
نیگەرانی هەرە جددی ناتانیاهۆ و هاوپەیمانەکانی ئەوەیە کە ئەم هەموو کوشتار و تاوانکاریەی ئەنجام دراوە، ئاراستەکەی چەتە سەر گۆشەگیری و ئیدانەکردنی بەربەاوی دەسەڵاتەکەی لە ناو ئیسرائیل و لە ئاستی جیهاندا. لەوش مەترسیدارتر بە ئیسرائیل ئەوەیە کە وڵاتانی ئەوروپا دەستیان کردووە بە گۆڕینی هەوەستی خەیان و ئێستا دژایەتی بەها و پرەنسیپەکانیان دەکەن لە بەرگریکردن لە یاسا نێودەوڵەتیەکان و مافەکانی مرۆڤ. ئیسپانیا لە پەیوەند بەم شەڕانەوە، هەموو جۆرە پەیوەندیەکی بازرگانی ڕاگرتووە، دیارترینیان تێپەڕبوونی کەشتیە پڕ لە چەک و تەقەمەنیەکانە لە

□□گ□ی ب□ند□ر□کان□ی□و□.
ئیسرائیل ل□ د□خ□کی ت□واو ناتباو ئا□□زدای□ و ناتوان□ت دیاری بکات ئاین□دی ناوچ□ک□ چ□ن ی□کلایی د□کات□و□ و چ□ن د□توان□ت ببات□ باد□ستی ی□ک□م ل□ ناوچ□ک□دا و ک□تایی ب□دوری ئ□ران بهن□ت!.
-_____

*زنگ□زور- ک□ری□دی زنگ□زور □□گای□کی گواستن□وی ب□پ□□ژ□کراوی ناوچ□ی سیونیکی ئ□رمینیای□، ک□ ز□وی و□اتی ئاز□ربایجان ب□ش□کی س□ر□کیی □□□□و□ک□ی پ□دا ت□پ□□ د□بات و ب□ ناوچ□ی ن□خچیفان□وی د□بستات□و□ ک□ ب□ش□کی □□□□و□ک□ ب□ خاکی ئ□رمینیادا ت□پ□□ د□بات.
*گروپی ه□شت (G8)، ک□□□کی سیاسی ن□وان حکوم□تکان بوو ک□ ل□ سالی 1997 تا 2014 بوونی ه□بوو، ک□ ل□ و□اتانی پیش□سازی جیهانی گ□ور□ پ□کهاتبوو: ئ□مریکا، ژاپ□ن، ئ□□مانیا، ئیتال□یا، ب□ریتانیا، ف□رانسا، ک□ن□دا، □ووسیا ک□(ه□□پ□س□ردرا).
*سناپباک – میکانیزمی سناپباک ش□ش ب□یار□ ل□ ئ□نجوم□نی ئاسایش□و□ دژی تاران ل□ن□وان سا□انی ٢٠٠٦ ب□ ٢٠١٠، ب□□ام دوای □□کک□وتنی ئ□تام□ی و ب□پ□ی ب□یاری ٢٢٣١ ه□□پ□س□ردرا. ئیدار□ی ت□مپ پ□نای ب□ ئ□م میکانیزم□ بردو□، ئ□م□ش ب□ گ□□ان□وی س□رج□م سزاکان ب□ س□ر تاران، ل□ن□ویشیدا س□پاندنی ک□ت و ب□ند ل□س□ر ب□رنام□ی موش□کی بالست□ی ئ□ران، ک□ین و فرشتنی چ□ک و ه□□پ□ساردنی پیتاندنی ی□رانی□م.
*وات□ ئ□گ□ر ئ□ران ئام□اد□ ن□ب□ت ب□ گ□یشتن ب□ چار□س□ر□کی دیپل□ماسی ل□ ب□رامب□ری□دا، گ□وای□ میکانیزمی سناپباک د□ستپ□د□کات□و□.

ل□ مانیف□ستی ک□م□نیست□و□ ب□ چینی "ک□م□نیستی". (١).. ح□مید ت□قوایی

ل□ □□خن□ ل□ مارکسیزمی م□کت□بیدا

و□رگ□□انی: کاو□ عوم□ر

ئەم باوەڕە لەسەر بنەمای باسەکە لە سیمینارەکی ناوخۆیی حزبدا ئامادەکراوە

لەم سیمینارەدا دەماننووسێت بەکورتی لەوە بکۆڵینەوە کە بۆچی ئەو حزبانەی بانگەشەی کۆمۆنیزم و سۆسیالیزمیان دەکرد دوای هاتنە سەر دەسەڵات بەرەو دیکتاتۆریەت چوون. بۆچی لە هەموو ئەم وڵاتانەدا لە ڕووسیای سۆڤیەت تا چین و کوبا و کۆریای باکور و ڤێتنام و هتد ڕووبەڕووی دیکتاتۆریەکی تاک حزبی دەبینەوە؟ وە لەوەش گرنگتر ئەوەیە کە پێویستە چی بکرێت بۆ ڕێگری لە دووبارە نەبوونەوەی لەم دۆخە: چ وەک حزبێکی ئۆپۆزسیۆن و چ لە دەسەڵات. زۆر گرنگە بە مارکسیستەکان کە لە هەردوو ڕوانگەیەکەوە توێژینەوە لەبارەی ئەم پرسە بکەن.
ئەم باسە باس لە بزووتنەوە و بناغە کۆمەڵایەتییەکان و بنەمای چینایەتی حیزبەکان ناکات. لە کتێبی ڕۆخنە لە ئۆزموونی سۆڤیەتدا کە لە بولتینەکانی مارکسیزم و پرسی سۆڤیەتدا لە ساڵی ١٣٦٤-٦٥، نزیکەی شەش ساڵ پێش ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و بلۆکی ڕۆژهەڵات بڵاوکرایەوە، ئارگومێنتەکەمان ئەوە بوو کە هەکاری بنەڕەتیی باڵادەستی سەرمایەداریی دەوڵەتی و دیکتاتۆریەتی تاک حزبی هاوتا لە یەکێتی سۆڤیەتدا ئەوە بوو کە بزووتنەوە چینایەتییە جیاوازەکان لە شۆڕشەکانی شوبات و ئۆکتۆبەردا ئامادەییان هەبوو و چالاک بوون. بە تایبەتی بزووتنەوەیەک کە ئامانجی زاڵبوون بوو بەسەر دواکەوتوویی کۆمەڵگەی ڕووسیا و بەپێشەسازیکردنی ڕووسیا بوو، کە کادێت و مەنشەفیکەکان (لە بەرگی چەپدا) نوێنەرایەتی ئەویان دەکرد، بزووتنەوەکەی دیکتاتۆریەتی سۆسیالیزمی بەدوای خۆیدا هێنا، کە بەلشەفیکەکان نوێنەرایەتیان دەکرد. هەردوو ئەم بزووتنەوەیە، بزووتنەوەی سۆسیالیستی و بزووتنەوەی گەورەی ڕووسیا و ئەو حزبانەی لەیانەوە سەریان هەڵدا، دژی تزاریزم شۆڕیان کرد و لە شۆڕشی شوبات و ئۆکتۆبەردا ڕۆڵێکی یەکلاکەرەوەیان بینی. لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا هەژموون لای بەلشەفیەکان بوو، بۆیە لە دوای لینین، هەڵەی پیشەسازیکردنی ڕووسیا بەسەر حزبی بەلشەفیک و حکومەتی سۆڤیەتدا زاڵ بوو و ئەو سیاسەتەی پەیڕەو کرد کە گۆڕەی پیشەسازی ڕووسیای کردە ئامانج لە ڕێگەی پلانی سەرمایەداری دەوڵەتییەوە، ئەمەش دەرئەنجامەکانیمان بینی.
لەم سیمینارەدا ناموێت ئەم لایەنە بزوتنەوەیی-چینایەتییە بخەمە ڕوو. لە بولیتینەکانی مارکسیزم و پرسی سۆڤیەتدا، ئەم باسە ڕۆخنەی زۆری لە گیراوە و بە وردی لەکۆڵینەوەی لەسەر کراوە، بۆیە تایبەتی لایەن مانسوور حیکمەتەوە و ئەوانەی ئارزوومەندن

دەتوانن بگەڕێنەوە بۆیان.
باسی ئەم سیمینارە لەسەر لایەنی تیۆری-سیاسی ئەزموونی دیکتاتۆریەتی تاک حزبیە لە یەکێتی سۆڤیەت و لەو وڵاتانەی کە بە گشتی بانگەشەی سۆسیالیزم دەکەن. ئەو حیزبانە، کە سەرچاوەی بانگەشەکانیان، هیچ پەیوەندییەکیان بە بزووتنەوەی کرێکاری و بزووتنەوەی سۆسیالیستییەوە نەبوو، لە بارەی مارکسیزمەوە بیریان لە چی دەکردەوە و دەیانخوێندەوە؟ چۆن مارکسیزمیان لەگەڵ داوەتەوە و هووڕیان کردەوە؟ چۆن بە پەنابردن بە مارکسیزم پاساویان بە سیستەمی دیکتاتۆری خۆیان دەهێنایەوە؟
بە بۆچوونی من لە ئەزموونی "سۆسیالیزمە" هەبووەکاندا، لە یەکێتی سۆڤیەتی هووخاوەوە تا چین، ڤێتنام، کەمبۆدیا، کۆریای باکوور وهتد، هووبووی جۆرێک لە مارکسیزم دەبینەوە کە دەبە پێی بڕین مارکسیزمی ئایدیۆلۆژی یان مەکتەبەک. "مارکسیزم"ەک کە هیچ پەیوەندییەکی بە مارکسەوە نییە! باسی من لەم ئاستدایە و ناچمە ناو بزووتنەوەکان و بناغە کۆمەڵایەتی و بنچینەییەکانی هەواڵەکردنەکی لەو شوێنە لە مارکسیزم. بنەمای چینایەتی کۆمەڵایەتی ئەو حیزبانەی حوکمەان لەو وڵاتانەی بانگەشەی سۆسیالیزم دەکەن، هەرچییەک بێت، هەموو ئەم هەزانە خۆیان بە مارکسی دەزانن و هەوە دەدەن لەسەر ئەو بنەمایە سیاسەتکانیان هوون بکەنەوە. هەوەی من لەم باسەدا ڕاخنەگرتن و لێکۆڵینەوەیە لەم جۆرە "مارکسیزمە".
هیوادارم ئەم سیمینارە وەڵامی ئەو پرسیارە بنەڕەتییە بداتەوە: چ لێکدانەوەیەک بە مارکسیزم بووتە هۆی سەرهەڵدانی دیکتاتۆریەتێک کە لە زۆربەی دیکتاتۆریەکان خراپترن؟ بە واتایەکی تر ئەم ئەزموونە نرخنییە، کە بەداخەوە لەسەر حسابی هەموو کۆمۆنیستەکان نووسراوە، لەسەر چ خوێندنەوە و شرۆڤەکردنەوەیەک بە مارکسیزم دامەزراوە؟

ئایا مارکسیزم ئایدیۆلۆژیایە؟
خاڵی یەکەم ئەوەیە کە هەڵە چەپە غەیرە کرێکاریەکان مەکتەبەکی ئایدیۆلۆژیان لەمارکسیزم دروست کردووەئەمە زۆرێک لە ڕاخنەگرانی مارکسیزم و بە گشتی هەڵسوڕاوانی سیاسی و ئای گشتی مارکسیزم وەک ئایدیۆلۆژیایەک دەبینن؛ ئەوان حکومەت و سیستەمی سۆسیالیستی بە ئایدیۆلۆژی ناودەبەن و پێیان وایە هەکار یان یەکێک لە هەکارەکانی دیکتاتۆریەتی ئەو سیستەمانەی کە بانگەشەی سۆسیالیزم دەکەن سروشتی ئایدیۆلۆژی حکومەتە. گومانی تێدا نییە کە سیستەم و حزبە حکومییەکان لەو وڵاتانەی کە بانگەشەی سۆسیالیزم دەکەن،

ئایدیۆلۆژی بوون؛ بەڵام ئەم پەیوەندی بە مارکسیزمەوە نییە. مارکس ئایدیۆلۆژیا بە دژە زانست و جۆرێک لە هۆشیاری درۆ دەزانێت. ئەو پێی وایە ئایدیۆلۆژیا ڕاستیەکانی کۆمەڵگەی چینایەتی دەشوێنێت. لە ڕوانگەی ئەوەوە ئایدیۆلۆژیا کۆمەڵێک بیروباوەڕ و بۆچوونە کە لەبری ئەوەی ڕەنگدانەوەی واقیع بێت، کار بۆ خزمەتکردن وپاساودان و پاراستنی نەزمی هەبوو دەکات. واتە ڕێک هەمان ئەو کارەی کە حزبە دەسەڵاتدارەکان لەو سیستەمانەی کە ئیدیعای سۆسیالیزمیان دەکرد بۆ "مارکسیزمیان" کردووە. ئەو حیزبانەی کە مارکسیزمیان وەک کتێبێکی هەزری کە حەقیقەت تێنەگای ئەوە. سەپاندیان بەسەر حکومەت و هونەر و ئەدەب و سیستەمی پەروەردەیی و هەموو کۆمەڵگەدا. تایبەتمەندیێکی ئایدیۆلۆژی کە لە خاڵی دژ بە مارکسیزمدا وەستاوە، نەگۆڕی و دوگماتیک. هەموو ئایدیۆلۆژیایەک وەک ئایین سیستەمێکی بیرکردنەوەی بنیات نراو و وردە کە بەرگەی بیرکردنەوەی ڕەخنەیی ناگرێت. لە کاتێکدا کە جەوهەری مارکسیزم ڕەخنە و گۆڕانکاری و زرت وزیندویی و سەروژەرکردنە؛ لەڕیشەدان و هەڵوەشاندنەوە و تێکشکاندنی هەموو دگما و بیروباوەڕێ چەقبەستوو نەگۆڕەکانە.

مارکسیزم تیۆرێکی زانستییە و وەک هەر تیۆرێک دینامیکییە و لەسەر بنەمای گۆڕانکاری و پێشکەوتن لە هەلومەرجی بابەتیی و کۆمەڵایەتیدا پەرەدەسێنێت. ئەنگڵس باس لە سۆسیالیزمی زانستی دەکات، سۆسیالیزم وەک تیۆرێکی زانستی. ئەم بە مارکسیزمیش ڕاستە. مارکسیزم بریتییە لە زانستی خەباتی چینایەتی یان زانستێک کە پشهاتە مێژوویەکان لەسەر بنەمای بوونی چینەکان و ململانێی بەرژەوەندییە چینایەتییەکان ڕوون دەکاتەوە. ئەو پەرەسەندنە مێژوویەی کە مارکسیزم لێی دەکۆڵێتەوە، لە ڕاستیدا تیۆر و تیۆرێکی زانستییە؛ وەک داروینیزم. ئەوەی داروینیزم لە بواری بایۆلۆجیدا پێشنیاری دەکات، گۆڕکردنی فیزیکی ژیان، لە ڕووەک و گیاندارەوە بۆ مرۆڤ، کە ئێستا تیۆرێکی زانستی سەلمێنراوە، مارکسیزم تیۆرێکی لەو جۆرەیە لە بواری کۆمەڵایەتی و پێشکەوتنە مێژوویی و کۆمەڵایەتییەکان. جیاوازی ئەوەیە کە مارکسیزم تیۆرێکە بە پراکتیک، تیۆرێکە بە گۆڕینی جیهان و تەنها ڕوونکردنەوە و شرۆڤەکردنی جیهان نییە؛ تیۆرێک بە گۆڕانکاری شۆشگێڕانە.

پایەداری مارکسیزم

دونیای ، سیاسەت و زانست و کولتوور و هونەر و بابەتەکانی ململانێی چینایەتی بەردەوام لە گۆڕان و پەرەسەندندان و هەروەها مارکسیزمیش دەبێت پێلبهاوەژێت و هاوتەریب لەگەڵ واقیعدا گۆڕ بکات. سروشتییە

لە کلاسیکی مارکسیزمدا هیچ باسێک لەو پرس و پێشهاتانەی لە دوای مارکسەوە ڕوویانداوە، وەک شڕشی پیشەسازی چوارەم و بە کەمپیوتەرکردنی زۆر بوارەکانی بژێوەمهەنان و خزمەتگوزاری، زیرەکی دەستکرد، یان پێستمۆدێرنیزم، فرە کولتوری، گەرمبوونی جیهان و هاوشێوەکانی، نابینیتەوە؛ بەڵام ئەمانە پرسە بنەڕەتییەکانی خەباتی چینایەتین لە سەردەمی ئەمڕۆدا کە دەبێت بخرێنە ژێر ڕەخنە و شیکاری مارکسیستەکانەوە. لە ئاستێکی دیاریکراوتردا، لە ئەراندا پرسی حوکمڕانی ئایینی، پرسی ژن و باپاپشی، هەڵاواردنی ڕەگەزی، تەڕسێندنەوە و سزاکانی سەدەی ناوەڕاست بوونەتە پرسێکی گرنگی خەباتی چینایەتی. مارکسیستی سەردەمی ئەمڕۆ ناتوانێت تەنیا بە ئاماژەدان بە کلاسیکەکانی مارکسیستی و تیۆرییەکانی ڕابردوو چارەسەری ئەم پرسانە بکات.
ئەم نموونانە نیشانی ئەدەن کە مارکسیزم وەک هەر دیاردەیەکی تر دەبێت لەگەڵ پێشکەوتنە کۆمەڵایەتییەکان بگۆڕێت و پەرە بسەنێت. هەروەک چۆن هیچ تیۆرێکی زانستی تربە جووڵە و بەستوو نییە. ئەگەر بڕچوونەکانی گالیلە و نیوتن وەک سکەلاستیکی مامەڵەیان لەگەڵ بکرایە، ئەوا تیۆری ڕێژەیی و میکانیکی کوانتەمی ئەنیشتاین لەمەڕا بوونی نەدەبوو. دەبوو میکانیکی نیوتنی دوا وشە بووایە. دەمەوێت بڵێم زانست هەرگیز دگما نەبووە. پایەداری و گۆشکردن بۆشکە لە دیدگای زانستی. بە مارکسیزمیش بۆتواوی هەمان شتە.
لە چەپی ئایدیۆلۆژیەوە، مارکسیزم سیستەمێکی تیۆری ئامادەکراو و نەگۆڕە، کەمێک هەوەستی پشوختە دیاریکراو و بەستوو کە بە ئاوەی هەوەستگیری و هەستەنگاندنی هەر بارودۆخێک ئەبێت بگونجێتەوە بڵیان. لەم ڕوونکردنەوە نیمچە ئایینییەی مارکسیزمدا، هەر داهێنانێک بە ڕیفیزیۆنیزم(پەداچوونەوە) دادەنرێت و هەر بڕیە ڕەگی پەدراو نییە. بەم شێوەیە مارکسیزمی ئایدیۆلۆژی لە ڕاستیدا بەم شێوەیە خۆی دەپارێزێت. بەڵام داهێنان لە وەڵامی بارودۆخی ڕۆژدا پێویستییەکی مارکسیزم و هەر تیۆرێکی زیندوو و زانستییە. هەر پەداچوونەوەیەک خۆی لە خۆیدا هەڵە و لادان نییە؛ بەڵکو دەبێت ڕاستی و نادروستییەکەی نێک لەسەر بنەمای بڕچوونەکانی ڕابردوو بەڵکو لە پێوەندی لەگەڵ ڕاستیەکانی خەباتی چینایەتی لە هەر قۆناغێکدا هەڵسەنگێندرێت. کەس ئەنیشتاین تاوانبار ناکات بەوەی کە "پەداچوونەوەی" لەکۆشکردنی نیوتندا کردووە. گەیینی مارکسیزم بە پرەنسیپی نەگۆڕ کە دەبێت حەقیقەتی پێ بپێورێت، پێش هەموو شتێک پشێلکردنی خودی مارکسیزمە. تیۆرێک کە باوەڕی بە گەڕانی هەموو دیاردەکان هەبێت چۆن دەبێت خۆی جێگیر و نەگۆڕ بێت؟!

بە گشتی ڕوانگەیەکی دگماتیکی بە مارکسیزم دوو دەرئەنجامی جیاوازی لێکەوتووەتەوە.

هەندێک لە مارکسیستە مکتەبیەکان چارسەر لە نادیدەگرتنی پرسە نوێیەکان یان لە ناپێویستدیان بە خەباتی چینایەتی و بزووتنەوەی کرێکاریدا دەبینن. گروپێکی تر بە بینینی بابەتگەلێکی نوێ کە لە کلاسیکەکانی مارکسیزمدا قسەیان لەسەر نەکراوە، بە تەواوی دەستبەرداری مارکسیزم دەبن. وەک ئەوە وایە پشهاتە نوێیەکان پێویستدیان بە خەباتی چینایەتییەوە نییە و دەبێت وەڵامەکەی بگەڕێن، بە نموونە لە مکتەبی شیکاگۆ، پستمدێرنیزم، لیبرال دیموکراسی و هتد، هەردوو ئەم بۆچوونانە لێکدانەوەیەکی دگماتیک و مکتەبییان هەیە بە مارکسیزم؛ یەکێکیان بە پاراستنی قوتابخانەکەی، بابەتی نوێ پشتگوێ دەخات، ئەوی دیکەیان لە پناو بابەتی نوێدا قوتابخانەکەی جێدەهێڵێت! وەڵامەکە لە گونجاندنی مارکسیزمدایە لەگەڵ پشهاتە نوێیەکان. وەک چۆن داروینیزم و میکانیکی نیوتنی و ئەندازیی ئۆقلیدسی بە هەی هاتنی زانستی جینات و فیزیا و بیرکاری بە ناو گەڕێپانی نوێ دێت نکراونەتەوە یان نکەڵێی نکراون، مارکسیزمیش بەهەی پشکەوتنە نوێیەکانی ململانێی چینایەتییەوە دێت نکراوەتەوە یان نکەڵێی لێناکرێت؛ بەڵکو فراوان دەبێت و پەرەدەستێنێت. مارکسیزم وەک تیۆرێ زانستییەکانی دیکە زیندووە و گشە دەکات و بەرەو پشەوە دەڕوات.

ژێرپێنانی لۆژیکی دیالکتیکی

لە ڕوانگەی فەلسفیەوە لۆژیکی مارکسیزمی مکتەبی و دیالکتیکی نییە، بەڵکو ئەرستۆیی و دوو بەهایی و ڕەش و سپی و بە جۆرێ مەنتیقی دوو بەها بە پلەی یەکەم لە بیرکاری، زانستی کۆمپیوتەر و فیزیا و میکانیکدا (بە کەمکردنەوەی میکانیکی کوانتەم)دا بەکاردەهێنرێت؛ بەڵام لە لکێنەوە لە مەژوو، لەزانستە کۆمەڵایەتییەکان، دەروونناسی، پەرەسەندنی سروشت و کۆمەڵگۆ و بە گشتی دیاردە وئاوگەڵێ سەقامگیر و لەحاڵی گۆڕاندا، بۆتایبەتی کاروباری کۆمەڵایەتی-ئینسانیدا بە توانایە. ئەمانە هەندێک لە بوارەکانی لۆژیکی دیالکتیکین. مارکسیزمی مکتەبی بە لۆژیکێکی دووانییەوە دچێتە ناو ئەم کایە و بە تەواوی هەڵەیە. بە پێی مارکسیزمی مکتەبی، هەموو دیاردەیەک یان بە تەواوی ئەرێنییە یان نەرێنی؛ یان چاکی هەها یان خراپی هەها. کاتێک ئەم تەوانینە ڕەش و سپییە دچێتە ناو دونیای سیاسەتەوە، دەبێتە حوکم و بۆچوونی جێگیر و نگۆ، سبارەت بە دیاردە کۆمەڵایەتی-سیاسیەکان کە لە بنەڕەتدا گۆڕاو و پەرەسەندون! لەم ڕوانگەیەوە،. یان دیاردە و

گ□ان، حیـزب و حکـومـت و سیاسـت و هـ□وسـت بـرژوازیـن، کـ
□□تدکـرنـوه و □□تدکـرنـوه، یان پـرلـیتاریین، کـ دـتوانـرت
پشتیوانی لـبکـرت. هـموو شتـک یان باشـ یان خراپـ. نـ حا□□تی
مامناوـندهـیـ، نـ □□ژیی، نـ گ□□انکاری و بزاقی.
ئـم تـ□وانینـ □□ش و سپیـ لـ کوـوـ پـیدا بووـ؟ سـرچاوـی ئـم
تـ□وانینـ بـستوو و بـ جوـ□یـ هـرچیـک بـت، مارکسیزم نیـ.
مارکسـیزم بـاوـ□ی بـ دیـالـکتیک هـیـ. بـ پـچـوانـی لـژیکـی
ئـرسـتـ،ئـو پشـت بـسـتووـ بـ لـژیکـی دیـالـکتیکی لـسـر کـی
دژبـرـکان، لـسـر تـز و دژـ تـز لـ هـموو دیاردـیـکدا. مارکسیزم
بـ پشت بـستن بـم لـژیکـ لایـنی ئـرـنی و نـرـنی، گـشـکردن و
دابـزیـن، لـ هـموو دیاردـ و گـشـکردنـکدا دـبینـت و گ□□انی
دیاردـکـان لـسـر بنـمـای دژایـتـی نـوان ئـم دوو لایـنـ □وون
دـکـاتـوـ. مارکسـیزم نیشـانی دـدات کـ چـن گـشـی هـزـ
بـرهـمهـنـرـکان پـیوـندییـ کـنـکانی بـرهـمهـنان تـکدـشکـنـت؛
بـ□ام پـیوـندییـ نوـیـکان لـناو خـیاندا فاکتـری نکـ□یکردنی
خـیـان پـرـپـدـدـن. ئـوـی پـیوـنـدییـ کـنـکـانی بـرهـمهـنـانی
لـنـاوبردبوو، خـی دـبـتـ بـربـسـتـکی نـوـ لـبـردم گـشـی هـزـ
بـرهـمهـنـرـکانـدا. سـرمایـداری لـ بـرامبـر فیـدالیزمـدا
پـشکـوتنخوازـ؛ بـ□ام هـر لـ سـرـتاوـ پـرـ بـ گ□□هـکـنـی خـی و
پـرلـیتاریـا و هـتـد و هـتـد دـدات، لـم تـیـرییـ بـنـ□□تیـانـی
مارکسیزمدا هیچ لـژیکـکی □□ش و سپی یان حـتمی نیـ.
□□نگـدانـوـی ئـم تـ□وانینـ دیـالکتیکییـ تـنـانـت لـ هـ□وسـتـ
سیاسی و تاکتیکییـکانی مارکسیشدا دـبینیت.
بـ نموونـ مارکس پـی وایـ زاـبوونی ئیمپریالیزمی بـریتانیا بـسـر
هیندستاندا هـم لایـنی ئـرـنی و هـم لایـنی نـرـنی هـیـ. مارکس
دـنووسـت:
"ئینگلیزـکان دوو ئـرکیان لـ هیندستان هـیـ: یـکـکیان وـرانکـر،
ئـوی دیکـیان بنیاتنـر. وـرانکـر چونکـ کـم□□گـی ئاسیا دـشکـنن،
و بنیاتنـر چونکـ بنـمای ماددی کـم□□گـیـکی نوـ دروست دـکـن".
کاولکـاری و وـرانکردنـی هیندسـتان لـلایـن کـلـنیالیسـتـ
ئینگلیزـکانـوـ و تاوانـکانی کـلـنیالیستـکان بـرامبـر بـ خـ□کی
□□سـنی هیندستان بـ هـموان ئاشکرایـ و مارکس بـو تـ□وانینـ قوـ
و هـمـلایـنـی کـ تایبـتمـنـدی خـیـتـی، ئـم نـهامـتیـانـ □وون
دـکاتـوـ. به □ام له هه مان کاتدا دا□مانی سیسته می کاستی و
بنیاتنانی هـ□ی ئاسن و ته لگراف و چاپخانه یه کی ئازاد و زمانی
باوی ئینگلیزی به ئاکامی پـشکه وتوو باشی دـسـ□اتی ئینگیز
دـزانـت

نموونەیەکی دیکە مامۆستای هیندیەکانە لە ئەمریکا. مارکسیزمی مەکتەبی لە سەداسەد ئیدانەی هەژموونی ئەوروپی لە ئەمریکا دەکات بەهای ئەو تاوانانەی کە بەرامبەر بە خەڵکی ڕەسەنی ئەم کیشوەرە ئەنجام دەدرێن و ئەگەر باوەڕی بە هێزگەرایی کولتووری هەبێت (ئەمەش ئەوەی ئەمڕۆ زۆربەی چەپەکان دەیکەن)، دەبێت شارستانیەتی هیندیەکان لە شارستانیەتی ڕۆژئاوا باشتر بووە، هەروەها "شارستانیەتی خەیان" بە گشتی بە هەموو وڵات و کەمەگایەک باشترە. هەمان ئەو بۆچوونەی کە پێی وایە "شارستانیەتی ئیسلامی" شایستەی وڵاتانی وەک ئێران و هتد.. ئەمە کاردانەوەی کۆتاییە؛ بەڵام تێنانەت چەپەکانیش کە باوەڕیان بە فڕە کولتووری نییە و پەستەمدەرنیزم قبووڵ ناکات، لایەنی مەدەرن و پێشکەوتنخوازانەی گۆڕینی ژیانی ڕەسەنکانی ئەمریکا نابینن.
ئێندامێکی پارتەکەمان کە لە کانەدا دەژی، وتی لە گردبوونەوەیەکی ناڕازایەتیدا بە بەرگریکردن لە مافی خەڵکی ڕەسەن (کە لە کانەدا پێیان دەوترێت نەتەوەی یەکەم)، لەگەڵ یەکێک لە سەرکردە ڕەسەنکان چووەتە ناو کەبوونەوەکە و ئەو دێندەییانەی کە لایەن هێزکانی بەریتانیا و ئیسپانیا و فەرەنساوە ئەنجامدراون، خستەتە لیست و شەرمەزاریەوە. ئەو کەسەی قسەی لەگەڵ دەکرد وتی کە ئەوان ئەو تاوانانەیان ئەنجامداوە؛ بەڵام لە هەمان کاتدا، ژیانمانیان هەنگاوێک بەرەو پێشەوە بردە. ئەوان لە ژیانێکی سەرەتایی لە قووڵایی مێژوودا هەنایان بە جیهانی هاوچەرخ. ئەمە لە زانست و پیشەسازی و کولتوور و شارستانیەتی مرۆڤایەتی مەدەرن بەبێش بووین و هاتنی ئەوروپییەکان بە کیشوەرەکەمان ئەم جادووی شکاند. هاوڕەگەمان ئەم یادەوەرییەی بە من بە شتێکی نامۆ و چاوەڕوان نەکراو وەسف کرد. بەڵام لە ڕاستیدا ئەم هەڵوێستەی سەرکردەی ڕەسەنی ئەمریکی لە هەڵوێستی زۆرێک لە چەپەکانی ئەمڕۆدا واقیعبینانەتر و مارکسیستترە. ئەمە هەمان میتۆد و ڕەبازە کە مارکس لە شیکردنەوە و هەڵسەنگاندنی پێشهاتەکاندا بەکاری دەهێنێت.
دیاردە و پێشهاتەکان یان لە سەدا سەد ئەرێنی نین یان سەد لە سەد نەرێنی. پێویستە گۆڕانکاری ڕاستەقینە لە هەر کەمەگایەکدا ئەم وێنەیە ڕەش و سپییە دەشکێنێت و ڕەگەز بە مارکسیزمێکی دەستەوەردانخواز و چالاک دەکاتەوە کە بە شێوەیەکی دیالکتیکی لە دیاردە گۆڕاوەکان نزیک بێتەوە و کاریگەری لەسەر ئەم پرسیارە هەبێت. نەبینینی دیالێکتیکی گۆڕان و بزووتنەوە، لە بنەڕەتترین ئاستدا، جۆرێک لە نابەرپرسیارێتی و چاودێری لەبری دەستەوەردان لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت کە تایبەتمەندی چەپی مەکتەبیە.
مارکسیستەکان و حزبە کرێکاریەکانی تر

دەبێت هەڵوەستمان چی بێت بەرامبەر بە حزبەکانی تر، بەرامبەر بەو هێزانەی کە خۆیان بە مارکسیست نازانن؛ بەڵام دەگەڵ لە گەڵ پانی سیاسیدا؟
لە بەشی دووەمی مانیفێستی کۆمۆنیستدا باس لە پێوەندی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ حزبە پرۆلیتاریەکانی تر کراوە و لە بەشی چوارەمیشدا پێوەندی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ هەموو حزبەکانی تردا باس کراوە.
لە بەشی دووەمی مانیفێستدا بەناونیشانی پرۆلیتاریا و کۆمۆنیستەکان بەم دەستە پەدەکات: "کۆمۆنیستەکان و پرۆلیتاریا بەگشتی چ پێوەندییەکیان لەگەڵ یەکتردا هەیە؟ کۆمۆنیستەکان حزبێکی تایبەت نین کەدژ بە حزبە کرێکارییەکانی دیکە وەستابن".
هەر لەم دەستەیەی یەکەمەوە ئەوە دەبینرێت، یەکەم: کە جگە لە کۆمۆنیستەکان، حیزبی تری کرێکاری هەن یان دەتوانن هەبن، دووەمیش کە کۆمۆنیستەکان خۆیان بە دژی حیزبە کرێکارییە غەیرە کۆمۆنیستەکان نازانن. ئەم دەستانە لە دەساکانی مارکسیستە مەکتەبیەکاندا کوفرن. زۆرینەی ئەحزابی مارکسیستە هاوچەرخەکان پێیان وایە حزبە غەیرە کۆمۆنیستەکان ناتوانن هیچ کرێکارێک بن و لەم ڕوانگەیەوە دەخنەگرن و دژایەتی هەر حیزبێکی ناکۆمۆنیستی دەکەن کە خۆی بە کرێکاری ناو ببات. ئەوانەی لە مارکسیزمەوە مەکتەبەکیان دروست کردووە بەتەنها حزبی خۆیان بە کرێکاری دەزانن و ئەوانی تریش بە بۆرژوازی و وردە بۆرژوازی! ئەمەش دەرکەوتێکی دیکەی ئەو لاژیکی ڕەش و سپی و میتافیزیکییە کە لە سەرەوە ڕوونم کردەوە.
مانیفێست لە درێژەی قسەکانیدا دەڵێت "ئەوان [کۆمۆنیستەکان] هیچ بۆرژوەندییەکیان نیە کە جیاواز بێت لە بۆرژوەندییە گشتیەکانی پرۆلیتاریاکان. ئەوان پرەنسیپی تایبەت ناخەنە ڕوو بۆ ئەوەی بزووتنەوەی پرۆلیتاری لە چوارچێوەی ئەو پرەنسیپە تایبەتانەدا بگونجێنن". دیسانەوە، بەتەواوی پێچەوانەی بیرکەکانی مارکسیزمی مەکتەبیدا کە نەک هەر بنەمای تیۆری تایبەتی هەیە، بەڵکو هەرکەسێک باوەڕی بەوە نەبێت، نە کۆمۆنیست و نە کرێکارە!
مانیفێست لە درێژەی جیاوازی نێوان کۆمۆنیستەکان وحزبە پرۆلیتاریاکانی دیکە بەم شێوەیە ڕوون دەکاتەوە: "جیاوازی نێوان کۆمۆنیستەکان و حزبە پرۆلیتاریەکانی دیکە تەنیا ئەمەیە: کۆمۆنیستەکان لە لایەکەوە، لە خەباتی پرۆلیتاریاکانی نەتەوە جیاوازەکاندا، بۆرژوەندی هاوبەشی هەموو پرۆلیتاریاکان لەبەرچاو دەگرن و بەرگری لە دەکەن، بەبێ گوێدانە بۆرژوەندییە نەتەوەییەکانیان، لە لایەکی تریشەوە، لە قۆناغە جۆراوجۆرەکاندا کە خەباتی ". پرۆلیتاریا و بۆرژوازی پێیدا تێدەپەڕێت، هەمیشە

نوێنەرانی بەرژەوەندی و قازانجی تەواوی بزووتنەوەکان". بە واتایەکی تر ئەم جیاوازییانە تیۆری نین، بەڵکو لە دۆری ئامانج و پراکتیکی سیاسی پێناسە دەکرێن. لە دۆری نوێنەرایەتیکردن و بەرگریکردن لە بەرژەوەندییە سەرو میللی و سەروبەشییەکانی چینی کرێکار لە هەموو قۆناغەکاندا. ئایا مارکسیستە مکتەبییەکان بە هەمان شێوە حیزبەکان لەمەحەک دەدەن؟ نەخێر بە هیچ شێوەیەک! ئەوان تەک پێچەوانەکەی تەفتار دەکەن. بە بەچوونی ئەوان، یان لەگەڵ ئەو لێکدانەوە و گەڵانەوە تایبەتیەی کە حزبەکەیان هەیەتی بە مارکسیزم، یان لە ئەردوگای بەرژوازی و بورژوازی بچووکدا کۆتایی دێت!
لەدیدی زۆرینەی حزبە کۆمۆنیستەکانی سەردەمی ئەمرۆ، سیاسەت و پراکتیکی کردەیی حیزبەکان نییە، بەڵکو ئەو بیرکانەن کە بە پێی گەڵانەوەی ئەوان دژ بە مارکسیزمن، کە بنەمای هەڵسەنگاندن و مامەڵەکردنن لەگەڵ لایەنەکانی دیکە. لە ڕوانگەی ئەوانەوە سەسیال دیموکراسی و ئەرکۆمۆنیزم و پارتە سەسیالیستییەکانی ئەوروپا ڕەت دەکرێنەوە؛ چونکە پەداچوونەوەیان بە مارکسیزمدا کردووە. لە نێو کۆمۆنیستەکاندا، ئەگەر تە ماویست بیت، کۆمۆنیستەکانی بلۆکی ڕووسیا بە مارکسیست نازانیت و بە پێچەوانەشەوە؛ و لە ڕوانگەی هەردووکیانەوە تڕۆتسکیستەکان بە خیانەتکار لە چینی کرێکار و هتد و هتد دادەنرێت.
مکتەبی جەراوجەر لە ژێر ناوی کۆمۆنیزم و مارکسیزمدا پێکهێناون و تایبەتمەندی هاوبەشیان ئەوەیە کە ئەم لەدوانە سادەیەی مانیفێست سەبارەت بە جیاوازی نێوان کۆمۆنیستەکان و حزبە کرێکارییەکانی دیکە و پەیوەندییان لەگەڵیاندا پشتڵ دەکەن. ئەم قوتابخانە جیاوازانە ئەمڕۆ نەک هەر هەریەکەیان بنەمای تایبەتی خۆیان هەیە؛ بەڵکو باوەڕبوون بەم بنەمایانە بووەتە پێوەری کرێکاربوون و جیاکردنەوەی شۆشگێڕی لە کۆنەپەرستی.
ئەمڕۆ ١٨٠ پلە پێچەوانەیە لەگەڵ پێناسەی مانیفێست بە حزبە کۆمۆنیست و پرۆلیتاریەکان و پەیوەندییان بە یەکەوە.
کۆمۆنیستەکان و حزبە ئۆپزسیۆنەکان
دەروازەی چوارەمی مانیفێست دەچێتە ناو باسی پەیوەندی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ حزبە ئۆپزسیۆنەکان
لەسەربنەمای ئەوەی کە لەبەشی دووەم: گوترا پەیوەندی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ ئەو پارتە کرێکارییانەی کە ئێستا هەن؛ واتە چارتیستەکان لە ئینگلتەرا و لایەنگرانی چاکسازی زەوی لە ئەمریکای باکوور، ڕوونن.
هیچ یەکێک لەو حیزبانە کۆمۆنیست نین و تەنانەت خیانەت بە دژە سەرمایەداریش نازانن. چارتیستەکان لە بنەڕەتدا مافی دەنگدان بە

کرێکارانیان دەوڵەت و لایەنگرانی چاکسازی زۆری بە تایبەتی دژی خاوەن زۆری و بە تایبەتی خاوەن کێڵگەکان لە ئەمریکای باکوور دەجەنگن. مارکس وردە وردە لەبەر بەرگریکردنیان لە مافی کرێکاران لە کۆمەڵگا سەرمایەدارییەکانی ئەو سەردەمدا بە کرێکاری دەزانێت و دەڵێت پەیوەندیمان لەگەڵ ئەواندا هەونە؛ واتە ئەمە لایەنێک نین دژی ئەوان و جیاوازیمان تەنها لە بەرگریکردنە لە بەرژەوەندی هەموو کرێکاران لە هەموو قۆناغێکدا. پاشان درێژە بە پەیوەندییەکەی لەگەڵ لایەنگرانی دیکەی ئەوروپا دەدات:
"کۆمۆنیستەکان بە گەیشتن بە ئامانج و بەرژەوەندییە دەستبەجێیەکانی چینی کرێکار دەجەنگن؛ بەڵام لە هەمان کاتدا، لە ڕووتی بزووتنەوەی ئێستاشدا، بەرگری لە داهاتووی بزووتنەوەکەش دەکەن. لە فەڕەنسا، کۆمۆنیستەکان، لە خەباتیاندا دژی کۆنەپەرستان و بەرژوازی ڕادیکاڵ، هاویان لە حزبی سۆسیال دیموکرات کردووە، بەبێ ئەوەی دەستبەردارى مافی ڕەخنەگرتن لەو دەستەواژانە و وەهمانە بن کە لە دوای شۆڕشەوە بوونەتە تەقلیدی".
لە سویسرا کۆمۆنیستەکان پشتگیری لە ڕادیکاڵەکان دەکەن؛ بەڵام ئەو ڕاستییە لەبەرچاو ناگرن کە ئەم حیزبە لە توخمە دژبەیەکەکان پێکهاتووە، بەشێکی لە سۆسیالیستە دیموکراتییەکانی شوازی فەرەنسی و بەشێکی لە بەرژوازییە ڕادیکاڵەکان.
لە نەو پەلەندییەکاندا کۆمۆنیستەکان پاڵپشتی ئەو حیزبە دەکەن کە شۆشی کشتوکاڵی بە مەرجی ڕزگاری میللەت دەزانێت، هەمان ئەو حزبەی لە ساڵی ١٨٤٦ ڕاپەڕینی کراکۆفی ڕێکخستووە.
لە ئەڵمانیا حیزبی کۆمۆنیست، هەتا بەرژوازی میتەدێکی شۆشگێڕانەی هەبێت، لەگەڵ بەرژوازی لە دژی دەسەڵاتی پاشایەتی سەرکوتگەر و خاوەن زۆییە فیداڵیەکان و وردەبەرژوازی کۆنەپەرست هەنگاو هەڵدەگرێت.
بەڵام حیزبی کۆمۆنیست بە ساتەکیش کەمتەرخەمی ناکات، تا ئەو جێگایەی کە بتوانێ، ئاگایی و هۆشیارییەکی ڕوونتر لە نێو کرێکارانەدا لە دژایەتیی دوژمنکارانەی نێوان بەرژوازی و پرۆلیتاریا دروست بکات، بە ئەوەی کرێکارانی ئامان یەکسەر لەو هەلومەرجە کۆمەڵایەتی و سیاسییە تێبگەن کە دەسەڵاتی بەرژوازی دەبە بیهێنێتە ئاراوە؛ ".بە ئەوەی وەک چەکەک لە دژی خێی بەکاری بهێنێت و ڕاستەوخۆ دوای ڕووخانی چینە کۆنەپەرستەکان لە ئەڵمانیا، بە دەستپێکردنی خەبات دژی خودی بەرژوازی." بە واتایەکی تر کۆمۆنیستەکان لە هەموو قۆناغێکدا و تا ئەو جێگایەی کە پێگە و چالاکیەکی پشکۆتنخوازانەیان هەیە، پشتیوانی لە دیموکراتەکان، سۆسیال دیموکراتەکان، حزبە بەرژوازییەکان و هتد دەکەن. لەگەڵ ئەم

هەزاندا لەدژی خاوەن زەوییە فیداییەکان و کەنەپەرستان و هەزە کەنەپەرستەکان هەنگاو هەلدەگرن و لە هەمان کاتدا سیاسەتی سەربەخۆی خۆیان لە دژی تەواوی سیستەمی سەرمایەداری پەیڕەو دەکەن. خەباتی چینایەتی، وەک هەر دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی-سیاسی دیکە، کارەکی ڕەش و سپی، هەموو یان هیچ نییە؛ پرسیەکی وردە وردە و هەنگاو بە هەنگاوە. هەر بۆم هەڵوەستە مارکس لە نامەیەکدا بە ئەبراهام لینکۆڵن پیرۆزبایی هەڵوەشاندنەوەی کۆیلایەتی لە ئەمریکا دەکات و بە "هەنگاوەکی مەزن لەسەر ڕێگای ئازادی کار" ناوی دەبات. ئایا ئەمڕۆ هەتا یەک حزبی کۆمۆنیستی دەناسیت کە میتۆدێکی لەو شێوەیە هەبێت؟ چ لە ئێران یان لە هەر وڵاتێکی تر؟ ئەگەر حیزبێک هەڵوەستی لەو جۆرەی هەبێت، مارکسیستە مکتەبیەکان تەماتی پەداچوونەوە و لادان لە مارکسیزم و هتد دەدەنە پاڵی.لەوانە بۆن لە سەردەمی مارکسدا ئەحزابی ناکرێکاری پشکەوتوو خواز بوونیان نەبوو بێت. بۆ ئەم ئەمڕۆ وا نەماوە. بۆ ای من پچەوانەکەیتی. ئە مۆ ژمارە و پانتایی چالاکییە کانی بزوتنە وە و حیزب و ڕێکخراوە پشکە وتوو و پشڕەوکان زۆر بە رفراوانترە لە سە ردە می مارکس و ئە مە بە خۆی دە ڕێنجامی ئە و کولتووڕە چە پی ئیلهام وەرگرتووە لە مارکسیزم .

ئەمڕۆ بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان لە مەیدانەکان و بزووتنەوە جەماوەرەکاندا مەیل و ئەحزابەکیان دروست کردووە کە زۆرجار خۆیان بە مارکسیست و کۆمۆنیست نازانن؛ بۆ ئەم هەڵوەستی چەپ و پشکەوتنخوازانەیان هەیە. وەک بزووتنەوە دژی گەرمبوونی جیهان و لەناوبردنی گەی زەووی، کە هەکارەکەی قازانجی بە سنووری سەرمایەیە؛ وەک بزووتنەوەی دژی کڵۆنی قوە و بەروو قوەترەبوونەوەی نەوان هەژاری و سامان، کە ساڵانە چ لە کۆنفرانسە ساڵانەیەکانی داڤۆس و چ لە ئاپەرتەکانی ئەکسفامدا ناڕەزایەتی لەدژیان ئەنجام ئەدرێت. وە بزووتنەوەی ٩٩٪یش لە بنەڕەتدا لە دژی ئەم جیاوازییە چینایەتییە ئاشکرایە پەکهات؛ وەک بزووتنەوەی مافی پەلکەزێڕینەکان؛ وەک بزووتنەوەی من چارلیم؛ وەک بزووتنەوەی منیش(می تووە) و بزووتنەوەی ناڕەزایەتی خۆوتکردنەوە؛ وەک بزووتنەوەی من ناتوانم هەناسە بدەم؛ وەک بزووتنەوەی دژی ترەمپیزم و دژی ئەلیگارشی دارایی و زۆر بوارەکانی تر. لەم بزووتنەوەیانەدا هەز و ڕێکخراو و مەیلی پشکەوتنخوازانە چالاک و دەخالەتگەر کە دەبوو کۆمۆنیستەکان پاڵپشتییان بکردایە. بۆ ئەم ئەمڕۆ شاهیدی دیاردەیەکی وا نین. کۆمۆنیزمێک کە مکتەبێکی لە مارکسیزم دروستکردووە، ئەم بزووتنەوانە بە ناکرێکار، ێیفەرمخواز، وردەبۆرژوازی، ناپێوەندیدار بە چینی کرێکار و هتد هەدەسەنگێنێت

و هەر بەیە نە بەشداریان تێدا دەکات و نە هێزە بەشدارەکان بە شایستەی پشتیوانی دەزانێت.
ئەمە لە ئەمریکا بەرنی ساندەرز ئامای بەرەنگاربوونەوەی ئەلیگارشی دارایی بەرزکردەتەوە. ئەگەر مارکس ئەمە لە ژیاندا بوایە، ئایا پشتگیری لەو بزووتنەوەیە نەدەکرد کە دژی ئەلیگارشی دارایی وەستاوە؟ ئایا پشتگیری لەبزووتنەوەی من چارلیمی نەدەکرد؟ ئایا نای دەگووت پشتگیری لە چالاکوانی ژینگە گریتا تونبەرگ دەکەم؟ ئایا نابێت کەمەنیزمێک کە دەیەوێت جیهان بگۆڕێت ونەک پارێزگاری بەتەنها مەکتەبە عەقیدەتیەکەی خۆی، نەدەبوو چالاکانە لەو بزووتنەوەیانە بەشداری بکات و ببێتە هێز و ئابڕو پشتنگیان؟ وەئامای مارکس ڕوون؛ بەنام شوێنکەوتوانی مەکتەبیی مارکس وەئامێکی جیاوازیان هەیە. نەک هەر زەرینەی ئەهای حزبە چەپەکان پشتیوانی ئەو بزووتنەوانە ناکەن؛ لەقاودانی ئەم بزووتنەوە و ئەو هێزە چالاکانەیان کردووە بە کاری خەیان.
ماوەیەک لەمەوبەر نامەیەکی کراوەم بە بەرنی ساندەرز نووسی سەبارەت بە گرنگی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەلیگارشی دارایی، و لەلایەن مارکسییە مەکتەبیکانەوە هەرش کرایە سەرم کە نامەیەکم بە سیناتۆرێک لە حکومەتی ئیمپریالیستی ئەمریکاوە نووسیوە! تەمەتباریان کردم بەوەی کە وەهمێکم لەبارەی بەرنی ساندەرزەوە هەیە! ئەگەر لە سەردەمی مارکسدا چالاک بوونایە ، تەمەتباریان دەکرد بەهۆی کە خەشباوەی هەیە بەو حزبە بەرگریکارەکان لەیەفەرمی زەووی و دیموکراتە کانی ئەمانیا. ئیدانەی پیرەزبایی نامەی مارکسیان بە ئەبراهام لینکۆن دەکرد کە کۆیلایەتی هەوەشاندەوە! ئەم جارە مامۆیەی مارکس و مانیفێستی کەمەنیست بەرامبەر بە کۆسایەتی و حیزبە غەیرە کەمەنیستەکان بە تەواوی لەقامووسی زەرەک لە هێزە چەپەکاندا نییە.
تا ئەو جێگەی کە پەیوەندی بە حیزبی ئەمەوە هەیە، لە پەوەندی لەگەڵ حیزبەکاندا، ئەمە میتەدی مارکس پەیڕەو دەکەین. لەڕەدا مشتومڕەکە ڕوونە: کام لایەن، لە مامۆکردن لەگەڵ کام پرس، لەگەڵ کام هەوەست و سیاسەتدا، لە کام دیوی مەزووداوەستاوە؟ لە دیوی پشکۆتنخوازانە، واتە لە پرسی گەانکاریەکان بەرەو هەلومەرجی باشتر و لەبارتر بۆ ژیان و خەباتی کرێکاران و جەماوەر، یان بۆ پچەوانەوە بەرەو خراپترکردنی ئەو بارودۆخانە؟ لە حاڵەتی یەکەمدا پێگە و ئەدای لایەنی پەیوەندیدار بە پشکۆتنخوازانە و پشڕەوانە دەزانین و لە حاڵەتی دووەمیشدا بە کۆنەپەرستانە و بەرەودواگەڕانەوە دەزانین و بەو پێیە مامۆی لەگەڵ دەکەین. لە هەمان کاتدا ڕەخنەگرتن لە ستراتیژی و هەڵە و ئامانجی حزبە

ڕاستەوەکان چالاکیەکی تیۆریی ئەمەیە. تاکتیکەکانمان لە مامەڵەکردن لەگەڵ لایەنەکانی تردا لەسەر بنەمای ئەو هەلومەرجە تایبەتانە دیاری دەکرێت کە باسم کرد؛ بەڵام لە ڕووی ستراتیژییەوە، وەک مارکس وتی، ئەمە هەمیشە و لە هەر بارودۆخێکدا بەرژەوەندی و ئامانجە درێژخایەنەکانی چینی کرێکار لەبەرچاو دەگرین و نوێنەرایەتی دەکەین.

پەیوەندی کۆمۆنیستەکان لەگەڵ دەوڵەتەکان و حزبە حکومییەکان

بە کرداری و پاکی چەپی زانستی بە تایبەتی لە مامەڵەکردن لەگەڵ حیزب و حکومەتە حکومییەکاندا دیارە. لە ڕوانگەی ئەوانەوە کۆمۆنیستەکان هەگبەیان پڕنادرێت بچنە گفتوگۆ لەگەڵ هیچ حکومەت و لایەنێکی حکومی. تەنانەت ناتوانن داواکاری چینی کرێکار بخەنە سەر مێز و کاری لێبیکردن بکەن. ئەگەر وابکەن، هاواری مارکسیزم و کۆمۆنیزم لە دەستانە سکۆلاستیکانماندا دەگاتە ئاسمان! لە ڕوانگەی چەپی زانستییەوە، گرنگ نییە بە چ مەبەستێک یان لەسەر چ بابەتێک دەچیتە ناو پەیوەندییەکان و دانوستان لەگەڵ حکومەتەکان. ئەم کارە خۆی ئیدانە دەکرێت؛ چونکە پشتڵی بنەما ئایدۆلۆژییەکانی خۆی دەکات، بنەماگەلێک کە تەنانەت دژایەتیی مانیفێستی کۆمۆنیستەکانیش دەکەن!

لە سەردەمی شۆشی ژن، ژیان، ئازادیدا، کە بەگومان بەشێک لە مارکسیستە مکتەبیەکان بە شۆش یان تەنانەت پەیوەندیدار بە چینی کرێکارەوە نازانن، ئەمە شاهیدی چەندین حاڵەتی "ئاشکراکردنی" ئەو سکۆلاستیکانە بووین کە حکومەت و لایەنە ئوروپاییەکان کە بە جۆرێک لە جۆرەکان پشتیوانیان لە شۆشی ژنان لە ئێران و خەباتی ژنان و خەڵکی ئێران کرد. بە نموونە هەندێک لەم جۆرە چەپانە جوانەوەی سیمبۆلیکی ژنە نوێنەرێک،کە لە دانیشتنێکی گشتیی و ئاشکرای پەرلەمانی ئوروپادا بەشێوەیەکی سمبۆلی بەمەقەست قژی خۆی بڕی، لە چوارچێوەی پیلانی ئیمپریالیستەکان بۆ شێواندنی خەباتی خەڵک لە ئێران لەقاویانداو مەحکومیان دەکرد؛ لە بڕامبەر پاپشتی جەستن ترودۆ، سەرکۆزیرانی ئۆکاتی کانەدا بۆ شۆشی ژن، ژیان، ئازادی و دادخوازی ئەنجومەنی خەزانی قوربانیانی فڕۆکەی(PS 752)، بەنیازی هاوکاری نێوان حکومەتی کانەدا و ئیمپریالیزمی ئەمریکایان لەبەردەم خەڵکدا دادنا؛ هەروەها خستنەڕووی بەیاری حکومەتی کانەدایان بۆ خستنی سوپای پاسدارن(IRGC) بۆ ناو لیستی تیرۆریان بە هاوڕێک بۆ دروستکردنی بەدیل و گۆڕینی ژەم زانی؛ دژی ئەو خەباتە بوون کە بۆ شەرقین حاجیپوور، گرانیبڕی گرانی "بۆرای" بەخشرا لەلایەن هاوسەرکەی جۆ بایدنەوە ؛ دژی دەرکردنی کەماری

ئیسلامی لە کۆمیتەی ژنانی نێتۆو یەکگرتووەکان کە لایەن هیلاری کلینتۆنەوە دەستپێشخەری بوو، هاوڕێستیان گرت و هتد.
لێرەدا ئەم شاهیدی هەمان شێوازی ماموستای کۆماری ئیسلامی لەگەڵ ئەمریکا و دەوڵەتانی ڕۆژئاوا دەبینین: مامۆستای حکوومکردنی ڕەهای شەیتانی گەورە و هەموو هەنگاو و کارەکیان. ئیمپریالیزم لە شوێنی شەیتانی گەورە دابنێ و لە کۆتاییدا لە کۆماری ئیسلامیەوە دەگەیت بە هەزە چەپە مەکتەبیەکان. جیاوازییەکە ئەوەیە کە لە کاتێکدا بە ڕژێم دوژمنایەتی شەیتانی گەورە بابەتێکی سیاسییە و خزمەت بە پاراستنی کاریگەری و هێزموونی خۆی و سەرکوتکردنی خەڵک دەکات، بە بزووتنەوەی چەپ مەسەلەیەکی تەواو ئایدیۆلۆژییە. هەرئەوەندە بەسە کە لە پرسێک یان پێشهاتێکدا تێنانێت پرسێکی وەک ئیدانەکردنی کۆماری ئیسلامی و پشتیوانیکردن لە شۆشی ژن ژیان ئازادی و پێی شەیتانی گەورە لەمەیدانەکەدا بەت بە ئەوەی تەواوی ئەوەکە مەحکوم بکرێت.
لە ڕوانگەی چەپی ئایدیۆلۆژییەوە، ئەم هاوڕێست و کردەوانەی حکومەت و لایەنە ڕۆژئاواییەکان ڕەنگدانەوەی شۆش ژن ئازادی نین، بەکو پیلانگێڕیی ئەوانن لە دژی شۆش. لە ڕوانگەی ئەم خاڵە ناپلیەنیانەوە، ئەوە جەماوەری خەڵک و بزووتنەوە شۆشگێڕیەکان نین کە ئەوەکان لە شکڵ پەدەدەن؛ بەکو ئەوە حکومەتەکانن کە سەرچاوەی ئەوەکە کەمایەتییەکانن.
مامۆستای مارکسیزمی سیاسی لە حکومەتەکان، پێش هەموو شتێک لەسەر بنەمای پێوەندییەکانیان لەگەڵ حکومەتی وڵاتەکەی خۆیان بنیاتنراوە، واتە ئەو حکومەتەی کە دێموکراسی بەووخنەت، هەر بەیە پشوازی لە بچووکترین پشتیوانی حکومەت و حیزب و خەڵکی جیهان بە خەڵکی ئێران و لە مەحکوومکردنی کۆماری ئیسلامی دەکات و هەوڵدەدات ئەم بابەتە تا ئەو جێگایەی کە بتوانێت فراوان بکاتەوە. ئەمە نێک هەر دژایەتی نییە لەگەڵ ڕەخنەگرتن ولێقاودانی هاوڕێست و سیاسەتی کۆنەپەرستانەی حکومەتەکان؛ بەکو بەشێکە لێی. تا ئەو جێگایەی پێوەندی بە کۆماری ئیسلامیەوە هەیە، سازانی حکومەتەکانی ڕۆژئاوا لەگەڵ کۆماری ئیسلامی و پشتیوانی و نزیکایەتی حکومەتەکانی وەک ڕوسیا و چین لەم ڕژیمە بەشێکی گرینگە لە سیاسەتی کۆنەپەرستانیان و دەبە بەردەوام ڕەخنەیان لە بگیرێت و ڕسواو شەرمەزار بکرێن.
گۆشگیریی جیهانیی کۆماری ئیسلامی پایەیەکی خەباتی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامیە و مارکسیستەکان و هەموو هێزە شۆشگێڕەکان ئەرکی سەرشانیانە کە چالاکانە ئەو سیاسەتە پەیڕەو بکەن.
بەڵام مارکسیزمی مەکتەبی، بەپێچەوانەوە، لێقاودانی هاوڕێستی حکومەتەکان لەدژی نیزامی "دژە ئیمپریالیست"ەوە، ڕووبووونەوەی

حکومەتکەی خۆی کارکردی سنووردارکردنی ئەو حکومەتەیە لەگەڵ ئیمپریالیزمی جیهانی. سیاسەتکی لەم چەشنە بە تەواوی لەگەڵ ستراتیجی دژە ڕژاوایی کەماری ئیسلامیدا دەگونجێت و لە ڕاستیدا ووەنە کە لە ڕووی سیاسیەوە بە قازانجی کەماری ئیسلامی کۆتایی دێت.

ئەو حوکمی مانیفێست کە دەڵێت "خەباتی پرۆلیتاریا دژ بە بۆرژوازی، لە سەرەتاوە، میللیە، ئەگەر لە ماناو ناوەڕۆکدا نەبێت، ئەوا لە فۆرم و ڕواڵەتدا میللیە. پرۆلیتاریای هەر وڵاتێک بە شێوەیەکی سروشتی دەبێت، لە سەرەتاوە، کاری خۆی لەگەڵ بۆرژوازی وڵاتەکەی خۆیدا یەکلای بکاتەوە"، هەروەک زۆرکەسی دی لە حوکمەکانی مانیفێست لەم بارەیەوە لە سنووربەندی " لەگەڵ ئیمپریالیزمی جیهان". یبدا دەستی لێشراوە.

مارکسیزمی مەکتەبی و دەسەڵاتی سیاسی

ئەوەی کە گەڕانکاریە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان لە دەی چ ئاوگەڵو ڕووندەکەدا ڕوودەدەن و کۆمۆنیستەکان دەبە چی بکەن بە لەم ڕووندەدا پرۆلیتاریا لە دەسەڵاتی سیاسی نزیکتر ببێتەوە، بابەتی مارکسیزمی ئایدیۆلۆژی نیە. ئەمەش پێویستی بە دەورگەڵان هەیە، نەک تەنها هەڵوەست وەرگرتن، لە بەرامبەر پێشهاتەکان و ململانێی چینایەتیدا،کە مارکسیزمی مەکتەبیش ئەهلی ئەو کارە نیە.

لە ڕوانگەی چەپی مەکتەبییەوە ململانێی چینایەتی ململانێی نێوان کۆمۆنیست و غەیرە کۆمۆنیستەکانە و ڕێگاکەشی بریتیە لە هەڵوەست وەرگرتن و سنور کێشان لەگەڵ هەموو هێزە غەیرە مارکسیەکان؛ و ئەوەش بە پێی گەڵانەوەی ئەو حیزب و ڕێکخستنەی کە خۆیان پێیەوی لەدەکەن "نامارکسیستی"! ئەم بۆچوونە بە کردەوە هەر جۆرە بەشداریەک لە گەڵپانە جۆراوجۆرەکانی خەباتی چینایەتیدا، بەکردەوە لە بەرنامەی کاری خۆیدا دەخاتەلاوە،خۆ دورخستنەوە لە هەر جۆرە بەشدار بوونێکی کردەیی و ڕازی بوون بە هەڵوەستگیری و سنوردانان،ئاکامی لۆژیکی دیدگایەکی لەم شێوەیە.

ئەم هەڵوەستە پاسیفیستیە بە تایبەتی لە ماماڵەکردن لەگەڵ پرسی دەسەڵاتی سیاسیدا زیاتر لە هەر بوارێکی دیکەدا دیارە. لە ڕوانگەی مارکسیستیەوە، وەک لە مانیفێستی کۆمۆنیستیدا بە ڕوونی ئاماژەی پێکراوە، ئامانجی ستراتیژی هەموو حزبێکی کۆمۆنیستی، لەسەندنی دەسەڵاتی سیاسی و ئابووریە لە بۆرژوازی لەو وڵاتەی کە تێیدا کاردەکات و وردە وردە ئەم پرس و ئەرکە ستراتیژیە بە کردەوە لە ئەجێندای چەپی مەکتەبیدا خراوەتە لاوە.

لە ڕوانگەی چەپی مەکتەبیەوە خەبات بە وەرگرتنی دەسەڵات لە

بەرژوازی لە هەموو وڵاتێکدا کورت دەبێتەوە لە گرتنەبەری هێزو وستی گشتی و سنووردارکردنی هەموو دەوڵەتکان و دژی "ئیمپریالیزمی جیهانی". دوایین نموونەی ووونی ئەم ئاراستەیە، نزیکبوونەوەی چەپی مکتەبی لە گرژیە شەانگێزیکانی نێوان کەماری ئیسلامی و ئیسرائیل لە دوای ۷ی ئۆکتۆبەری ۲۰۰۳ و بە تایبەتی شەڕی ۱۲ ڕۆژە. لەو هەلومەرجەدا زەرینەی هێزە چەپکان خەباتی دژ بە کەماری ئیسلامی و ووخاندنی حکوومەتیان خستە ژێر ووبەووبوونەوە لەگەڵ حکوومەتی ئیسرائیل و ئیمپریالیزمی ئەمریکا و بە شێوەیکی کاریگەر بوونە بانگی چەپیبڕەت بەرگری "میحوەری مقاومە" ی خامنەیی. ووونە کە ئەم لاکردنەوەیە، یەکەم، نەک هەر هیچ جۆرە بزووتنەوەیکی ناڕزایەتی لە ئێراندا بەدوادا نایەت، بەکو تەنانەت لە ڕگای ناڕزایەتی شەقامکانی خەڵکی ئێران لە دژی ڕژیم و شەخوازیکانی (بەتایبەت بە دروشمکانی وەک "واز لە شەخوازین، بیر لە ئەمە بکەرەوە" و "دوژمنمان لێرەیە، درۆ دەکەن، کە ئەمریکایە") و دووهەم، لە ئاستی جیهانیدا، لە گرتنەبەری هەوەست و لەقاودان دژ بە ئەمریکا و ئیسرائیل تەناپەت. ململانێی ئاستەقینە دژ بە حکومەتی نەتانیاهۆ و حکومەتی ترامپ لە ئیسرائیل و ئەمریکا بەردەوامە نەک لە ئێران! ئەمە دەبە پشتیوانی لە خەباتی خەڵکی ئێو وڵاتانە بکەین، بەڵام ئەرکی کەمۆنیستکانی ئێران ووخاندنی کەماری ئیسلامییە، هەروەک چۆن خە یەکلاییکردنەوە لەگەڵ حکومەتکانی ئیسرائیل و ئەمریکا ئەرکی خەڵکی ئێو وڵاتانە خۆیانە.

مارکسیزمەک کە ئەرکی خەباتی کردەیی دژ بە سەرمایەداریە، بەیاری مانیفێست ، بە یەکلایکردنەوەی چارنوسیانە لەگەڵ دەسەڵاتی وڵاتکەیاندا. هەوەستی بەشەفیکانلولەی هەموو تفەنگکان بەرەو دەوڵەتی خەیی لە کاتی شەڕی جیهانی یەکەمدا. دەکاتە بنەما. ناتوانیت نەتەوەیکگرتووەکان بەوخێنیت! خەباتی چینایەتی بابەتەکی وڵاتیە و تەنانەت خەبات دژی ئیمپریالیزمی جیهانیش بەبە خەباتەکی دیاریکراو لە هەر وڵاتکدا دژ بە حکومەتە سەرمایەدارییەکان مومکین نییە و وەک سنووردارکردن و هەوەست وەرگرتنکی بە ناوەرۆک دەمێنێتەوە. ئەمە شتکە کە چەپی مکتەبی وەستای ئەمەیە.

لە ئاستکی بنەڕەتیتردا پەیوستە جەخت لەوە بکرێتەوە کە جەوهەری مارکسیزم خەباتی کردەیی بە گۆڕینی جیهان و ئەم پرەنسیپە بە هیچ جۆگە لە لەپشتردانان و بەسەرکی کردنی ووخاندنی دەوڵەتی سەرمایەداری لە هەر وڵاتکدا مانایکی نیە. مارکسیستک کە بە سادەیی خەریکی چاودێریکردنی جیهان و ووونکردنەوە و شیکردنەوە و هەوەست وەرگرتن و سنووردانان بێت، هەنگاو ئەکادیمیستکی باش بێت، بەڵام بەکەکی گۆڕینی جیهاندا نایێت.

تا ئەو جێگایەی کە پەیوەندی بە حزب و حزبایەتی کۆمۆنیستیەوە هەیە، لە هاوکێشەی حزبی ئەمەوە، خەبات بە ڕزگاری سیاسی و ئابووری لە بەرژوەزی، بنەما و جەوهەری حزبایەتییە، هەروەها بنەمای خەباتی چینایەتی و سیاسەتی کۆمۆنیستیە لەم خەباتەدا. بزووتنەوەیە کە خەی بە مارکسیست بزانێت، بەڵام مەیدانی سەرکی خەباتکەی ڕزگارکردنی دەوڵەتی وەاتکەی خەی نەبێت، دەتوانێت هەر ناوەکی هەبێت جگە لە حزبی کۆمۆنیست.

خاڵکی گرنگ تر ئەوەیە کە پرسی وەرگرتنی دەسەاتی سیاسی لە دەوڵەتی بەرژوازی، بابەتکی ەش و سپی، هەموو یان هیچ نییە. بە نموونە لە هە لومەرجی ئەمڕی ئەراندا هەرچە ند بە دە ستهەنانی دە سە اتی سیاسی ئامانجی ستراتژیکی حیزبی ئەمەیە و بە هە موو توانامانە وە هە وڵ دە دە ین بۆ گە یشتن بە و ئامانجە ؛ بەڵام دوور نییە کە سەرەای ئەم هەوڵانە، هەزکی دیکە جگەی کۆماری ئیسلامی بگرێتەوە. پەوەری ەاستەقینەی لەم خەباتەدا تەنیا ئەوە نییە کە ئایا دەگاتە دەسەات یان نا؛ بەڵکو بوونی چینی کرێکار و بەدەستهەنانی زەرترین ئامادەیی و هەزە لەایەن ئەم چینە و تەواوی خەڵکی ئازادیخواز لەم خەباتەدا. پەوەرمان ئەوەیە کە پرسەی گەانکاریەکان و خەبات دژی دەوڵەت تا چ ادەیەک چینی کرێکار لە کۆمەگادا ەڵکخراوتر و بەهەزتر دەکات و تا چ ادەیەک بزووتنەوەی کۆمۆنیستی و کۆمۆنیستەکان بەهەزتر دەکات و تا چەند هاوسەنگی هەز لە بەرژەوەندی چەپی حزبی و چەپی کۆمەایەتی دەگۆڕێت. لەوانەیە حیزب لەو حکومەتەی کە لەئەنجامی شەش دەتەدەرەوە ئامادە بێت یان نەبێت. بەڵام ئەمە تاکە پەوەر نییە. ئەم لەژیکە دوو بەهایە دەبێت وازی لەبەهێنرێت. بە ئەگەرکی زەرەوە دەوڵەتە لەحاەتە مامناوەندەکاندا لە نەوان دوو ئەگەرناتیڤی دەسەاتی تەواو لە دەستی حیزبدا (لە دەستی ئەو شورایانەی خەڵک کە سیاسەتکانی حیزب پەیڕەو دەکەن) یان نەبوونی تەواوەتی حیزب لە دەسەاتی سیاسیدا ەوودەدەن. لەم حاەتە مامناوەندانەدا چی بکەین؟ ەوناکی ەنمایەکرمان چییە؟ بەڵای من پرەنسیپی ەنمایی ئەمە ئەوەیە کە چینی کرێکار و جماوەری خەڵکی هاوچارەنووس لەگەڵ چینی کرێکاردا، تا دەتوانرێت هەچی زیاتر لە گەڵپانی خەبات بۆ دەسەاتی سیاسیدا نوێنرایەتی و ئامادەبوونیان هەبێت، و ەگەڵ نەدەن چین و توێژکانی تر و لایەنە بەرژوازیەکان پرسی دەسەاتی سیاسی لە سەرووی خەڵکەوە یەکلایی بکەنەوە.

شەش گەانکە کە لەدەرەوەی ئیرادەی هەموو کەسێک و هەموو هەزکی سیاسی ەوودەدات. ئەستا لە هەلومەرجی شەشگەاندا، یان حیزبی کۆمۆنیستی دەرفەتی هاتنە سەر دەسەاتی هەیە (کە بگومان دەبێ زەر

پش ئاوەی شۆڕش ڕووبدات، بە ئەم کارە هێزەکان وچالاکیان کردبێت) یان پەگەزیەکی لاو شۆڕشگێڕی نیە و ئارکی ئەویش بەهێزکردنی پەگەزی چینی کرێکار و تواوی جەماوەری شۆڕشگێڕی هاوچارنووسی چینی کرێکارە لادێی ئاوگرتوو شۆڕشگێڕانکاندا. لەم بارودۆخدا کۆمۆنیستەکان دەبێ هێزەکانی دروست بە سیناریۆ ئاگرینەکان بکەن و سیاسەتێک بگرنەبەر کە زۆرترین کاریگەری لەسەر چینی کرێکار و حیزبەکەی لە نزیکبوونەوەی بەدەستهاتی سیاسیدا هەبێت. ڕووخانی بۆرژوازی پرسیارەکە. شۆڕشێک(تەیفێک) لە گەڵانکاریینەکان. پێویستە لە لۆژیکێکی دیالکتیکی دژکات و نێک ئەم دژگماتیکانە یان من دژگمە دەستهات، کە گەڵانکاریینەکی ئارەزوینیە، یان هێزێکی تر، کە گەڵانکاریینەکی نارەزوینیە. ئەم جارە پێبازێ بە گەڵانکاریینە کۆمەڵایەتییەکان میتافیزیکییە.

گرنگی ئازادییە بە کێت وەرجەکان

ئەو حکومەتانەی کە هەتا ئێستا لەژێر ناوی کۆمۆنیزم و مارکسیزمدا هاتوونەتە سەر دەستهات، نەیارانی حکومەتیان سەرکوت کردووە، تەنانەت نەیارانی خۆتی ناسمی لە حزبەکەی خۆیاندا سەرکوت کردووە. ڕیشەی ئەم کارەش لە لایەنی تیۆریەوە ڕازی بوونە بە دوو جەمسەری ناڕەوایی بوونی خۆیان لە بەرامبەر ناڕەوایی ئەوانی تردایە. ڕوانگەیەک کە هەموو شتێک بە چاکەی خۆیان خراپی خەڵکەها دەبینێت، کاتێک باس لە حزب و حکومەتی خۆی، دەبێتە ناڕەوایی خۆیان لەبەرامبەر بە باقی جیهان. ئەبێتە، تەنانەت ناڕەوایەتی هەموو مارکسیستەکان، بەڵکو دەبێتە ناڕەوایی لەکدانەوەی حزبەکەی خۆیان بە مارکسیزم! دەرئەنجامی ئەم هەڵوێستە لە ئەپەزسیەندا ئەوەیە کە هەموو کەسێک، تەنانەت حزبە مارکسیستەکانیش، جگە لە حزبەکەی خۆی، بە بۆرژوازی دادەنێت و لە حکومەتدا هەموو نەیارانی حکومەت و حزب و هێزی فۆرمی حزبی دەستهاتدار بە بۆرژوازی دادەنرێت. کاتێک ئەم بۆچوونە هاتە سەر دەستهات، هیچ ئەنجامێکی تری نابێت جگە لەوەی لە یەکێتی سۆڤیەت بینیمان و ئەوەی ئەمڕۆ لە چین و کۆریای باکوور شایەتحاڵین.

لە دژایەتی ڕاستەوخۆی چەپی مەکتەبیدا، مارکسیستەکان کە پێیانوی لە مانیفێستی کۆمۆنیستی دەکەن، چ لە ئەپەزسیۆن و چ لە دەستهاتدا، بۆرگریکاری ئازادییە بە کێت و مەرجەکانن، واتە ئازادی بە مەرجی حزبایەتی، ڕەکخستن،دەربڕینی بیروباوەڕ، ڕاگەیاندن، ناڕەزایەتی و مانگرتن و هتد، و خۆیان بە پابەندی ئەوان دەزانن.

یەکێک لەدەرئەنجام و مانا کردەییەکانی ئەم بۆرمیکردنی ئازادیانە ئەوەیە کە لە سیستمی سۆسیالیستیدا نەیارانی حکومەتیش

دەتوانن چالاکی بکەن. هەروەها نزیارانی سۆسیالیزم مافی ئەویان هەیە کە حزبیان هەبێت، لە شوراکاندا ئامادەبن، کتێب و فیلم و مۆسیقا و چالاکیی ئەدەبی و هونەریان هەبێت بۆ بڵاوکردن لە سەرمایەداری و هتد.
لە دیموکراسی لیبراڵەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوادا، ڕەخنە لە سیستەمی سەرمایەداری، بەرهەمهێنانی مارکس و لینین و هتد، ئازادانە بڵاودەکرێنەوە، و دەتوانیت لە دژی سیستەم و حکومەتی هەبوو، خۆریکی چالاکیی سیاسی و ئەدەبی و هونەری بیت. ئەگەر لە کۆمارێکی سۆسیالیستیدا ئەم جۆرە هەڵوەرجە نەبن، وەک ئەوەی لە ئۆزموونی بلۆکی ڕۆژهەڵاتدا بینیمان، حکومەت شۆرعیەت و ڕەوایەتی خۆی لەناو جەماوەردا لەدەست دەدات.
لە کۆماری سۆسیالیستیدا، دەبێت هەموو تاک و حزب و میدیاکان نەک هەر بتوانن بۆ ئازادی قسە بکەن، بەڵکو بتوانن ئازادییەکانیان مومارەسە بکەن. سیستەمی سۆسیالیستی لە گەرەنتیکردنی ئازادییەکاندا لە پێشکەوتووترین لیبراڵ دیموکراسیەکان تەدەپەڕێت. ئەمە هەم ئازادییە بۆ کەت و مەرجەکان و هەم ئەگەری مومارەسەکردنی ئەو ئازادییانە گەرەنتی دەکەین. ئەم تواناسازییە دوو ڕەهەندی هەیە، کە هەردووکیان لە سیستەمی سەرمایەداریدا غایبن.
لایەنی یەکەم ئەوەیە کە دەوڵەت ئەبێت ئەو توانایە فەراهەم بکات کە هەموو لقەکانی هونەر و ئەدەب و ئاگایاندن دابین بکات و هەموو حیزب و ڕێکخراوەکان پلاتفۆرمەکیان هەبێت. دەبێت هەموو لایەنەکان بتوانن دیبەیتی تەلەفزیۆنییان هەبێت، هەموو هونەرمەندان و نووسەران بتوانن کار بکەن. دەبێت ئاستەنگێ ئابووریەکانی بەردەم ئەم چالاکییانە لاببرێن.
بەرژوازی لە کۆمەڵگاکانی وەک ئێران و دیکتاتۆرییە ڕووتکانی ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکای لاتین هەموو جۆرە ئازادییەک سەرکوت دەکات، بەڵام لە دیموکراسییە لیبراڵەکانی ڕۆژئاوادا بە شێوەیەکی گشتی هەڵی ئابووریش بەکارهێنەت بۆ ڕەگریکردن لە چالاکییەکانی دژایەتی حکومەت. ترەمپ نموونەیەکی ڕوونی ئەمەیە. لە بانگەشەی هەڵبژاردن و بە تایبەتی لە هەڵبژاردنەکانی ئەم دواییەی ئەمریکادا بینیمان تێنانەت حزبە دەسەڵاتدارەکانیش ئەگەر ملیارەها دۆلار خەرج نەکەن، دەڵاون. ترەمپ لە هەڵبژاردنەکانی ئەم دواییە بە پارە سەرکەوتنی بەدەستهێنا. دوای هاتنە سەر دەسەڵات هەوڵی بەدەنگکردنی میدیای ئۆپۆزسیۆنیش دەدات بە دەستپێکردنی داوای یاسایی و دەمیان داخات.
لە سۆسیالیزمدا دەبێت ئەو ئاستەنگانە لاببرێت، نەک ئازادیەکانی حزب و میدیا. حیزب دەبێ بتوانێت دژایەتی سۆسیالیزم بکات، جا

نەتەوەپەرست بێت، مەسیحی دیموکرات بێت، تەنانەت ئیسلامی بێت، یان هەر تیار و سیاسەتێکی تر. پێویستە هەموو کەسێک ئازاد بێت و ئۆگری قسەکردنی بیروڕای خۆی هەبێت. دەبێت ئازاد بن کە میدیا و سۆشیال میدیای تایبەت بە خۆیان هەبێت. لەڕاشدا ململانێی چینایەتی ئەرکەکە هێون دەکاتەوە. تا نۆگرینە قۆناغی دووەمی کۆمۆنیزم و نەهێشتنی چینەکان، ئەم شێوە چینایەتییە بەردەوام دەبێت. هێوندە کە چینی کرێکار کە لە دەسەڵاتدایە، یاساکان بە خزمەتی ئامانجە سۆسیالیستییەکانی بەکاردەهێنێت و لە پۆگەیەکی زۆر بەهێزتر لەوەی کە ئێپۆزسیۆن بووە، هووبەووی سیستەم و سیاسەتی بەرژوازی و ئایینی-نەتەوەیی- ناسیۆنالیستی دەبێتەوە. بەڵام ناتوانین و نابێ بە شمشێری سەرکوت و زیندانەوە بچینە ناو ئەم خەباتە؛ چونکە بە خۆی هەم نامرۆڤانە و هەم کۆنەپەرستانە و ئەنجامە پێچەوانەکەی بەدوای خۆیدا دەهێنێت و هیچ قبووڵکردن و هەواڵێتیەک بە ئەو حکومەتە بۆجێناهێڵێت کە بانگەشەی سۆسیالیزم دەکات. ئەمەش وەک هێز هوونە. مەژوو ئەمەی بەخۆیەوە بینیوە و نابێت هێگەی پێبدرێت خۆی دووبارە بکاتەوە.

(بەشی دووەم)

لایەنی دووەم ئەوەیە کە لە کەماری سۆسیالیستیدا هاووڵاتیان دەبێ بتوانن و لەتوانایاندا بێت کە بکردەوە سود لە ئازادیەکان وەربگرن.

لە سیستەمە کاپیتالیستیەکاندا، تەنانەت لە لیبراڵترینەکانیشدا، بارودۆخی ئابووری کۆمەڵایەتی زۆرینەی خەڵک لە کۆمەڵگادا هێگەیان پێنادات کە ئازادیەکان بەکاربهێنن. تە ئازادیت هەر خانوویەک بکڕیت، گەشت بە هەر شوێنێک بکڕیت، هەر کتێبێک بکاوبکڕیتەوە، لە هەر هەڵبژاردنێکدا خۆت بەربژێر بکڕیت و هتد. کرێکارێک کە هێزانە هەشت سەعات کار بکات نە کاتی سوود وەرگرتنی هەیە لەو ئازادیانە و نە پارەی هەیە بۆ ئەوە. ئەوەی هێگری لەو ئازادییانە دەکات کە لەسەر کاغەز دانیانپێدانراوە، ئابووری زەرملی لە ژیانی ڕاستەقینەدا. زەرملێی فرەشتنی هێزی کار بە دابینکردنی بژێوی ژیان. بەبێ شکاندنی ئەم زەرملیە، ئازادیە مەدەنی و سیاسیەکان مانای پراکتیکی ئەوتۆیان نابێت سیستەمێک کە لە یاساکانیدا دان بەو ئازادیانەدا بنێت، بە دەنیاییەوە لە سیستەمی دیکتاتۆری باشترە؛ بەڵام لێرەدا باس لە بەراوردکردنی خراپ و خراپتر نییە، بەڵکو لەسەر جیاوازیی نێوان دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و دیکتاتۆری بۆرژوازییە. باسکە لەسەر لەناوبردنی جەبری ئابووریە و هەر ئەم

بازنەیە کە پەیوەندی نەوان لەناوبردنی چەوسانەوە و کۆیلایەتی کرد و لەگەڵ ئیمکانی ئاستەقینەی چۆڕگرتن لە بەهرەمەند بوونی ئازادییەکان بەووونی نیشان دەدات.
بۆیە دەبێ بگوترێ کە بە پێچەوانەی ئەزموونی ئەو سیستەمانەی کە بانگەشەی کۆمۆنیزمیان دەکرد، کۆمۆنیستەکان تەنیا پابەند نین بە ئازادییەوە بە مەرجەکانەوە؛ بەڵکو دەیانەوێت هەر جۆرە سنووردارکردنێکی کۆمەڵایەتی-ئابووری کە سیستەمی سەرمایەداری لە بنگای ئازادییەکاندا دروستی دەکات، لابەرن.

دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا و ئازادییە سیاسییەکان
دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بۆچوونێک زانراوە کە هەرگیز دژایەتی سیاسەتی فۆرمی حکومەتی سۆسیالیستی بکات، دەبێت دەمی دابخرێت؛ چونکە بەپێی پێناسە کۆنەپارستانەیە. تەنانەت دەبێت هونەر، مۆسیقا، فیلم، ئەدەب و هتد لە فلتەری تەبایی یان ناتەبایی لەگەڵ سیاسەتە سۆسیالیستییەکانی حکومەت بێت بکرێتەوە.
لە ئەزموونی سۆڤیەت لە سەردەمی ستالیندا و بەبۆیاری ئەو بوخارین، کۆیەکێک لە ئابڕۆ دیارەکانی حزبی بۆلشۆفی بوو، وەک خائین و سیخوڕ لە سێدارە دراوە. تەنها لەبەر ئەوەی لەگەڵ ستالین ناکۆک بوو سەبارەت بە پرسەی پیشەسازیکردنی ڕووسیا. بوخارین پرسەیەکی وردە وردەی پیشەسازیکردنی ڕووسیای دەویست و ستالینیش دەیویست کشتکۆ چارسەر بکات بە ناردنی کۆلاکەکان، وردەبڕژوازی بە سیبیریا و ئەویش هەمان سیاسەتی پەیڕەو کرد. لە ساڵانی ۱۹۳۰-۳۱ نزیکەی دوو ملیۆن کولاک (بورژوازی بچووکی گوندەکان) وەک دوژمنی چینایەتی یەکێتی سۆڤیەت دەربەدەر کران و زیاتر لە نیو ملیۆن کەس بەهۆی نەخۆشی و برسێتی و لەسێدارەدانی بەکۆمەڵ گیانیان لەدەستدا. هەروەها زیندەقیق و کامەنەف بە هەکاری هاوشێوە لە سێدارە دران. بۆشکی زۆری کۆمیتەی ناوەندی حیزبی بۆلشۆفیک لە سەردەمی لینین لە لایەن ستالینەوە لە سێدارەدران و دەربەدەر کران تەنیا لەبەر ئەوەی بەچوونە جیاوازەکانیا پێچەوانەی هێڵی فۆرمی بوو سەبارەت بە جێبەجێکردنی سۆسیالیزم. دیکتاتۆری پرۆلیتاریا بەیار بوو پشت بە شوراکان ببەستێت و شوراکان بڕپرسکانی لابەبات و دایانبنێت؛ بەڵام لە پراکتیکدا دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا لە دیکتاتۆریەتی حزبێک و تەنانەت تاکێکیشدا کورتکرایەوە. ئەمەش نەک تەنها لە ڕووسیا بەڵکو لە چین و کوبا و ڤێتنام و وڵاتانی دیکەش کە ئیدیعای سۆسیالیزم دەکەن هەمان شت ڕویدا. کاتێک مارکسیزم بوو بە مەکتەب، دەوڵەتی مارکسیستیش دەبێتە دیکتاتۆریەکی ئایدیۆلۆژی وەک ئاماژە و سەرچاوەو بنەمای هەموو ڕاستییەکان.

نازانین سیاسەتکانی بوخارین یان زینۆڤیف دەیتوانی چ ئەنجامێکی هەبێت؛ بەڵام لە کۆمەڵگایەکی بەرژوازی-لیبراڵدا دەیانتوانی کوتلە یان حزبی خۆیان هەبێت. دیکتاتۆری بەرژوازی دەتوانێت ئەم نەرمی و سازانەی هەبێت؛ بەڵام دیارە لە ڕوانگەی چەپی مەکتەبییەوە، دیکتاتۆری پرۆلیتاریا تەنانەت لە نێوان ئاڵەرەکانی کۆمیتەی ناوەندی حزبی دەسەڵاتداریشدا ناتوانێت بەرگەی ئەو جۆرە جیاوازییانە بگرێت.
هیچ کەس کلیلیداری بەتایبەتی دانراوی مارکسیزم و سۆسیالیزمی نییە. دەیان جۆری جیاواز لە مارکسیزم و سۆسیالیزمدا هەیە، بەتایبەتی سەبارەت گرتنە بەری ڕەوشوێنی پەویست بۆ جێبەجێکردنی سۆسیالیزم، کە بەرهەمەکانی مارکس و ئەدەبیاتی مارکسی کلاسیک زۆریان باس نەکردووە. ئەوانە ئەبێت ئازاد بن و لە کۆمارێکی سۆسیالیستیدا کار بکەن. با بوخارینەکان و زینۆڤیڤەکان چارەسەری خۆیان پێشنیار بکەن. ئەگەر لە شوراکاندا دەنگ بەدەست هێنا، ئەوا سیاسەتەکانیان جێبەجێ دەکرێت. ئەگەر میکانیزمێکی لەو شێوەیە نەبێت، سۆسیالیزم شکست دەهێنێت. دەکرێت وەاتەک بۆ پێشسازی بکرێت؛ بەڵام لە کۆتاییدا تووشی چارەنووسی یەکێتی سۆڤیەت دەبێت و لە باشترین حاڵەتدا ئەزموونی چین دووبارە دەبێتەوە، کە لە ڕووی ئابووریەوە سیاسەتی فریدمانیستی "کرێکاری هەرزان، کرێکاری بەدەنگ"ی جێبەجێ کرد و لە ڕووی سیاسیەوە کۆمەڵگای زیاترکپ و سەرکوت کرد. ڤێتنامیش بەم شێوەیە دەستی پێکردووە؛ هەمان خێت کە ڕەفسەنجانی ویستی لە ئێرانیش جێبەجێی بکات. هەموو شتێک لەم سیاسەتە دەردەچێت جگە لە بەرهەمهێنان لە خزمەت خۆشگوزەرانی گشتی و جگە لە ئازادی و ئینسانیەت و گەشەندنەوەی ئیرادە بە ئینسان. لایەنێکی تر ئەگەری دروستبوون و چالاکی چەند حزبی کۆمۆنیستییە. ئەو پرسیارەی ئەمڕۆ دەبێت وەڵام بدرێتەوە ئەوەیە: ئایا دەکرێت لە کۆمارێکی سۆسیالیستیدا چەند لایەنێک بانگەشەی کۆمۆنیزم بکەن؟ لە سیستەمی سەرمایەداریدا چەند حزبێکی بەرژوازی هەن. چینی کرێکار دەتوانێت یان دەبێت تەنها یەک حزبی هەبێت؟ ئایا ناکرێ لێکدانەوەی جیاواز بۆ سۆسیالیزم و ئەو سیاسەت و ئێکارانەی کە پەویستن بۆ جێبەجێکردنی، و ئەحزابی جیاواز لە دەوری هەر بۆچوونێک پێک بێت؟
بەڵای من ئەمە تەنیا لەتوانادایە؛ بەڵکو بەئەگەری زۆرەوە بەو شێوەیە دەبێت. لە ئەزموونی تا ئێستا، لە "سۆسیالیزمە" هەبووکاندا، تەنیا حزبی دەسەڵاتدار خۆی بە بەرگریکاری سۆسیالیزم زانیوە و حزبەکانی دیکەی سەرکوت کردووە. ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە بە گوێرەی مارکسیزمی مەکتەبی هیچ لێکدانەوەیەکی تری سۆسیالیزم و میتۆدی بەدیهێنانی ناتوانێت هیچ ڕەوایی و شەرعیەتێکی هەبێت و هەر

بەیەکدانەوە و بەچوونە جیاوازەکان لە هێزی فەرمی حزبی دەسەڵاتدار بەرژوازی و دژە سۆسیالیستین و نابێ قبوڵ بکرێن.
ئێم لێکدانەوەیە بۆ حکوومەتی کرێکاری، شۆڕشگێڕانەوەی ڕووی ناوەڕاک و مانای ڕاستەقینەی دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریایە و تەنیا دەتوانێت ببێتە هۆی شکستی سۆسیالیزم.

دەربارەی ئازادی هونەر و ئەدەب
هونەر و ئەدەب بابەتی حزبی نین و دەبێ لە دەوڵەت جیا بن. نەک هەر هونەری، وەک مۆسیقا، نیگارکێشی، ئەدەب، فیلم، شانۆ و هاوشێوەکانی، بگرە هەموو چالاکییە دەروونیەکانی مرۆڤ بۆ زانست و فەلسەفەشەوە، نابێت بخرێنە ژێرهیچ جۆرە سنووردارکردنێکی حزبی و دەوڵەتی هەبێت. ئێم چالاکییە فیکرییانە ناتوانن و نابێت ملکەچی دەسەڵاتی سیاسی بن. ئەمانە ئەتۆریتەی ئەدەبی و هونەری و زانستی تایبەت بە خەیان هەیە و دەبێت بە تەواوی ئازاد بن لە بیاوکردنەوەی بەرهەمەکانیان. گاڵتە و تانز و دژایەتیکردنی دەسەڵاتە سیاسییەکان مافێکی بێ چەندو چونی خەیانە. لەوانە مافی ئەویان هەیە کە گاڵتە لە حکومەت و سیاسەتکانی بگرن و لە کاری هونەری و فیکرییەکانیاندا ئەمە دەربڕن. نابێت هیچ سنووڕێک و مەرجێک بۆ چالاکییە فیکرییەکانی هاووڵاتیان هەبێت. بەڵام بەداخەوە حکومەتە تاک حزبییەکان کە بانگەشەی سۆسیالیزم دەکەن، تەواو بە پێچەوانەوە کاریان کردووە. لە ڕوانگەی ئەوانەوە، هونەر و ئەدەب دەبێ خزمەت بە حیزبی دەسەڵاتدار و حکوومەتی سۆسیالیستی بکات.
مامۆستای سیاسی- ئایدیۆلۆژی بۆ هونەر و بەرهەمی ئەدەبی و هونەری، تایبەتمەندییەکی چەپی مەکتەبیی جاچ لەدەسەڵاتدابن یا لە ئۆپۆزسیۆندا. لە ڕوانگەی ئەوانەوە هونەرێک کە لۆگۆ سیستەم و بۆها ئایدیۆلۆژییەکانیاندا نگونجێت، بەرژوازیانە و کۆنەپەرستانە و گەتکراوەیە و پۆوڕەکانیان بۆ هەڵسەنگاندنی هونەر و هونەرمەندان بەزری کەشێی و ڕووکەشن.
گاڵتەی هونەری و ئەدەبی گەلێکی گرنگ دژگەڵێت لە بەرەوپێشبردنی بەرهەمە هونەرییەکان لە هەر کۆمەڵگایەکی دیموکراسیدا؛ بە ڕام یە کە م، ئە مە پرسێکی سیاسی و حکومی نییە و دووهە م، ئازادی هونەر وەک ئازادییە سیاسی و مەدەنییە کانی تر، باێت بە ناوە ڕۆکیان و پێشکە وتوویی یان دواکەوتوویی وە ، مەرجدار و سنووردار بکرێت.
مارکسیزمی مەکتەبی باوەڕی بە ئازادی هونەر و دەربڕینی هونەری و ئەدەبی نییە، هەروەها لە گاڵتەی هونەریشدا پۆوڕەکی پێشکەوتنخوازانەی هەیە.
با لەڕدا ئەزموونێک بگەڕێنەوە. هەموومانێک لە نەورۆز خەزانەکەمان

سفری حوتسین ادخن. بزاری کتبکی حافز لە تنیشت سبزە وسونبە و هتد دادنین، دوو سا لەموبار میترای هاوسرم وەنی مزی حوتسینی لە سشیال میدیا باوکردوە. کەمنتی خنگرانی هاوڕێ چەپکان دستی پکرد کە حوتسین لگڕێ حافز بوو؟! کسک نووسیبووی "ئم ئازارە لکوە دم دابنم؟"
دواتر لە سشیال میدیا قسیکی ئنگزم دزیوە کە ستایشی حافزی دکرد. ئنگس لە یاداشتکدا بە مارکس لە سردەمکدا کە فڕی زمانی فارسی بوو، نووسیوێتی "خوندنوەی حافزی پیری خرابات بە زمانی ئسی خی چژکی وەهای هیە هر مپرسە".
ویستم ئمە لە وەڵامی هاوڕێکانمدا لە ژر کەمنتکانیاندا دابنم؛ بەڵام وازم لهنا. لە دی خمدا گوتم، کوتوونتە چ ڕژکوە کە دبە بە بەرگریکردن لە حافز قسەی گووتی ئتریتکانی مارکسیستی بهنینوە؛ دبەت بە کسانک کە زمانی دایکیان فارسییە،جوانی و قووڵایی شیعرکانی حافز بە هنانوەی گووتی ئنگس بسڵمنین!
هروهها لە ماماڵەکردنمان لگڕێ فردسیشدا ئم هوڵوستە مکتبیە دبینین. چپی مکتبی شانامە بە تواوی بناسیونالیستی و کنەپرستانە دزانت. شاهنامش وەک هر شعرکی داستانی- ئەفسانەیی، چوارچوەیکی ناسیونالیستی هەیە ، بە پام لە ووی دەبینی دژایەتیی نوان چاکە و خراپە ، داستان و سز و کارەساتی مرۆقە کاندا بەرهمکی دەوڵەمەندو بەرهمکی لم جر، کە هاوشوەی ئیلیاد و ئدیسەی هومیرس، للایەن یونسکۆ و لسەر ئاستی جیهانیدا وەک بەرهمکی بنرخ لە میراتی کولتووری مرۆایەتیدا ناسنراوە، بەرهمک کە للایەن زرک لە زانا و خنگرانی ئدبی بناوبانگی جیهان، نووسران و شاعیرانی وەک گتە و ڤیکتر هوگۆ، هاینریش هاینی، شاعیری ڕۆمانتیکی ئڵمانی کە مارکس لایەنگر وهاوڕێی ئو بوو، شیعرکی سزداری نووسیوە بە ستایشی ئو، هروهها شارزایانی هونری سر شقام (پپ کلتوری) بە بنەما و ئیلهامبخشی چیرک و زنجیرە تلەفزیونیکانی وەک game of thrones و Lord of the rings ، ناتوانرت و نابت لە ژر ناونیشانی ڕووبووونوەی ناسیونالیزم ڕت بکرتەوە! ئمە ڕووبووونوەی ناسیونالیزم نییە، بەکو بەردوو دست پشکشکردنی بەرهمە ئدبییە بنرخکانی فارسییە بە ناسیونالیستکان.
نموونەی ئم بەرهمە بردوامانەی لە ئدبیاتی جیهانیدا زرن کە لە ووی فرم و شوازی دربینوە مامڵە لگڵ ژیانی ئاغا و پاشاکان دکن؛ بەڵام ناوەڕۆکیان پرسگلکی بنەڕەتی و قوون کە

لە شێوەی چیرۆکی داستانی-ئەفسانەییدا، لە ڕاستیدا گوزارشت لە هەست و سۆز و هەست و دڕوونناسی مرۆڤ، چاکە و ناشیرینی، چاکە و خراپە، سەربەرزی و ئیرەیی، خۆشەویستی و ڕق، بوێری و خۆنەویستی، بەها کۆمەڵایەتییەکان، یاسا و ڕێساکان و هتد.
نموونەیەکی دیار شکسپیر. چیرۆکی هەموو شانامەکانی شکسپیر باس لە پاشا و ئاغاکان دەکات و لە کۆشک و دەربارداوودەدات. لە ئەتەلە و مەلیک لیرەوە تا ڕیچاردی سێیەم و ماکبەس و هاملەت (کە مارکس تەقریبەن ئەوانەی لەبەر بوو) و هتد. لەڕشدا بابەت و شێوەی دەربەین دەربار و پاشاکانن؛ بەڵام نابەت ناوەڕۆک و ناواخن لەگەڵ فەرمەکدا تێکەڵ بکرێت.
مارکس سەرسامە بە شکسپیر و چەندین جار لە نووسینەکانیدا بە ستایش و سەرسامییەوە باسی شکسپیری کردووە وەک گەورەترین شاعیری گواستنەوە بە جیهانی بەرژوازی. هەروەها داستانە ئەفسانەییەکانی وەک ئیلیادە و ئۆدیسە بە ئۆدیسەیەکی بنەڕەتی دەزانێت و لە نووسینەکانیدا ئاماژە بەو بەرهەمانە و کارەکتەرەکانیان دەکات. هەرچەندە ئەم بەرهەمانە دەربەین و ڕەنگدانەوەی بارودۆخی کۆمەڵایەتی و مێژوویی سەردەمی خۆیانن؛ گرنگییان لە سەردەمی خۆیان زیاترە. مارکس لەبارەی بەهای ئۆدیسەیەتی کلاسیکی یۆنانی لە نامەیەکدا بۆ لاسال دەنووسێت: "سەختی شاراوە لە تێگەیشتن لە هونەری یۆنانی لەوەدایە کە بەچی سەرڕای نزمی ئاستی گەشەسەندنی کۆمەڵگا، هونەر هێشتا چەژێکی جوانناسی لە ئەمەدا دروست دەکات و وەک نموونەیەکی بەرزی هونەر دەمێنێتەوە". بە بۆچوونی من ئەم قسەیە بۆ ئۆدیسەیتی کلاسیکی فارسیش وەک شانامە و بەرهەمەکانی حافز و مەولەوی و سەعدی و خەیامیش بێتەواوی ڕاستە.
لەم ببورن کە جارێکی تر چوومە لای ئێتریتەکانی مارکسیزم بۆ ڕوونکردنەوەی ئاشکراکان. بۆ پێڕەوانی مەکتەبی ئایدەلۆژیەکان، تەنانەت بۆنی خۆشی گوڵی سوریش دەبێ بگەڕێتەوە بۆ ئەو ڕابەرو سەرچاوەی کە باوەڕیان پێیەتی تا بۆیان بسەلمێنیت!
لە ماماڵەکردنی چەپی مەکتەبی لەگەڵ چەمکی هونەر و ئۆدیسەدا، دەتوانرێت شوێنەواری ئەخلاقی ئایینی و نەریتییش ببینریت. لە زیندانی سەردەمی شادا، بەشک لە چەپەکان گەرانی ماچم بکە (مرا ببوس) یان وەک ئەوەی ئەو گەرانیبێژە ئەم گەرانییەی بە خوشکەکەی خۆی گوتبێتەوە، ڕوون دەکردەوە! بەخۆیاڵی خۆیان دەیانویست ڕەگەری لە لادانی ئەخلاقی گەنجەکان بکەن! لە ڕوانگەی هەمان ئەم چەپەوە، هیپیزم کە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی پشکۆتنخوازی دژایەتی جەنگی ڤێتنام بوو، هەروەها ئەو مۆسیقا نائاڕایەتییەی کە لەم بزووتنەوەیە سەریهەڵدابوو، وەک مۆسیقای بیتڕز، جۆن لێنۆن، باب

دیلان و جۆن بایز، مۆسیقا و بزوتنەوەی لاوانی بەخۆم و "بەرەکا" دادەنران و بە بەرژوەزی و وردە بەرژوەزی و کۆنەپەرست دادەنران. لەم ساڵانەی دواییدا، ئەمە شاهیدی هەمان هەوڵ و تەقەلا و توانە بووین بەرامبەر بە ناسنامەیەتی خۆوتکردنەوەی کە لایەن گروپێکی پێشکەوتنخوازی فەمێن ئەنجام دەدرا، و یان سەماکردن و خۆشی پێلکەزێنەکان لە هەپوانەکانی پراید لە وڵاتانی ئۆژئاوا. ئەم حوکمە دواکەوتووانە دەرئەنجامی هەوانگیرێکی ئایدیۆلۆژیی کۆنەپەرستانەیە، ئاکامی جەرگ مامەڵەی ئایدیۆلۆژی کەشێیی، هووکش، نیمچە ئایینی، نیمچە تەقلیدییە بە چەمکی هونەر و دەربڕینی هونەری لە ناسنامەیەتیەکاندا.

هەر ئەم بۆچوونە بووە کە بووە هۆی قەدەغەکردنی کتێبەکانی دەستێپشکی لە سەردەمی ستالیندا. تا سەردەمی خرۆشف، دەستێپشکی، یەکێک لە زێبەلاحەکانی ئەدەبی جیهانی کە بەرهەمەکانی وەک تاوان و سزا، کە بەشێک بوون لە دەقەکانی سەرچاوەی بەش لە بواری دەروونناسیە، لە هووسیا قەدەغە کرا! شەشی هەشتبیری لە چین نموونەیەکی دیکەی بەمەکتەبی کردنی هونەر و ئەدەب لایەن حزبەکەوە کە بانگەشەی مارکسیزم دەکات.

بە داخەوە ئەم جارە داوەریکردنە مەکتەبیانەی بەرهەمە هونەری و ئەدەبییەکان بە شێوەیەکی سەرەکی بە هۆی ئەو زموونی چین و ئەو زموونی شکستخواردووی هووسیا و بلۆکی هەژدە هاتوو، لە بیروڕای گشتی جیهانیدا دەگەهێنێنەوە بە مارکسیزم ئەم وێنەیە دەبەخشێت. دەبەخشێت بە دونیا نیشان بدرێت، یەکەم، مارکسیستەکان چ لە ئۆپۆزسیۆن و چ بە تایبەتی لە حکومەتدا، پابەندن بە ئازادی بە کەت و مەرجی هونەر و ئەدەبەوە، بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوەی پێشکەوتنخوازن یان کۆنەپەرستانە، دووەەم: بە گونجانی خەیان لەگەڵ بیروباوەڕ و مەکتەبەکانی خەیاندا، بەیار لەسەر کارە هونەری و ئەدەبییەکان نادەن. هونەر، وەک زانست و فەلسەفە، دەبێ لەسەر شایستەیی خۆی و سەربەخۆ لە بیروباوەڕی هەستەنگێندرێت و داوەری و بەیاری لەسەربدرێت.

ئۆگرەکانی پاش هووخانی کەماری ئیسلامی و لە ئۆستۆگرتنی سەرکەوتنی سەسیالیزم

با بە دیاریکراوی باس لە مانای کردەیی ئەو خاڵانەی سەرەوە بکەین لە هەلومەرجی دوای هووخانی کەماری ئیسلامی، جائۆگەر حزبی ئەمە لە دەسەڵاتی نوێدا ئامادەیی هەبێت یان نا نەی بێت.

پێش هەموو شتێک، شتی سەرەکی کە دەبێت هەمیشە لەبەرچاو بگیرێت ئەوەیە کە دوای هووخانی کەماری ئیسلامی، تەنانەت ئۆگەر هەموو

دەسەڵات لە دەستی کۆمۆنیستەکاندا بێت (بە هەمان شێوەی شورایی)، ململانێی چینایەتی کۆتایی نایەت. لە کۆتاییدا ئەم خەباتە هەمووی دەگەڕێتەوە بۆ، یەکەم، حکومەتی سۆسیالیستی تا چەند سەرکەوتوو بووە لە جێبەجێکردنی ئامانجە ئینسانیەکانیدا وەک ئاوەزی کە لە بەرنامەی دنیایەکی باشتردا هاتووە، دووەم، تا چەند لەباس و مشتومڕو گفتووگۆو و بۆچوونەکانیدا لە ناو شوراکاندا توانیویەتی هەژموونایەتی خۆی بسەلمێنێت و شوراکان وجاوەڕی خۆک لێگەڕێ خۆیدا هاوڕا بکات.

ئێگەر ئەمە لە دەسەڵاتدا نەبین، بەردەوام دەبین لە تێکۆشان بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی شۆڕش. هووخانی کۆماری ئیسلامی لێگەڕێ شۆڕشدا هووی داوە و هەر حکومەتێک بێتە سەر دەسەڵات ناتوانێت بە ئاسانی دیکتاتۆریەت و سەرکوت ڕابگرێت. هاوسەنگی هێز لە دوای شۆڕش ڕێگە بەم شێوە نادات. لەم جۆرە هەلومەرجەدا هەوە دەدەین سەرەتا بە درێژدان بە خەباتی خێرک و بە کەردنەوەی کۆمەڵگا لە دەوری داخوازی و سیاستەکانی خۆمان، حکومەتی نوێ ناچار بکەین ملکەچی داخوازییەکانی شۆڕش بێت و دووهەمیش بە ئاوەزی جارێکی دیکە مەودای دیکتاتۆریەت و سەرکوت فراوان نەکاتەوە. هەوە دەدەین زۆرترین شورا و ڕێکخراوی هاوشێوەی شورا لە کۆمەڵگادا دروست بکەین و داوای بەشداری لە حکومەت و ئیدارەی کۆمەڵگادا دەکەین. بە بۆچوونی ئەمە تا دەسەڵات لە دەستی ئەو کەسانەدا نەبێت کە لە ڕێکخراوەکانی هاوشێوەی شوراکاندا ڕێکخراون، هەر حکومەتێک بێتە سەر دەسەڵات کاتی دەبێت و دەبێت بخرێتەلاوە. ئەمە دەبێتە پرسی سەرەکی خەباتی چینایەتی لە دەخەکدا کە کۆماری ئیسلامی کاوتبێتە خوارەوە؛ بەڵام حکومەتێک کە نوێنەری ڕاستەقینەی شۆڕش و ئامانجە شۆڕشگێڕیەکانی جاماوەر بکات هەشتا دروست نەبووە.

ئێگەرەکی تر ئەوەیە کە پارتی ئەمە لە دەسەڵاتدا بێت (واتە حیزب دەستی باڵای لە شوراکاندا هەیە) یان پشکی لە دەسەڵاتدا هەیە. لەم حاڵەتدا خەباتی چینایەتی هەر بەردەوام دەبێت و بەرژوازی هەوە دەدات وەک ئۆپۆزسیۆن لەبەرانبەر سیاسەت و هەنگاوەکردەیە سۆسیالیستیەکاندا بوەستێت. دەوڵەتی سۆسیالیستی دەبێت بەباس و پلمیک و مشتومڕی سیاسی و تیۆری ڕووبەڕووبان ببێتەوە، نەک لێگەڕێ سەرکوتکردن و قەدەغەکردن و بەرتەسککردنەوەی مافی ڕادەربڕین و حزبایەتی. هوونە کە ئەمە وەک دەوڵەت ئیمکانات و سەکۆی زەرمان دەبێت بە مشتومڕ و گفتوگۆ و هاندان و بەرەوپێشبردنی بۆچوون و بەرنامەی ئامانجەکانمان لە کۆمەڵگادا. هەروەها ئەمە لە وەسیلەی دەوڵەت بە بەرەوپێشبردنی ئامانجەکانی چینی کرێکار لە خەباتی چینایەتیدا کەڵک وەردەگرین، واتە بە دەرکردنی یاسای

پشکەوتنخوازانە و مرۆڤدۆستانە، بە کردنی بگرەکانی بەرنامەی دنیایەکی باشتر بە یاسا، و بە جێبەجێکردنی بەردەوامی ئەو یاسایانە، دژی ئەو هەزانەی دژایەتی سیستەمی سۆسیالیستی دەکەن، دەوستینەوە. بەرژوازی لە دەسەڵاتدا بە یاسا و دەسەڵاتی دادوەری و جێبەجێکردن و تەواوی ئامرازە دەوڵەتییەکەی بەرگری لە بەرژەوەندییەکانی خۆی دەکات و پرۆلیتاریاش لەهەمان وەسیلە بە ئاراستەی بەرژەوەندی و ئامانجە چینایەتییەکانیدا کۆک وەردەگرێت، کە لە ڕاستیدا خزمەت بە بەرژەوەندی زۆرینەی ئەهای کەمەگا دەکات، بەو جیاوازییەی کە بە پێچەوانەی بەرژوازییەوە هیچ سنووردارکردنێک بەسەر نەیارەکانیدا ناسەپێنێت.
گرەنتیکردن و دابینکردنی ئازادییە بە کێت و مەرجەکان، ئەگەدان بە نەیارەکانمان بە ئەوەی ئازادانە کاربکەن و قسەی خۆیان بکەن، نەک هەر ئەگەری لە پرسەی بەدیهێنانی ئامانجە سۆسیالیستیەکانمان ناکات؛ بە پێچەوانەوە ئاسانکاری و خێراتری دەکات. ئەمە تاکە ئەگایە. گرنگترین گرەنتی ئەوەی کە لەدوای دامەزراندنی کەماری سۆسیالیستی هەرشمان نەکرێتە سەر ئەوەیە کە ئەمە دەرگای کەمەگا بکەینەوە، میدیا جیهانیەکان دەتوانن بڵێن ئێران و هەر کەسیان بووت چاوپێکەوتن لەگەڵ سازبکەن، کەماری سۆسیالیستی کەمەگایەکی کراوە و شەفافە. سیستەمێک کە هەر لە سەرەتاوە سزای لەسێدارەدانی قەدەغە کردووە، پشکەوتنخوازترین و ئینسانیترین پوەرەکانی کردەتە یاسا، سیکۆلارترین کەمەگای جیهانە، چاودێری تەندروستی و پەروەردە و گواستنەوەی شارەکانی کردەتە بەبەرامبەر و هتد و هتد، هەرشکردنە سەر کەمەگایەکی لەو جۆرە، چ لە دڕەوە بێت یان لە ناوەوە، کارێکی ئاسان نییە. ئەمەخەکی شڕیف و ئازادیخواز و هەموو هێزە پشکەوتنخوازەکانی جیهان لەگەڵمان دەبێت.
ئەمە کەمەگایەکی کراوە و شەفافمان دەوێت و تا زیاتر ئەمە بێت، ئەگەری بەدیهێنانی سیاسەتی سۆسیالیستی زیاتر دەبێت. ئێک بە پێچەوانەی ئەو وێنەیەی کە چەپی مەکتەبی هەیەتی لە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا.
پەیستە هێزە ئەپزسیۆنەکان بتوانن گاتە بە حکومەت و بەرپرسانی حکومەتی سۆسیالیستی بکەن و نمایش بکەن و لە سۆشیال میدیا گاتەیان پێ بکەن و هتد.. لە ئینگلتەرا و فەرەنسا و ئەمریکا بەم شێوەیە. لە کەمارکی سۆسیالیستیدا دەبێ بە پلەی یەکەم بەم شێوەیە بێت. هیچ چەپێکی مەکتەبی بەرگەی ئەمە ناگرێت. بەڵام ئەمە تاکە ئەگایە بە سەرکەوتنی کۆتایی و دامەزراندنی سۆسیالیزم.
بەیە ئەگەر کەسێک پرسیاری ئەوە بکات کە ئینسان چۆن بە دامەزراندنی ئازادییە بە کێت و مەرجەکان دەتوانێت بەرگری لە

سیاسەتە سۆسیالیستییەکان بکات، وەک هەموکەی ئەویە کە بە بەکارهێنانی ئازادییە بە کەت و مەرجەکان! بە سازکردنی کۆشکی گفتوگۆ و ئاوگۆی بیروڕا و مشتومڕ و مشتومەی ئازاد. ئازادی سوودی بە ئەو کەسە هەیە کە گوزارشت لە ڕاستییەکان دەکات. با هەمووان قسەی خۆیان هەبێت. ئەمە لە حکومەتداین وئیمکاناتی زۆرمان هەیە و ئەو ئیمکاناتە لە خزمەت بەهاوکردنەوەی تەوانینی ئازادیخوازانە و مرۆڤدۆستانە و لە ڕەخنەگرتن لە بڕیوونەکانی پەرستانەکاندا بەکاردەهێنین. ئەمە هەمیشە گوتوومانە هەڵوێستی ئەمە لە سەر ئازادییەکان بەدەنگکردنی ئەوانی دیکە نییە. بەڵکو تەنها دەماوەت ئەمەی کۆمۆنیست بتوانین قسەی خۆمان بکەین. ئەوانی تر کە بە درێژایی مێژوو قسەی خۆیان کردووە. ئایین و ناسیۆنالیزم و تابۆ و داکۆکیکارانی پیرۆزی قەومی و نێژادی و جەندەری قەت سنووریان نەبووە. هەمیشە سۆسیالیست و کۆمۆنیست و ئاتەئیست و ڕەخنەگری پیرۆزی و تابۆی ئایینی-نەتەوەیی-میللی بووە کە زمانیان بڕیوون. بەڵام ئەمە ناماوەت بە هەمان شێوە مامەڵەگەڵ نیارەکانمان بکەین، بەڵکو دەماوەت کۆمۆنیست و هەڵە پێشکەوتنخوازەکان بتوانن قسەی خۆیان بکەن. دیکتاتۆری پرۆلیتاریا ئازادی کڵس سنووردار ناکات؛ بەڵکو گەرەنتی ئازادی کۆمۆنیست و بەدینەکان و تابۆ شکێنەکان و ڕەخنەگرانی پیرۆزییە ڕەگەزی و نەتەوەیی و ئایینییەکان دەکات کە بە درێژایی مێژوو هەمیشە زمانیان بڕاوە. بە واتایەکی تر بڕگریکردنمان لە ئازادییەکان ئیجابییە نەک نەرێنی. وەک چۆن خاڵکی ئایینی ئەمە لە مزگەوت و کڵێسا و کەنیسە و… خورافاتەکانیان لە کۆمەڵگادا بڕاودەکەنەوە، ئەمەش لە سیستەمی سۆسیالیستیدا ڕاستییەکان دەبینە ناو کۆمەڵگا. وەک چۆن ئەمە ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و میدیا و ڕۆژنامە سەرکییەکان بەس لە سوودەکانی سەرمایەداری دەکەن، ئەمەش باسی سوودەکانی سۆسیالیزمیش دەکەین. ئەمە دەماوەت دەمی خۆمان بکەینەوە، ناماوەت دەمی ئەوانی تر دابخەین. ئەگەر هەمووان بتوانن قسە بکەن، قسەکانمان باشتر دەڕوات. تەنیا بەم شێوەیە دەتوانین هەژموون بەدەست بهێنین. بەم شێوەیە دەتوانین دیوارێکی بڕگری دروست بکەین کە هیچ کۆنەپەرستێک نەتوانێت هەرش بکاتە سەرتان. بە بڕگریکردن لە ئینسان و ئینسانیەت لە فیکر و کرداردا، جیهان لە بڕگریکردنماندا کەدەکەینەوە. ئەمە باشترین ڕێگایە بە بڕگریکردن لە سۆسیالیزم.

سەبارەت بە ڕەخنەگرتنی ئابووری سۆسیالیستیش پێویستە ئاورێکیش لەم خاڵانە بدرێتەوە: ١.

خاڵی یەکەم ئەوەیە کە وەرگرتنی دەسەڵاتی سیاسی لە بەرژوازی بە شۆش و ئاپۆین هووداد؛ بەڵام لەسەندنەوەی ئابووری لە چینی سەرمایەدار بە یەکجار هوونادات؛ بەڵکو پرسیارەکە. سەقامگیری ئابووری سۆسیالیستی پرسیارکی هەنگاو بە هەنگاوە. پێویستە وردە وردە کەرتەکانی بەرهەمهێنان لە ژێر کۆنترۆڵی سەرمایە دوور بخرێنەوە. کەرتەکانی وەک چاودێری تەندروستی، پەروەردە، گواستنەوەی شارەکان، تەنانەت خانووبەرە و هتد.. کۆنتڕۆڵکردن و بەڕێوەبردنی ئەو کەرتانە لەلایەن شوراکانەوە دەستیان بەسەردا دەگیرێت.
خاڵکی دیکەی گرنگ ئەوەیە کە پێویستی دەستکەوتاکردنی تەواوی چینی سەرمایەداری لە ئێراندا دوای کەماری ئیسلامی خێراتر دەبێت. هێزی باڵادەستی حکومەت و باندە مافیایە دەسەڵاتدارەکان وا دەکات کە دەستکەوتاکردنی ئابووری چینی سەرمایەداری هووبەووی هێزامەندی گشتی جەماوەر ببێتەوە و زۆر ئاسان تری دەکات.
هەر هووخانی کەماری ئیسلامی بە مانای بینینی دەستی سەرمایەدارە گەورەکانی حکوومەت (لە خانەی هێبەری ئینقلابی ئیسلامیی ئێرانەوە تا فەرماندەکانی سپای پاسداران و بەسیج و تا یەکێتی بەڕێی ماڵی بگەردی قودس(کارتل آستان رضوی)ە و بارەگای جێبەجێکاری فەرمانی ئیمام و دامەزراوەی ستەملێکراوان و هتد) بەسەر زەرینەی ئابووریدا دەبێت. ئەرکێکی سەرەکی کەمانیستەکان لە سبەینێی دوای هووخانی کەماری ئیسلامیدا بریتییە لە هێگریکردن لە سپاردنی خاوەندارێتی ئەم بەشە کە زیاتر لە سەدا ٨٠ی ناوەندەکانی بەرهەمهێنان و خزمەتگوزاری و سەرچاوەکانی بەرهەمهێنانی سامانی وەک کانزا و دارستان و ئاو و زەوی لەخۆدەگرێت بە کەرتی تایبەت و گشتی. نابێت هێگە بەدین سەرمایەدارە بێنباخ لەمل و سکەڵارەکان جێگەی ئایەتوڵڵا ملیاردەرەکان بگرنەوە. لەگەڵ هووخانی کەماری ئیسلامیدا، هەوڵەکان بۆ پێکهێنان و فراوانکردنی شورا و هێکخراوە جەماوەرییەکانی چێشنی شورا و بەڕێوەبردنی ئابووری لە هێگەی ئەم دامەزراوانەوە دەبێتە بوارێکی سەرەکی و گرنگ بۆ درێژدان بە خەباتی ئەمە وەک کەمانیستەکان، لە ناو دەوڵەتدا یان لە دەرەوەی دەوڵەت، بە کەتاییهێنان بە کۆیلایەتی کرێ.
ئەم شێوە چارەنوس سازە تەنیا کاتێک دەتوانرێت سەربکەوێت کە کەمەگا لە گەورەترین ئازادییە سیاسی و مەدەنییەکانی بەهرەمەند بێت.

پێوەندی نەوخۆیی حزبەکان

کەتا خاڵیش هێنگدانەوەی ئەم هۆتکردن و تێگەیشتنە لە مارکسیزمە

لە ڕەکخستن و بناغە تەشکیلاتیەکانی حیزبدا. بڕیاری، ناوەندگرایی دیموکراسی بە بنەمای ڕەکخستنی حزبێکەمانیستەکان دەزانن. واتە هەرەمێک لە گوڕایەڵی لە سەرەوە بۆ خوارەوە کاتێک سەرەوە بە شێوەیەکی دیموکراسی هەڵدەبژێردرێت. هەڵبژاردنی ڕابەری و ئەرگانەکانی حزب پرەنسیپی دروستە؛ بەڵام لەبری گوڕایەڵی، پێویستە ڕازیکردن دابنرێت. لە حیزبی کەمانیستیدا بنەمای شۆنکەوتنی ڕابەرایەتی حیزب، ڕازیکردنی ئەندام و کادرەکانە. حیزب ڕەکخستنی ئەو کەسانەیە کە خەباتخشانە کار دەکەن و چەسپی ناوخۆیی حیزبیش هاوڕایی و هاو باوەڕیە.
هەروەها بنەمای قبوڵکردنی ئەرکێک لە حزبێکی کەمانیستیدا، ڕازیکردن و قەناعەت پێکردنە.هەرئەوەندە بەس کە هەر ئەندامێک هەڵەی حزبی قبوڵ بکات و بە ئیرادە و دەستپێشخەری خۆی و لەو مەیدانەدا کار بکات کە خۆی دیاریوەت. ئەو ئەندامانەی کە لەگەڵ هەندێک لایەنی سیاسەتی حیزبدا ناکۆکن، مافی ئەوەیان هەیە بەشداری چالاکییەکانی بەرەوپێشبردنی ئەو سیاسەتانە نەکەن.
ڕوونە کە لە ڕووی تیۆری و جیهانبینییەوە بنەمای حیزبی کەمانیست مارکسیزمە. ئەو مارکسیزمە زیندوو و دینامیکییەی کە لە سەرەوە ڕوونم کردەوە. بەڵام باوەڕبوون بە مارکسیزم نابێت پیش مەرجی بێت بۆ ئەندامبوون لە حزبێکی کەمانیستیدا. وەک یاسایەک، زۆربەی ئەوانەی دەچنە ناو حزبە کەمانیستەکانەوە، خۆیان بە مارکسیست دەزانن (جا بە هەر ڕوونکردنەوەیەک کە هەیانبێ)؛ بەڵام ئەندامێتی دەبێت لەسەر بنەمای قبوڵکردن و خواستی بەرنگاربوونەوەی هەریەکێک لەو نەهامەتی و هەڵاواردنانە بێت کە سیستەمی سەرمایەداری دروستی کردووە. بە نموونە لە حیزبی ئێمەدا هەر کەسێک لەگەڵ هەموو گۆشەیەکی بەرنامەی حیزب و دنیایەکی باشتر و خەباتی هەریەکە لەگەڵانی هاوڕا بێت دەتوانێ ئەندامی حیزبی ئێمە بێت. بە ئێمە پراکتیک و خەباتی تاکەکان یەکلاکەرەوەیە نەک بیروباوەڕەکانیان. بۆتایبەت ئەوانەی لە ئێستادا لە مەیدانەکدا کار دەکەن و خەبات دەکەن لە دژی ئەو هەڵاواردن و نەهامەتیانەی بە هۆی سیستەمی سەرمایەداریەوە دروست بووە، کاندیدی باشترن بۆ ئەندامبوون لە ناو حیزبدا. پەیوەری سەرەکی ئێمە پراکتیکی شۆڕشگێڕانەیە بەرامبەر بە نەهامەتیەکانی سیستەمی سەرمایەداری، جا بە نزیکایەتی و ئەندامێتی لە حیزبدا بێت، یان لە خودی حیزب و لە خەباتی ڕەکخراوی حیزبیدا.
لایەنە زانستییەکان بە پێچەوانەوە ڕەکخوتنی ئایدیۆلۆژی دەکەنە پرەنسیپ. تەنانەت ناوی ئێم حزبانە، وەک ترتسکیست، ماویست، مارکسیستی-لینینیست و هاوشێوەکانی، باوەڕی تیۆری دەکاتە مەرجی

پەیوەستە بە ئەندامەتی. ئەگەر کەسێک تەنها دژایەتی مارکسیزم بە گشتی، بەڵکو تەنانەت لەگەڵ لێکدانەوەی تایبەتی مارکسیزم لەلایەن ئەم جۆرە حیزبانەوە دژایەتی بکات، ئەوا هیچ جێگایەکیان لەو حیزبانەدا نییە. بە پێناسە تەنیا تر تسکییەکان دەتوانن ببنە ئەندامی حزبە تر تسکیستەکان و ماوییەکان دەتوانن ببنە ئەندامی حزبە ماوییەکان و هتد.

خاڵێکی تر ئەوەیە کە لە پەیوەندی نێوان حیزبە مەکتەبییەکاندا، ئەو بیرکردنەوە هەیە کە ئایدیۆلۆژیای حیزب هەموو شتێکزانە؛ لە هەموو کەسێک باشتر هەموو شتێک دەزانێت و لە هەموو کەسێک باشتر دەزانێت چۆن لە هەموو بوار و دەرگەیەکدا ماملە بکات. ئەم بیرکردنەوە ئایدیۆلۆژیا نییە. هەموو کەسێک هەموو شتێک دەکات. وەک نموونەیەکی دیاریکراو، لە حیزبەکەماندا ئەندام و کادیر هەن کە دەتوانن زۆر باشتر لە ئایدیۆلۆژیای حزب کاری ڕێکخستن ئەنجام بدەن، کە دەتوانن پارە کۆبکەنەوە، کە دەتوانن کەمپینی بڵاوبکەن، هەڵوێستی ئایدیۆلۆژیای کاری خەڵکدان بە حزب و پاراستنی یەکگرتوویی تیۆری و سیاسی حزب باشتر لەوانی دیکە ئەنجام بدات کە بە ئایدیۆلۆژیای هەڵبژێردراون.

لەم لایەنەوە پرەنسیپێکی گرنگی ئایدیۆلۆژیای حیزب ئەوەیە کە خەت لە هەموو بوارەکاندا بە باڵاتر و بەتواناتر لە هەمووان نازانێت، بەڵکو دانان بە تواناکانی ئەندامان و ڕاچاوکردنیان لە ڕێکخستنی چالاکیی و پراکتیکەکانی حیزب لە بواری جیاجیاکاندا.

حیزب واتە کەمکردنەوەی تواناکانمان و چالاکییە هاوبەشەکانمان بە هەماهەنگی لەگەڵ یەکتر. ئەوەی ئەندامان بە یەکەوە دەبەستێتەوە، سیاسەت و کەڵەنگی سیاسییە. لەوانەیە ئەندامەکان لەڕە و لەوە بوملەییەکیان لەگەڵ یەکدا هەبێت. پەیوەستە هەوڵبدەین تا ئەو جێگایەی کە دەتوانین هەماهەنگیەکە هەرچی زیاترو زیاتر لێک نزیکتر بکەینەوە؛ بەڵام هەموویان ئەندامی یەک ئەرکەستران. بە نموونە حیزبی ئێمە کەمکردنەوەی پێژە و هەڵمەت و چالاکی بەرفراوانی لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات و دەتوانین بڵێین کە پێکهاتەکەی زیاتر هەماهەنگی و شێوەکارییە نێک هەرەمی و زنجیرەی پلەبەندکراو. ئێمە بە کردەوە بەم شێوەیە کار دەکەین؛ بەڵام هەشتا وەک تیۆری ڕێکخستنی حزبی وردبینی و کە نەکردووەتەوە. بە بەچوونی من تیۆری ڕێکخستنی حیزب لەگەڵ پێشهاتە کەمکردنەوەیی و تەکنەلۆژیەکانی چەند دەیەی ئایندووەدا بگونجێندرێت. ئەمڕۆ شاهیدی ئەم جۆرە ڕێکخستنی تۆڕەکانی-هاوئاهەنگی لە کەمپەینگادا لە ڕێکخراوەکانی چالاکانی کرێکاری، خوێندکار، ژنان، چالاکوانان و هتد.. بەتایبەت لە سەردەمی شۆڕش و بزووتنەوەی ژن ژیان ئازادیدا، زۆرێک لە ڕێکخراو و شورا و

ئەنجومەن و دەزگا و گروپی خەباتکاری ناڕازایەتی لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات دروست بوون کە لە بنەڕەتدا وەک تەکنیکێکی کاردەکەن. لەگەڵ بەرەوپێشچوونی بابەتیانە و تەکنیکیەوە ئینتەرنێت و سۆشیال میدیا وایکردووە کە هێزەکانی تەکخستنی بتوانرێت و هێزەکخستنی حزبی کۆمۆنیستیش دەتوانێت و پێویستە لەسەر ئەم بناغەیە بنیات بنرێت.
خاڵی دواتر، کراوەیی و شەفافیەتی پەیوەندی و گفتوگۆی نێوان حزبەکانە. پێویستە کۆمەگا ئاگادار بکرێتەوە لە چۆنیەتی هەڵبژاردنی کۆمیتە و بەرپرسانی حزبی و گفتوگۆ و پرۆتۆکۆڵەکانی کە بوونەوەکانیان و چۆنیەتی بەیاردان و کارکردنیان. پێویستە خەڵک بتوانن لە کۆنگرە و پلینەم و سیمینارەکانی حزبدا بەشداری بکەن و ڤیدیۆی ئەو کۆبوونەوانەش لەبەردەستی کۆمەگادا بێت. کۆمۆنیستەکان گفتوگۆی سیاسی "ناوخۆیی"یان نییە. هەروەها پێویستە ئەندامانی حیزب لە کۆمەگادا بە دیدگا و بۆچوون و هەڵوێستەکانیان لەسەر ئەو پرسانەی کە لە حیزبدا باس دەکرێن بناسرێن و بناسرێن. ئەم کراوەیی و شەفافیەتەش باشترین نیشاندەری کراوەیی و ئازادی سیستەمی سۆسیالیستییە کە کۆمۆنیستەکان دەیانەوێت. حیزبێک کە خەبات بە کۆمەگایەکی کراوە و ئازاد و ئینسانی بکات، حیزبێک کە خوازیاری بەشداری هەموو خەڵکە لە کاروباری حکومەتدا و دژایەتی دیپلۆماسی نهێنی و هێزەکوتنی پشت پەردە بکات، ناتوانێت لە ئۆپۆزسیۆندا حزبێکی نهێنی و دەرگاداخراو و هەرلەخۆیدا بێت. هەروەها سۆشیال میدیا لە جێبەجێکردنی سیاسەتی دەرگای کراوەدا چەندین ئاسانکاری و دەرفەتی هێخساندووە. پێویستە بە پشت بەستن بەم تەکنەلۆجیایە هەرچی زیاتر حزب بخەینە بەردەستی کۆمەگاوە.
خاڵێکی تر شێوازی مامەڵەکردنە لەگەڵ چالاکوانان و هەسوارەکانە لە ناو حیزب و لە کۆمەگادا. لە مامەڵەکردن لەگەڵ چالاکوانانی ناحیزبی لە بواری جیاجیاکانی خەباتدا،ئەبێت پراکتیک و کردارە خەباتکارانەکانیان بکەینە پێوەر. لە ڕووی بابەتیەوە هێزەی تاکەکان لە خەباتی چینایەتیدا بە ئەدای ئەوان دیاری دەکرێت نەک بۆچوون و بیروباوەڕەکانیان؛ بەیەک لە هەڵسەنگاندنی چالاکوانان و دامەزراندنی پەیوەندی لەگەڵیان و هاوکاریکردن و یاوەریکردنیان لە خەباتکاندا، پرەنسیپەکە پراکتیکی تاکەکان بێت.
لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەندامانی حیزبیشدا هەمان پرەنسیپ پەیڕەو بکرێت. پێوەرەکە دەبێت پراکتیکی ئەندامان بێت. حیزبێکی کۆمەڵایەتی بە پشتبەستن بە پگەی خەیان لە خەباتی کۆمەڵایەتیدا، ئەندامانی خۆی وەک چالاکوان لە مەیدانێکی خەباتی کۆمەڵایەتیدا دەبینێت و حوکمیان لەسەر دەدات. جا لە پێش گەپانەوە بن یان لە پشت گەپانەوەبن.

و لە کۆتاییدا لە ئاستێکی بنەڕەتیدا پەیوستە جەخت لەوە بکرێتەوە کە کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتییە، بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی چینی کرێکارە بۆ دەستکەوتاکردنی سیاسی و ئابووری چینی سەرمایەداری و حزبی کۆمۆنیستی ئاستەقینە پشت بەم بزووتنەوەیە دەبەستێت نەک بە سیستەمێکی تیۆری و عەقیدەیی. کەواتە شوناس و پرەنسیپی وجودی حیزبی کۆمۆنیستی و لە ئاکامدا پەوەرکەی بە ئەندامێتی، پراکتیکی خەبات دژی سەرمایەداری و ئەو هەڵاواردن و ئازارانەیە کە لە ئاکامدا دەتە ئاراوە. مارکسیزم تیۆری و تیۆری ڕێنماییکاری ئەم پراکتیزەیە. ئەوانەی دەچنە ناو حزبێکی کۆمۆنیستەوە، ئەگەر ئاشنای مارکسیزمیش نەبن، لە پێگەی خەباتی حزبییاندا ئاشنای دەبن و یەکێک لە ئەرکەکانی حیزب پەروەردەکردنی ئەندامەکانیەتی لەسەر مارکسیزم و بەرزکردنەوەی هۆشیاری مارکسیزم. تێیاربوون بە مارکسیزم و هەبوونی تێگەیشتنێکی قوە لەو بارەوە، دەرئەنجامی چالاکیی حیزبییە، نەک پێشمەرجەکەی.

ئەنجام

بەکورتی باسکەی من ئەوە بوو کە مارکسیزم تیۆرێکی زانستییە و کەواتە لە گۆڕان و پەرەسەندنداید. مامەڵەکردن لەگەڵ مارکسیزم وەکمەکتەبەکی هزری-ئایدەلۆژی پێشوەختە دیاریکراو و نەگۆڕ ، پێش هەموو شتێک دژایەتییە لەگەڵ مارکسیزمی ئاستەقینەدا، لەگەڵ مارکسیزمی مارکسدا، لەگەڵ مارکسیزمی مانیفێستی کۆمۆنیستدا. تیۆرێک کە هەموو شتێک بە گۆڕان و پەرەسەندن دەبینێت، خۆی ناتوانێت جگیر و چەق بەستوو بێت. تیۆرێک کە پراکتیکی شۆشگێڕانە، واتە خەبات بە گۆڕینی دونیا، وەک بنچینە دانەنێت، ناتوانرێت لە قۆفزی مەکتەب و باوەشکدا زیندانی بکرێت. ئەو هەزانەی مەکتەبەکی هزری لەو شۆڕیان لە مارکسیزم دروست کردووە، بە بیانووێت یان نەیانووێت، لە پراکتیکدا بەدوای کار و ئامانجێکی چینایەتی دیکەدا دەگەڕێن.

هەڵگرتنەم لەم مەکتەبە بە تایبەتی لەو لایەنەوە گرنگە، کە وێنەیەکی خەڵەشی و داخراو و بەستوو و ئایدیەلۆژی لەسیالیزم دەدات بەدەستەوە. ئەو دیکتاتۆریە تاک حزبیانەی کە بە ناوی سۆسیالیزم و کۆمۆنیزمەوە دامەزراون، لە بنەڕەتدا لەسەر ئەم جۆرە "مارکسیزمە" دامەزراون. پەیوستە ئەم وێنەیە بشکێنرێت و جۆهەری ئازادیخوازانە، مرۆڤدۆستانە، زیندوو و دینامیکی مارکسیزم بگەڕێتەوە. حیزبی ئەمە بە دروشمی "بنەمای سۆسیالیزم ئینسانە" هەنگاو بەم ئاراستەیە دەنێت. هەوونە کە جۆرەکانی مارکسیزمی چینی و سڤیەت، دەست بەسەراگرتنی مانیفێستی کۆمۆنیستن لەلایەن بزووتنەوە

غیرە کرەکارییەکانەوە. بەڵام هەوڵنکردنەوە و کردنەوەی ئەم لایەنە چینایەتییە کەمایەتییە پەویستی بە سیمینارێکی دیکە هەیە. لەم سیمینارەدا ئامانجم تەنیا نیشاندانی ئەوە بوو کە دژایەتیی تیۆری ئەم بەڵگانەدا بردنە چینایەتییە لاگۆ مارکسیزمدا بوو کە هایدگەریەنت "ادیکاە واتە گشتن بە گگ و بە ئینسانیش گگکە خودی ئینسانە".
هیوادارم توانیبێتم لەم لایەنەوە هەندێک خاڵ ڕوون بکەمەوە.

١١ی شەهریوەری ١٤٠٤ ٢ی سێپتەمبەری ٢٠٢٥

کتێب\ ئاوەزنامە.. نووسینی ئارون گاندی.. وەرگێڕانی: شەفیقی حاجی خدر

بەخوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

ShafeqiHajiXedr_AwaznamaDownload

ژیان هەر بە ئەوە باشە لەناو لانکێک بیت و لەشوێنی خێت بجوڵی!.. ڕۆژگار خالید

بەیادی سەردەمی منداڵی و گەنجی و ئەزموونی ئێستای سەدان مرۆڤی خەرلەخە نەدیووی ئەم نیشتمانە .
خوێندنەوەیەک بە دیوانی شیعری " پایزی زەعیم "
نووسینی " تەلعەت تاهیر "
پایزی زەعیمکی خەیاڵاوی و نیشتمانکی لە کارتۆن دروستکراو و

سەدان مرۆڤی شەتکراو .
لەسەرتادا دەموەت بەم
ئەو ژیانەی تەدا دەژین بەم شەویە بووە !
_ دیۆکی جوانە و دیۆکی ناشیرینە .
_ دیۆکی ووناک و دیۆکی تاریکە .
_ دیۆکی برسی و دیۆکی تێرە .
_ دیۆکی زانا و دیۆکی نەزانە .
_ دیۆکی بەپێکەنینە و دیوی دووەمی هەمیشە گریاوە .
_ دیۆکی لەابردوو دەوانە و دیۆکی لەداهاتوویکی نادیار .
_ دیۆکی کەنەپەرست و ترساو لەداهاتووی ، وە دیۆکی سەرلەشواوە .
_ دیۆکی کەدراوە و دیۆکی فرۆشراوە .
لە سەوکی سپی دەچێت دیوی ناوەوەی ەشهەگراوە .
ئەگەر ژیان کەد و ەەمز و شتی نەبینراوی تەدا نەبوایە شتکی ئەوتە نەدەما لەباریەوە چیرکی بە بگەینەوە یانیش شیعری بەباەای بەن .
هەر بۆیە پێش ئەوەی قسە لەسەر دەقە شیعرکانی ئەم دیوانە بکەم . بەپێویستی دەزانم ووردە بەمەوە و بزانم نهەنی تەامانی شاعیر لەکوەی دەقی ئەدەبیاتی کوردییە تاوکو هەوەستەی لەسەر بکرێت ! چونکە دەقەکان بە لاواندنەوەی دەی گەنجک نییە یانیش ستایشی کچە شەخکی جوان نییە ، گریان و ەەەش نییە بە ساتک یاخود ەوودانی شتک ، ووشەکان و نیشانەی پرسیار و سەرسوەمانەکان و ماناکانی نەو هەر ەستەیک وادەکا تەامان و گەانەوکان تووشی شەکمان بکات ، بۆیە پێویستە دووجار وەنەکان ببینین جارکیان سادە و جارکیتر بەئاەزی ، جارک ەقمان لەی بێت و جارک بەتوندی لەباوەشی بگرین .
هەموو ئەو شتانەی لەباریەوە نووسیم :.
دەتوانم بەم نیوەی ەاستیەکانی ژیانن و شتی لەباریەوە دەزانین کەچی ژیانی هەر یەکەکمان دیۆکی شاراوە هەیە پێویست دەکا هەستی پێبکەین ئەگەر هیچ شتکی لەباریەوە نەەن .
کەواتە لەسەردەمک دەژین هیلاکین و برسین و یانیش هەژارین و پیربووین و یادەوەرییەکان و هەموو ئەو شتانەی هەن و نابینرەن لەەەی ئەم دەقەوە لەی تەدەگەین بچ شتک لەم ژیانە ژیاوین !!
کەچی ئەو شتانەی لەپێش چاون و ئەو شتانەی ئیهمالکراون لەلای خەەکی پرسیاری جددیان لەسەر ناکرێت شاعیر دەیکاتە پرسیار و دەیکات بەشیعر و یادەوەری !
ئاوەدانەوە لە ژیانی منداەی و گەنجی و بیرەوەرییەکان لەگەە دایک

و باوک و گ□□انەوەی خەمەکان و هیلاکی ئەستای گەورەکان وادەکا لەیەککاتدا هەم □ابردووی خۆشبووەت هەمیش ئیهمالی بکات .
شاعیر چەندە بەدوای ووشەی جوان دەگ□□ت هەندەش بەدوای ئەو شتانە دەگ□□ت مرۆڤی ئەمەی تێکشاندووە .
بەیە هەنـــدەکجار بەزمـــانی حەقیقەت دەدوـــت ئەو حەقیقەتـــی وەک تونێڵەکی تاریکە هەتا گوزەری تێدا نەکەی و لەوەی فەرنابی ، کەچی کاتێک فەردەبی □قت لەو □ابردووە دەبێتەوە !
چونکە هەست دەکەی تەنیایی و □□شتنی ئازیزان نیوەی خۆشیەکانی لەوەرگرتیەوە ، دە□□قی و بەدەنگی و تو□□یت وادەکات هەست بکەی ئەم ژیانە زۆمی لەهەموو کەسێک کردووە .
بەیە ناچارانە پەویستت بە□وانینەکی جوانتر هەیە ، پەیامێکی جوانت هەبێت بۆ هەموو شتێک ، ئەم دیوانە دەتوانێت جوانیەکانی ژیان ببینی ، تێبینی و ووردبوونەوی جوانم بینی بەم شێوەی خوارەوە : .
" لە□□ووی تەکنیکیەوە "
وە□□امی هەندێک پرسیاری دەداتەوە هیچ کاتێک بەخەیاڵمان نایەت شیعر بتوانێت وە□□امەمان بداتەوە هەندێک شت هەیە لە ژیانمان دەیکاتە پرسیار و وادەکات خوێنەر خۆی لەژیانی □□ژانیدا بەدوای وە□□امەکان بگ□□ت.
بە نموونە :.
زەعیم دروستکەری وەرزەکانە
بەقسەکانی بەهار دەنێ
بە کردەوەکـــانیشی پـــایز ! " لاپەڕە 39 " " □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□

" لەووی هەستاوە "
بەدگمان ئاو شتانە دەبینین ژنان دەیکەنە قوربانی وەکو تەمەن و جوانی و لەشساغی و ئاو هێزە فیزیکییەی هەیانە لەپەناو ئاوەی ئاو دونیایە بەجوانی بمێنێتەوە لەکاتێکدا پیاوان هەموو شتێک دەشوێنن.
بە نموونە :.
ئای لەباشی ژنەکان
مرۆڤ دروست دەکەن
چەشت و دوورمان و چاکردنەوەی دە دەزانن
ئەمەی نەرینەش چیمان کرد ؟
قامچیمان بەپشت ناساند و
هەندێک کلتورمان لەناوبرد و
ئەمریکاشمان دەزیوەو ... ! " لاپەرە _ 115 "
" گۆرانەوەی سەردەمێک "
شیعر سەردەمێک دەگۆڕێتەوە ئاو سەردەمی بووە بە مێژوویەکی تاڵ و ناخۆش ، سەرباری برسیەتی و هەژاری و شەڕی براکوژیمان دیت .
لەم سروشتە جوانەی ئەمدا
تاکدار کەنێک مێژوو
کەنێک ئەدەب پایزیش دەرفەتی نەیەت براکوژیە ! " لاپەرە _ 99 "
" کاتێک مردن نایەت "
لەچاوەوانی مردنێکی ڕەشدا کەچی مرۆڤکان سەدان خەونی ڕەنگاو ڕەنگیان هەیە و کەچی مردن خاڵی ڕەشی هەموو شتێکە و چارەی هیچ ڕەنگێکی ناوەت .
لە ژیان ڕاهاتووین
خەمی ئەوەمانە بمرین
لەبەر گۆڕستانیش دیواری هەیە ! " لاپەرە _ 103 "
" گۆرانەوەی ژیانی پادشاکان "
لەڕاستیدا شیعر ئاو دیوەی شتانەمان نیشان دەدا سەرکردە و پادشا و کوڕەکانیان ڕوانینێکی خیانەتیانە و سەیر و سەمەرەیان هەیە بە ژیانی خەڵکی ئاسایی بەیە بگشتی ئاو شتانە دەنووسنەوە خیان دەیانەوێت ، گرنگ نیە تە کێی و چۆن دەژی ، پەیستە گرنگی بەهەموو شتێک بدەیت پادشاکان دەیانەوێت .
زەعیم بە ئەوەی نووسەر بێت
دەمانخوێندەوە
زەعیم بە ئەوەی خوێنەر بە
دەمانووسیەوە . " لاپەرە _ 133 "
" مرۆڤی بەجوولە "

ژیانێکی مەیاکراو ئەو شێوە ژیانەیە هیچ جوولەیەکی جێستەیی و فکر
و خەیاڵی تێدا نییە ، هەموو شتێک لەقبەتەوە مەیا ناتوانێت
بجوولێت چ بگاتە ئەوەی بیەوێت بژیت .
قاچی لێشۆن گیربووە
چاوەکانی لەزەمەن بەشومار مردنی دیت
لەپەخەفی یەک تەمەن . " لاپەڕە _ 104 "
" زاهیکی شێت و خەڵفاو "
دەی خەشە مەژوویەکی ناشیرین دەنووستەوە و پەی وایە دەتوانێت
هەموو شتێک بە جادووێک یانیش سحرێک بەتاڵ بکاتەوە و پەی وایە
پاڵەوانە خەڵک دەبێت خەشیان بوێت .
ئەم پشتە
بەرگەی چەند زاهم بگرە ؟
لەچاڵی گەروودا چەند گەرانی بنەژین ؟
بەچی مردن تەنها ماوە ؟!
لەجێستەی شوێندا تەنها قەبر و زیندان باوە ؟
پەمان بە :
لە پەشاکی زەماندا چەند پینە هەگەپەدراوە ؟ " لاپەڕە _ 105 "
کورسییەکی جەگیر و چاوەکی جووەاو
موعجیزەیە
بەهەی بیرکردنەوەی وەستاوەوە خەون غلەر بێتەوە ! " لاپەڕە _ 88 "
ئەوەی وایکرد بەم هەژە بگەین
بەس تە نەبوویت … ئەمەش بووین
ئەمەش خاک و نەتەوەمان لە حوکمەانی جووداە نەکردەوە .
" لاپەڕە _ 77 "
ئیتر بەسەرچوو هەژگاری ئەو دەانەی بەدروشمەک چاک دەبوونەوە !
بەسروودەک پاک دەبوونەوە !! " لاپەڕە 76 " [illegible]
[illegible] 71_ " [illegible] !! " [illegible] 53 "
هەرکەسە و کێلەی ئاراستەی خێیتی
ئەو کێلەی ئەو بیرکێیە بوو کە ئەمە بەمننەوە
ئەمەش کێلەی ئەو ئازادییە بووین کەهەژی دوای نەمانی ئەو چیمان
بەسەر دە ؟ ! " لاپەڕە _ 131 "
چەند ووشێیەک بە کەتایی " کاریگەری ووشە "
دونیای شیعر و فکری شاعیر زەر جیاوازە لەم ژیانەی تێدا دەژین !
بەیە هەموو کاتێک خەیاە بەهەزترە لە حەقیقەت ، خەیاە جوانترە لە
ەاستییەکانی ژیان .

ئەگەر کاریگەری ووشە ئاوەندە بەهێز نەبوایە و مرۆڤی لەچاوەوانی ژیانێکی باشتر و جوانتر و دادپەروەرانەتر شت دەبوو .
مرۆڤ ناتوانێت روبەڕووی ئەم هەموو ستەم و زەرداری و ناخۆشی ژیان و برسیەتی ژیان ببێتەوە ئەگەر بەخەیاڵ نەهاتبێت .
هەر ئەوشە وادەکا مرۆڤ بەرگەی ئەو ژیانە نەگرێت ئەگەر شیعری لەوەربگرینەوە !
بەیە دەگەڕێمەوە بۆ نووسینی دەستپێکی کتێبەکە بەم شێوەیە نووسراوە :.
لەپەراوێزی ڕەمانی " پایزی پاتریکی _ گابرێل گارسیا مارکێزەوە " .
تێبینی /
هەر کەسێک هەستی کرد ئەم دەقە ڕەفتارکانی دەگرێتە خۆی ئەوا هەڵەی ئەم نووسینە و ڕەمانی گابرێل گارسیا مارکێز نییە، بەڵکو هەڵەی کار و کردەوەکانی خۆیتی ، خۆ ئەگەر خۆیشی تێدا دەزیبێ ئەوا پێش هەموو شتێک پێشکێشە بە ئەو .

کتێب\ جیاوازکان.. گۆنگۆشەی فکری فرۆید

کتێبەکە بە قەبارەی ٢٤٥ لاپەڕەیە و موناقەشەیەکی فکری فرۆیدە ماوەی سال و نیوێک هەفتانە موناقەشەی من و دکتۆر محمد تەها حوسێن بووە و دواتر لایەن دەزگای فەربونەوە چاپ کرا و لەبەردەستی خوێنەران دایە موناقەشەکە لەسەر فکری فرۆید و چەپی فرۆیدیەیە و زانیاتی بەسودی فکری تێدایە بۆتایبەت بە خوێنەر و قوتابیانی بەشی سایکۆلۆژی زانکۆکسن باشە.

Differences

A Discussion of Freud's Thought

ئەم گەنگەشە فکرییە کارێکی ڕۆژانە بوو دواتر کۆکراوەتەوە و بووە بە کتێب، ئامانجی ئەم کتێبە دوو ڕەهەندێکی هەیە. ڕەهەندی یەکەم ئەوەیە ئەگەر ئێمە ئامادەییمان تیدابیت بۆ گەنگەشە لەسەر چەمکە فکرییەکان، کەواتە کاتمان هەیە بۆ دیالۆگی جددی. چونکە لەم دۆخەدا کە سیستمی پروپوچی دنیا بەڕێوە دەبات و هەموو شتێک بێ بەها کراوە، بەڵام بوار هەیە بەها بگەڕێنینەوە بۆ مەعریفە.

ڕەهەندی دووەم ئەوەیە کە ئەم جۆرە گەنگەشانە لقێکی دیکەیە لەگۆڕینی فەزای فکری، کە پێشتر بەشێوەکی سادە شرۆڤە بۆ چەمکە فکرییەکان کراون و بەسەرماندا تێپەڕیون، ئێمە لەم کتێبەدا بە ووردی گەنگەشەی هزرە جیاوازەکەمانمان کردووە بۆ بواری سایکۆلۆجی.

